

Literární listy

informovat o všech směrech v současné české literatuře. Svým důrazem na estetickou stránku literatury však v umírněnějším a méně vyhraněném duchu navazoval spíše na Moderní revui. Hlavním přispěvatelem byl J. Karásek (studie a recenze), jehož vůdčí postavení bylo dotvrzeno jeho obsáhlým portrétem od J. Marii; estetickou studií a řadou recenzí (ostře kritických zvláště k starší literární generaci) přispěl též K. J. Beneš, o problematice literárněhistorické psali F. Krčma a V. Martínek. Podle dobových ohlasů (v časopise citovaných) byla na L. l. zvláště ceněna rubrika *Relikviář*, sestavovaná E. Lešehradem, který se také nejvíc podílel na rubrice *Zprávy*.

pb

Literární noviny

1927–1941, 1946–1951

Nakladatelský a klubový časopis referující o knižním trhu a soudobém kulturním dění; otiskoval také básně a prózy.

Podtitul: 1930/31–1932 (roč. 5, č. 4 – roč. 6) Kulturní zpravodaj moderního člověka; 1934/35–1938 (roč. 7–11) Čtrnáctideník kulturního člověka (roč. 7 a 8 pouze v tiráži); 1939–1949 (roč. 12–18) Měsíčník pro literaturu a kulturní reportáž; 1950–1951 (roč. 19–20) Měsíčník Čtenářské obce Čs. spisovatele. – *Redaktoři:* 1927 (roč. 1) B. Mathesius (č. 1), V. Cháb (č. 2–10); 1930/31 (roč. 5) J. Hora, A. Hoffmeister; 1932 (roč. 6) J. Hora, A. Hoffmeister, E. Vachek; 1934/35–1935/36 (roč. 7–8) B. Mathesius s red. radou (do č. 4 roč. 7 red. rada uvedena jmenovitě: J. Hora, V. Knapp, A. M. Piša, F. Tetauer, V. Tille, E. Vachek); 1936/37 (roč. 9) M. Novotný s vydavatelskou radou; 1937/38 (roč. 10) M. Novotný; 1938–1941 (roč. 11–14) J. J. Paulík; 1946–1948 (roč. 15–17) M. Novotný, J. Weil; 1949 (roč. 18) M. Novotný, V. Stejskal; 1950–1951 (roč. 19–20) D. Šajner. – *Odpovědní redaktoři:* 1927–1930 (roč. 1–4) V. Kaplický; 1930/31–1935/36 (roč. 5–8) B. Janda; 1936/37–1937/38 (roč. 9–10) M. Novotný; 1938–1941 (roč. 11–14) J. J. Paulík; 1946–1948 (roč. 15–17) J. Weil; 1949 (roč. 18) V. Stejskal; 1950–1951 (roč. 19–20) D. Šajner. – *Vydavatelé:* 1927–1930 (roč. 1–4) Tiskařská, nakladatelská a vydavatelská akciová společnost Pokrok; 1930/31–1935/36 (roč. 5–8) Sfinx (B. Janda); 1936/37–1949 (roč. 9–18, č. 4) ELK; 1949–1951 (roč. 18, č. 5 – roč. 20) Čs. spisovatel, Praha. – *Periodicita:* 1927–1938 (roč. 1–11) čtrnáctideník; 1927

(roč. 1) od března do prosince 17 čísel; 1928 (roč. 2) od ledna do prosince 23 čísel (číslováno jako pokračování 1. roč., tedy č. 18–40); 1929 (roč. 3) od ledna do prosince 23 čísel; 1930 (roč. 4) od ledna do dubna 8 čísel; 1930/31 (roč. 5) od prosince do prosince 21 čísel; 1932 (roč. 6) od ledna do června 9 čísel; 1934/35 (roč. 7) od listopadu do srpna 18 čísel; 1935/36 (roč. 8) od září do srpna 22 čísel; 1936/37 (roč. 9) od října do srpna 21 čísel; 1937/38 (roč. 10) od září do července 18 čísel; 1938 (roč. 11) od září do prosince 3 čísla. 1939–1951 (roč. 12–20) měsíčník: 1939–1940 (roč. 12–13) od ledna do prosince 10 čísel; 1941 (roč. 14) od ledna do června 6 čísel; 1946–1951 (roč. 15–20) od ledna do prosince 10 čísel. Poslední dva svazky nemají číslo ročníku vyznačeno.

L. n. byly po celou dobu vycházení nakladatelským časopisem, ale jejich obsah a podoba se v jednotlivých obdobích měnily podle zaměření redaktorů i nakladatelství. Původně byl list vydáván nakladatelstvím Pokrok a jeho náplň určoval V. Kaplický. Cílem bylo přiblížit literaturu širokým čtenářským vrstvám, „sjednati si stálý a živý styk s mnohatisícovou obcí čtenářskou“. *Informativní a pestrý časopis novinového formátu* poskytoval v drobných aktuálních článkách a poznámkách obraz soudobé knižní kultury, nakladatelské a knihupecké činnosti a problematiky. 2. ročník připojil k informacím zasvěcené referování a rozšířil svůj zájem na celou oblast kulturního dění. Přihlášeni se k levé kulturní frontě bylo spjato s důrazem na dobrou knihu pro lidového čtenáře. Velká pozornost byla věnována slovenské literatuře (J. Dvořák). 5. ročník obnovených L. n. (4. roč. byl 1930 po osmi číslech zastaven) změnil nakladatele (Sfinx) i redaktory. J. Hora, který již dříve s L. n. spolupracoval, určoval jako kritik a publicista ráz 5. a 6. ročníku. Čas. poskytoval více místa obsáhlejším statím a recenzím, přinášel překlady článků ze zahraničních kulturních časopisů a začal také otiskovat básně. Zabýval se i zásadními otázkami divadla a filmu a poučeně referoval o hudbě, tanci, výtvarnictví, rozhlasu, bytové kultuře aj.; značné místo věnoval diskusi o jazykové kultuře (roč. 5: J. Haller, I. Olbracht, P. Eisner, B. Mathesius aj.). B. Mathesius rozšířil okruh spolupracovníků, zejména kritiků (V. Černý, P. Eisner, F. Götz, M. Hlávka, V. Knapp, A. M. Piša, B. Polan, F. Soldan, V. Tille, E. Vachek aj.), a zdůraznil kritický ráz listu. Za jeho redigování byly L. n. polemičtější a političtější (v 7. roč. diskuse B. Mathesia s F. X. Šaldou o individualismu a kolektivismu, diskuse o surrealismu), publiko-

valy četné informace o SSSR a zkoumaly a glosovaly „sociálně funkční roli kultury, literatury a literáta ve společnosti“. Novou podobu dostaly L. n. za redakce M. Novotného a jeho nástupce J. J. Paulíka, kdy se staly časopisem knižního klubu ELK. Posílilo se literárněkritické zaměření časopisu a byl obměněn kádr spolupracovníků (M. Holas, F. Kovárna, A. Kraus, L. Kratochvíl, K. Krejčí, K. Polák, V. Schwarz, J. Träger aj.). V souvislosti s politickou situací konce 30. let se častěji objevovaly články o starší české literatuře; pozornost k tradici české literatury a jazyka byla také motivována vznikem nové ediční řady ELKu Národní klenotnice. Od 12. ročníku se L. n. přeměnily v měsíčník kvartového formátu s množstvím fotografií z kulturního dění (dvoustránka Měsíc v obrazech). 15. ročník pokračoval 1946 v tendencích předválečné redakce. Po znárodnění nakladatelství převzal vydávání L. n. Čs. spisovatel a věnoval je propagaci svých knih. – Z významnějších anket je třeba připomenout anketu o „knihačích zdarma“ (1. roč.), Kam jde česká poezie? (2. roč.: J. Hora, A. M. Piša, J. Seifert, B. Václavěk), o českém románu (5. roč.: A. Auředníčková, J. B. Čapek, J. Durych, P. Eisner, R. Fuchs, J. Karásek, J. Mahen, A. Novák, K. Sezima, P. Selver aj.), o budoucnosti Národního divadla (7. roč.), Mladá generace o opeře (7. roč.), Která kniha v dětství na vás působila nejsilněji? (10. roč.: J. Čapek, J. Hora, J. Mahen, H. Malířová, S. K. Neumann, L. Stehlík aj.); z diskusí a polemik názory o soudním sporu Rutte kontra Piša (2. roč.: O. Fischer, J. Hora, J. Ježek, S. K. Neumann, F. X. Šalda, K. Toman), J. Hora a K. Teige o Horově brožuře Literatura a politika (3. roč.), B. Mathesius a F. Oberpfalcer o Mathesiově překladu knihy E. M. Remarque Na západní frontě klid (4. roč.), J. Honzl a B. Václavěk o Honzlově odchodu z brněnského divadla (5. roč.), F. Götz a F. Soldan o Götzově knize Básnický dnešek (6. roč.). Číslo 4 ročníku 10 bylo věnováno literatuře pro mládež, číslo 7–8 ročníku 13 knize a knižtisku, ročník 14 publikoval řadu tematických čísel (č. 1 antika, č. 3 Morava, č. 4 sto let čes. humoru, č. 5 gotická poezie, č. 6 literatura pro děti), číslo 5–6 ročníku 17 se zabývalo rokem 1848, tematická čísla přinesl opět ročník 18 (č. 3–4 Polsko, č. 5–6 A. S. Puškin, č. 7–8 horníci, č. 9–10 umění pro děti). L. n. tiskly také rozhovory s osobnostmi kultury, případně jejich vzpomínky či komentáře k vlastnímu dílu:

1. ročník: J. Herben, Č. Jeřábek, J. Kopta, F. Kovárna, J. Kratochvíl, A. C. Nor, F. X. Svoboda, K. Vaněk, J. Vrba, J. Weiss; E. E. Kisch, V. V. Majakovskij, L. N. Seifullinová, E. Weiss; 2. ročník: B. Benešová, B. Böhnelt, H. Dvořáková, J. Frejka, B. Janda, S. K. Neumann, K. Nový, I. Olbracht; O. Baum, M. Brod; 4. ročník: B. Böhnelt, F. X. Šalda (o T. G. Masarykovi), V. Tille; 5. ročník: F. Götz, B. Horst, J. Kodíček, F. Langer, F. Pujman, V. V. Štech; H. Barbusse, A. V. Lunačarskij; 6. ročník: J. Frejka, K. Hoffmann (Čes. kvarteto), I. Olbracht, F. X. Šalda, Voskovec a Werich; T. Mann; 7. ročník: E. F. Burian, S. Lom, Voskovec a Werich; 8. ročník: A. Sedláčková; 9. ročník: J. Karásek, A. Novák, P. Toman st., K. Zink; B. Frank, L. Novomeský; 10. ročník: S. Lom; 12. ročník: E. Konrád; 13. ročník: J. Jindřich, A. Lauermannová, K. Neumannová; 14. ročník: F. Halas, V. Novák, F. Tetauer; 16. ročník: I. Olbracht; 17. ročník: E. z Lešehradu; 18. ročník: M. Hanuš, K. Nový, V. Sivko; 19. ročník: K. J. Beneš, A. Branald, M. V. Kratochvíl, J. Marek; H. Marchwitza, A. Seghersová; 20. ročník: M. V. Kratochvíl, F. Kubka, V. Řezáč.

Články, kritikami, referáty a glosami přispěli Z. Bár, I. Bart, F. Bartoš, J. Bečka, V. Běhounek, B. Beneš Buchlovan, F. Bíbl, L. Blatný, A. Bouček, J. Brambora, H. Budínová (i jako M. Bergmannová), J. Bukáček, E. F. Burian, F. Buriánek, J. B. Čapek, J. Čarek, J. Čecháček, F. Černý, V. Černý, J. Čep, J. Daňhelka, P. Denk, M. Dismán, J. Dolanský, K. Dolínková, K. Dostal, P. Eisner, V. Felix, L. Fikar, O. Fischer, E. Formanová, B. Fučík, G. Fučíková, A. Fuchs, J. Glazarová, F. Götz, J. Grmela, M. Grygar, V. Gutwirth, A. Hába, R. Habřina, K. Hadrbolec, J. Hais Týnecký, F. Halas, F. Hampl, A. Hartl, P. M. Haškovec, B. Havránek, V. Hellmuth-Brauner, I. Herben, M. Heřman, J. Heyduk, A. Hoffmeister, E. Hofman, V. Hofman, M. Holas, V. Holzknecht, J. Honzl, J. Hora, B. Horst, E. Hostovský, J. R. Hradecký, V. Cháb, J. Jahn, R. Jakobson, B. Janda, K. Janský, J. Javůrková, J. Jedlička, H. Jelinek, J. Jenčík, Č. Jeřábek, S. Ježek, F. Jílek, V. Jirátko, M. Jirko, J. Kabeš, J. Kadlec, S. Kadlec, Z. Kalista, V. Kaplický, J. Karásek, F. Kautman, B. Klička, K. Z. Klíma, V. Knapp, F. Kocourek, J. Kolman-Cassius, E. Konrád, K. Konrád, J. Kopal, J. Kopta, B. Koutník, F. Kovárna, R. Krátký, J. Kratochvíl, L. Kratochvíl,

Z. Kratochvíl, A. Kraus, O. Krejča, K. Krejčí, F. Kropáč, F. Kubka, J. Kučera, J. Š. Kvapil, V. Lacina, J. P. Lang, F. Langer, E. z Lešehradu, L. Linhart, Z. Lorenc, J. Mahen, G. Machatý, Marie Majerová, Milča Majerová, H. Malířová, V. Martínek, J. Mašek, V. Mathesius, N. Melniková-Papoušková, B. Mencák, M. Míčko, O. Mrkvička, J. Mukařovský, J. Münzer, J. Nečas, V. Nečas, F. Nečásek, V. Neff, Z. Nejedlý, S. K. Neumann, V. Nezval, A. C. Nor, B. Novák, M. Nováková, F. Novotný, K. Novotný, M. Novotný, K. Nový, M. Očadlík, I. Olbracht, J. J. Paulík, J. Petrmichl, J. Pilař, A. M. Piša, J. Plavec, J. Pojar, K. Polák, B. Polan, J. Polišínský, A. Pražák, F. Pražák, P. Pražák, V. Procházka, J. S. Rouček, M. Rutte, J. Seifert, K. Sezima, W. Schwarz, E. Siblík, B. Silová, A. Skoumal, B. Slavík, M. Slonková, F. Soldan, V. Stejskal, V. Stiborová, F. Stössinger, D. Šajner, R. G. Šimek, J. Šnobl, A. J. Šťastný, F. Tetauer, V. Tichý, V. Tille, J. Tillová, J. Träger, J. Týml, E. Uggé, J. Ules, B. Václavek, E. Vachek, V. Vančura, K. Vaněk, M. Vaněk, J. R. Vávra, Adolf Veselý, Antonín Veselý, K. (Karlo) Vokáč, A. Vyspa, Z. Wattersonová, J. Weil, R. Wellek, J. Wenig, G. Winter, P. Winter, V. Zima, J. Žák; M. Brod, S. M. Eizenštejn, I. Erenburg, A. Gide, M. Gorkij, W. Haas, V. V. Ivanov, E. E. Kisch, M. Krleža, T. Lesing, E. Ludwig, K. Mann, V. E. Mejerchold, M. Pišút, A. Plávka, P. Selver, M. Skačkov, P. Valéry, F. C. Weiskopf aj. Publikovány byly básně autorů: J. Alda, J. Bednář, K. Bednář, P. Bezruč, K. Biebl, I. Blatný, P. Bojar, J. Daniel, L. Fikar, V. Fischl, R. Fuchs, F. Gottlieb, K. Hadrbolec, F. Halas, J. Hauková, J. Hilčr, J. Hiršal, K. Hlaváček, M. Hlávka, V. Holan, M. Holas, J. Hora, J. Hořejší, F. Hrubín, O. Jahoda (tj. P. Eisner), A. Jirásek, M. Jirko, S. Kadlec, J. Karásek, J. Knap, V. Kocourek, J. Kolář, O. Kryštofek, E. Kučera, L. Kundera, F. Listopad, Z. Lorenc, J. Mahen, J. Mach, J. S. Machar, V. Martínek, F. Nechvátal, S. K. Neumann, V. Nezval, J. Noha, J. Opolský, J. Ošmera, J. Pilař, M. Sedloň, J. Seifert, I. Skála, Z. Skyba, L. Stehlík, V. Stuchl, F. X. Svoboda, D. Šajner, J. Šnobl, F. Šrámek, K. Toman, J. Urbánková, M. Vacík, J. Valja, Z. Vavřík, G. Včelička, J. Viták, V. Werner, J. Zahradníček, V. Závada aj.; E. Ady, G. Apollinaire, L. Aragon, E. G. Bagrickij, Ch. Baudelaire, A. Bělyj, A. A. Blok, T. Corbière, R. Datheil, T. S. Eliot, P. Eluard, K. I. Galczyński, F. Gar-

cía Lorca, H. Heine, N. Hikmet, L. Hughes, V. Chlebnikov, F. Jammes, M. Jastrun, S. A. Jesenin, J. Jesenský, E. Kästner, S. Keyes, M. Kuzmin, V. V. Majakovskij, F. Nietzsche, P. Neruda, P. Ovidius Naso, B. L. Pasternak, L. S. Pervomajskij, S. Petőfi, E. A. Poe, J. Prévert, J. Przyboś, A. S. Puškin, R. M. Rilke, T. Różewicz, M. T. Rylskij, C. Sandburg, J. Slowacki, Ph. Soupault, T. Ševčenko, N. Tichonov, T. Tzara aj. Epigramy a satiry tiskli J. Čarek, A. Hoffmeister, J. Hora, F. A. Hrubý, K. Konrád, V. Lacina, J. Mašek, J. Ošmera, J. Seifert, R. G. Šimek aj. Od 12. ročníku přinášely L. n. také *povídky a úryvky z větších próz*: J. Arbes, J. Binek, F. Hampl, J. John, J. Kloboučník, J. Kopta, J. Š. Kubín, F. Kubka, F. Langer, J. Marek, J. Mareš, J. Mařánek, J. Masařík, J. Mucha, P. Nauman, V. Neff, Z. Němeček, M. Novotný, K. Nový, J. J. Paulík, B. Říha, T. Svatopluk, D. Šajner, A. J. Šťastný, J. Toman, J. Trojan, J. Valja, V. Vančura, A. Vaněček, J. R. Vávra, G. Včelička, J. Weil aj.; B. L. Gorbato, F. Körmendi, J. Putrament, A. de Saint-Exupéry, V. B. Šklovskij, D. Tataraka, E. Trioletová aj. Významnou součástí L. n. byly *rubriky*, v průběhu vydávání rozmanitě obměňované: Dvě neděle české knihy, Ze světa, Hlasy čtenářů, Co se chystá, Výstavy, Fejeton, Bibliofilie, Západ, Východ, Nové knihy, Drobné zprávy, Z ciziny, Listy z Bratislavy (J. Dvořák), Film (L. Linhart, J. Kučera), Gramofon (J. Grmela, E. Uggé), Divadlo (M. Majerová, J. Träger, V. Tille, později M. Novotný), Zprávy nakladatelů, Radio (A. Černík), Bibliofilovy poznámky (K. Janský), Bytová kultura (A. Heythum), Hudba (B. Bělohlávek aj.), v 7. ročníku Nová výzva, řízená V. Knappem, stránka určená pro mladé umělce, od 8. ročníku spojené rubriky L. n. o divadle, filmu a hudbě, případně výtvarném umění, rozhlasu apod. M. Novotný zavedl rubriku Kniha měsíce – obsahlou recenzi významné novinky – a Stránku ELKu; J. J. Paulík rozdělil opět rubriky tematicky: Divadlo a tanec (E. Formanová, J. Frejka, E. Siblík, J. Wenig), Film a radio, příp. Hudba a film (S. Ježek, M. Očadlík, J. J. Paulík), Reportáže a dokumenty, Výtvarné umění (A. Birnbaumová, A. Chvála, F. Kovárna, F. V. Mokry, M. Novotný, P. Toman ml. aj.). Po válce se v dosavadních rubrikách objevila jména nových recenzentů: H. Budínová, K. Herain, M. Míčko, J. A. Novotný, J. Rosendorfský, V. Stejskal, J. Švehla aj. Poslední dva roční-

ky obsahovaly rubriky Kulturní poznámky, Čtenářská obec a Měsíc v Čs. spisovateli. – Reprodukce výtvarných děl byly otiskovány poměrně zřídka, ponejvíce jako ukázky nových knižních ilustrací. Častější byl kresebný doprovod k básním a povídkám (E. Frinta, E. Hofman, M. Marešová, V. Mašek, F. V. Mokřý, J. Paukert, V. Rada, V. Sivko, K. Svolinský, L. Šimák, F. Tichý, F. Vojáček, K. Zvelebil). Na grafické úpravě některých ročníků se podílel J. Štyrský. S příchodem A. Hoffmeistera do redakce byl oživen zájem o karikaturu (v rubrice Měsíční novinobraní spojenou s epigramy a satirami): F. Bidlo, A. Hoffmeister, Z. Kratochvíl, A. Moravec, A. Pelc, O. Sekora. Bohatá byla, zejména v prvním období, inzertní část.

zt

Literární příloha k Národním listům viz Kritická příloha k Národním listům

Literární příloha ku Věnci

1843–1844

Literární a kulturní časopis, který doprovázel periodikum publikující písňovou literaturu a jehož příspěvky beletristické jsou svou hudební tematikou spjaty s příspěvky teoretickými, naučnými a zpravodajskými.

Titul (na obálce): Literární příloha ku Věnci; (v záhlaví čísel): Příloha k Věnci. – *Redaktor*: J. Čejka (an.). – *Nakladatel*: M. Berry, J. Hoffmann, Praha. – *Periodicita*: 1843–44 (roč. 1) 8 čísel v nepravidelných lhůtách od podzimu 1843 asi do počátku 1844; 1844 (roč. 2) 1 číslo asi z konce ledna až z února (distribováno?).

S časopisem Věnc ze zpěvů vlastenských..., periodikem pro publikování písňové literatury, volně souvisely v jeho první publikační fázi (1835–39) 3 ročníky almanachu Kytka (1836–38). Když na podzim 1843 znovu začal po více než čtyřleté přestávce Věnc vycházet (u jiného nakladatele), byla jako jeho přímá součást nově založena L. p. k. V. S Věncem byla spjata globálně, také její prodejní cena byla obsažena v ceně Věnce, byla však co do formátu (menšího než Věnc), časového průběhu vycházení i co do počtu čísel na Věnci nezávislá.

V 1. roč. („svazku“) měl Věnc 6 čísel a L. p. k. V. 8 čísel po jednom tiskovém archu (16 stran v osmerce – celkem 124 s.). Věnc zanikl s 1. číslem 2. roč. a je možné, že 1. čís. 2. roč. L. p. k. V., unikátně dochované v časopiseckém oddělení Knihovny Nár. muzea a vytištěné zřejmě nedlouho po 20. 1. 1844, je pouze tiskárenským obtahem. Program na další ročník však byl připraven (od charvátských čtenářů přišel i návrh, aby se L. p. k. V. stala „slovanským“ časopisem) a asi až v létě 1844 se nakladatelé definitivně rozhodli, že L. p. k. V. nebude dále vycházet. Redaktorství J. Čejky, v časopise neuváděné, je spolehlivě prokázáno.

Zatímco biedermeierovský almanach Kytka souvisel obsahově a funkčně s Věncem tím, že shromažďoval básně vhodné k zhudebnění písňovou formou, L. p. k. V. je beletristickým a kulturním časopisem, jehož zvláštní podoba je dána tím, že většinou svých příspěvků (poezie, krásná a věcná próza, publicistika) směřuje k tématu hudby v nejširším smyslu toho slova. V původní a přeložené povídkové próze je hudba buď přímo obsažena v námětu, nebo tvoří alespoň součást tematické vrstvy, črty a jiná publicistika a teoretické stati se ponejvíce zabývají aktuálními záležitostmi české hudby a hudebního života (česká hudebnost a charakter národních písní; jak pojímat národní obsah české hudby, literatury a českého umění vůbec; nezájem pražského publika o česká operní představení); současnosti i dějin české hudby se týkají i příspěvky naučné a zpravodajské. Mezi básněmi, jimiž je vždy zahájeno číslo, početně převažují skladby typově obdobné příspěvkům v Kytce (nejfrekventovanější autor V. J. Pícek), jsou tu však i básně širě reprezentující aktuální stav české poezie (subjektivní lyrika V. B. Nebeského, Erbenovy Svatební košile). Zvláštní význam v dějinách českého časopisectví má L. p. k. V. svou pravidelnou závěrečnou rubrikou s názvem *Fejeton* (první užití tohoto termínu u nás). Tento publicistický žánr je tu podle zvyklostí dobové evropské žurnalistiky (uplatňujících se vedle textově monolitní formy fejetonu) realizován jako obsahově rozmanitá a ve zpracování nápaditá směs relativně samostatných menších textů: zpráv s širokým informativním záběrem, aktuálních poznámek, anekdot, kuriozit, zajímavostí a klepů z uměleckého světa, údajů historických. Při převzetí této formy je obsah fejetonu uzpůsoben zejména vzhledem k zaměření časopisu (hudební tematika

Literární příloha ku Věnci

včetně článků o osobnostech z historie české hudby a zpráv o momentálních úspěších českých výkonných umělců v cizině) a k přítomnému stavu české kultury a společnosti (nejen obligátní zprávy z národního života a o národnostních konfliktech, ale i glosy např. o českém snobismu, o příkladném vlastenectví vlámských spisovatelů apod.). O orientaci k výlučně česky čtoucímu publiku svědčí, že nejzávažnější, na pokračování otiskovaná teoretická stať L. Rittera z Rittersbergu *Myšlenky o slovan-ském zpěvu* je překladem německé stati, krátce předtím publikované v pražském žurnálu *Ost und West*. – *Přispěvatelé* 1. roč. – *poezie*: M. Čacká (7 přísp., též pod vl. jm. F. Bohunka Svobodová), K. J. Erben (1 pův. a 1 přel. básně), F. Hajniš (1), K. H. Mácha (1), V. B. Nebeský (3), V. J. Picík (8), J. B. Pichl (2), V. Růžičková (1), K. Stefan (3), F. Šír (1), J. Tichý (1); *přel. poezie*: J. W. Goethe (1); *próza*: J. Čejka (1), V. B. Nebeský (1), J. K. Tyl (2); *přel. próza*: Hulsenová (?) (1), G. Sandová (1); *překlada-telé prózy*: J. Čejka, F. B. Svobodová; *teorie, kritika a hist. pojednání*: V. B. Nebeský, L. Ritter z Rittersbergu, V. V. Tomek, M. Vraštil (po 1 přísp.). Č. 1 roč. 2 obsahuje básně od L. Rittera z Rittersbergu, anonymní překlad básně od A. Rósciszewského, Tylovu lyrickou prózu, Čejkův překlad delšího výňatku z románu *Consuelo* od G. Sandové a fejeton.

LITERATURA: Z. Nejedlý: K počátkům českého hudebního časopisectví, *Lumír* 34, 1906; M. Otruba: Literární příloha ku Věnci, 1843–1844. Historie časopisu (též přetisk dobových zpráv a ref. o L. p. k. V. a faksimile 1. č. 2. roč.), sb. Strahovská knihovna 16–17, 1981–82.

mo

Literární rozhledy

1907–1914, 1923–1931

Informační časopis mající šířit zájem o knihy vydávané sdružením českých knihkupců a nakladatelů a o knižní kulturu vůbec.

Podtitul: 1907/08–1914 (roč. 1–7) Měsíční zprávy o knižních novinkách vydávaných členy Spolku českých knihkupců a nakladatelů. – *Redaktoři*: 1907–14

(roč. 1–7) K. Královce; 1923–26 (roč. 8–10) J. Kleinert a redakční kruh ve složení 1923–25 (roč. 8–9) F. Jiroušek, R. Řivnáč, O. Štorch-Marien, 1925/26 (roč. 10) do č. 3 L. Kuncíř, J. Laichter, R. Řivnáč, O. Štorch-Marien, od č. 4 jen red. kruh; 1926/27–1927/28 (roč. 11–12) do č. 4 V. Brtník s red. kruhem; 1927/28 od č. 5 – 1931 (roč. 12–15) red. kruh, odp. red. J. Kleinert, z toho 1929/30 od č. 9 – 1931 (roč. 14–15) vedle odp. red. řídil M. Novotný s red. kruhem. – *Vydavatel*: 1907/08–1914 (roč. 1–7) Spolek českých knihkupců a nakladatelů; 1923/24 do č. 9 (roč. 8) Spolek českých knihkupců a nakladatelů ČSR; 1923/24 od č. 10 – 1930/31 (roč. 8–15) Svaz knihkupců a nakladatelů ČSR, vesměs Praha. – *Periodicita*: měsíčník. 1907/08 (roč. 1) od dubna do března 12 čísel; 1908/09 (roč. 2) od dubna do června 12 čísel; 1909/10 (roč. 3) od září do prosince 13 čísel; 1911–12 (roč. 4 a 5) od ledna do prosince 10 čísel; 1913 (roč. 6) od ledna do listopadu 9 čísel; 1914 (roč. 7) od ledna do června 4 čísla; 1923/24–1929/30 (roč. 8–14) od října do září 10 čísel; 1930/31 (roč. 15) od října do prosince 12 čísel. – Místo L. r. začaly 1932 vycházet *Rozhledy* po literatuře a umění.

L. r., propagující zejména knihy vydávané členy Spolku českých knihkupců a nakladatelů, později Svazu knihkupců a nakladatelů ČSR, měly dvě odlišná období. V prvním období (roč. 1–7), jež bylo ukončeno vypuknutím první světové války, se převážně spokojovaly s pravidelnými informacemi o stavu současného českého knižního trhu, přinášely přehled knižních novinek, reklamy a inzerci. Po několikaleté odmlce se časopis představil 1923 v nové úpravě (V. H. Brunner) a s bohatším obsahem. Programově chtěl udržet zájem čtenářů o dobrou knihu a knižní podnikání, přinášet informace o chystaných publikacích a vybudovat tak vlastní tribunu pro knižní kulturu. 1932 byl nahrazen novým časopisem *Rozhledy* po literatuře a umění.

V rámci nakladatelsky propagačního zaměření se v L. r. již v prvním období postupně objevovaly v čele čísel články k různým literárním výročím, příp. nekrology, a v četných rubrikách glosy o kulturním dění. 3. ročník chtěl zpestřit obsah měsíčníku tím, že pozval ke spolupráci širší okruh autorů (v obsahu se to však výrazněji neprojevovalo) a přinášel drobnosti z kulturního dění doma i v cizině. V 5. a 6. ročníku nabyla většího významu rubrika *Literární podobizny*, pro niž napsal V. Dresler (šifry Dbr., -der., Dler, -er., -r., V.Dbr.) portréty J. Arbesa, F. Heritesa, I. Herrmanna, A. Heyduka, V. Hla-

díka, J. Holečka, J. Klecandy, K. Klosterman-na, K. Legera, J. S. Machara, V. Mrštík, L. Quise, K. V. Raise, J. V. Sládka, A. Sovy, A. Staška, F. X. Svobody, M. A. Šimáčka, J. K. Šlejehara, J. Vrchlického. V obnovených L. r. byl kladen důraz na příspěvky literárněkritické a literárněhistorické, na stati z historie českého nakladatelství (rubrika *Z galérie českých nakladatelů* od J. Peška), na literární vzpomínky (I. Herrmann, S. K. Neumann, R. Pokorná-Purkyňová, M. Míšková-Raisová, F. Sekanina, A. Stašek, M. Vrchlická aj.). L. r. přinášely také fotoportréty spisovatelů, ukázky ilustrací a otisky řadu personálních bibliografií od V. Brtníka, F. Krčmy a K. Nosovského. Pravidelný Kalendář L. r. sestavoval V. Bitnar. Vánoční čísla měla větší rozsah, publikovala ukázky z beletrie a obvykle otiskovala abecední rejstřík inzertní části dělený podle žánrů. První číslo 12. ročníku (1927/28) bylo věnováno památce J. Vrchlického a přineslo ukázky z jeho dosud netištěných básní. Úroveň časopisu se zvýšila ve 14. a 15. ročníku s příchodem nového redaktora M. Novotného, který podstatně rozšířil beletristickou složku (verše, próza) a usiloval o to, aby se L. r. staly orgánem literární a knižní kultury. V průběhu vydávání se proměňovaly názvy i obsah řady rubrik: *Co nového je na knižním trhu?*, *Měsíční přehled knih a publikací*, *Co píše noviny o posledních novinkách?*, *Co měsíc dal*, *Co se chystá*, *Časopisy o knihách*, *Co přinášejí naše časopisy*, *Kronika*, *Literární zprávy*, *Myšlenky velkých lidí o knihách*, *Hlasy z občerstva*, *Co čísti*, *Zprávy* aj. – V prvním období byli kmenovými přispěvateli V. Dresler, J. Kamper, A. Novák, F. Sekanina, Z. Tobolka a F. V. Vykoukal. V dalším období byly otištěny články autorů: J. Bečka, A. Berndorf, F. Bíbl, V. Bitnar, R. Bojko, M. B. Böhnelt, J. Borecký, J. Borotínský, F. Borový, A. Breiský, V. Brtník, A. Brtníková-Petříková, M. Calma, J. B. Čapek, J. Čapek, E. Čech, A. Čermáková, J. Černík, V. Červinka, F. Dlouhán, A. Dokoupil, A. Dolenský, L. Domečka, K. Domin, J. Durych, J. Dvořák, P. Eisner, A. Felix, P. Fingal, O. Fischer, F. Flos, P. Fraenkl, B. Fučík, A. Fuchs, F. Götz, A. Grund, J. S. Guth-Jarkovský, K. Hádek, V. Hánek, F. X. Harlas, J. Herben, I. Herrmann, H. Hikl, R. R. Hofmeister, J. Holeček, E. Hostovský, J. O. Hruška, J. Hutter, M. Hýsek, V. Cháb, E. Chalupný, J. Jahoda, H. Jelínek, Š. Jež, R. Jílovský, J. Jíra, K. B. Jiráček, V. Jiráček, F. Jiroušek, K. Juda,

E. Jurčinová, K. Kálal, J. Karásek, J. Kar-ník-Svítil, B. Klička, J. Knap, V. Knittl, J. Kopal, F. Kovárna, A. V. Kraus, M. Krausová-Lesná, F. Krčma, J. Krecar, F. Kubka, O. Kunstovný, J. Kvapil, J. Laichter, V. Lesný, E. Lešehrad, J. Löwenbach, J. Mahen, J. Máchal, J. S. Machar, M. Majerová, H. Malířová, J. R. Marek, V. Martínek, B. Mathesius, R. Medek, J. Moravec, P. Moudrá, Z. Nejedlý, A. C. Nor, K. Nosovský, A. Novák, B. Novák, M. Novotný (též šifra M. N.), K. Nový, I. Olbracht, F. Páta, J. Páta, J. Pelikán, O. Pertold, A. M. Piša, F. S. Procházka, M. Rutte, R. Řivnáč, A. Sedláčková, F. Sekanina, J. Scheinost, K. Scheinpflug, F. Soldan, A. Sova, K. Stloukal, F. Strejček, V. F. Suk, F. X. Svoboda, M. R. Šarecká, J. Šimánek, F. Šimek, O. Šimek, A. Šíp, V. K. Škrach, A. Šnajdauf, V. Štech, O. Štorch-Marien, K. Teige, F. Teplý, V. Tille, J. Thon, K. Toman, M. Vaněk, Ad. Veselý, Ant. Veselý, J. Veselý, J. Voborník, J. Vodák, J. Volf, J. Vrba, B. Vydra, M. Weingart, Jan z Wojkowicz, J. Wurmová, B. Zahradník Brodský, F. Zavřel, V. Zelinka, J. Zrzavý, ze Slovenska P. Bujnáček aj. V poválečném období (zejm. za red. M. Novotného) otiskovali v L. r. *básně* také P. Bezruč, K. Biebl, J. Borecký, V. Dyk, K. Erban, F. Halas, J. Hora, J. Hořejší, O. Jahoda, J. Karásek ze Lvovic, B. Klička, F. Kropáč, E. Lešehrad, S. Lom, J. S. Machar, F. Mašek, J. Mašek, S. K. Neumann, B. Novák, J. Ošmera, F. S. Procházka, J. Rokyta, A. Rubín, J. V. Sedlák, J. Seifert, A. Sova, F. X. Šalda, J. Šnobl, R. Těsnohlídek, J. Týml, K. Vokáč, J. Vrba, V. Závada aj., slovenské verše L. Novomeský; z pozůstalosti byly publikovány básně J. Vrchlického a J. Wolkra. L. r. přetiskovaly i verše starších autorů a zřídka publikovaly překlady cizích básníků: N. S. Gumiljev (Zd. Spilka), S. Jesenin (B. Mathesius), J. Moréas (F. Bíbl), P. Valéry (J. Palivec) aj. Ukázky z *prózy* tu otiskl K. Čapek, J. Durych, V. Dyk, R. R. Hofmeister, J. Jahoda, B. Klička, J. Knap, J. Kopta, M. Majerová, M. Nohejl, M. Novotný, I. Olbracht, K. V. Rais, J. Seifert, F. X. Svoboda, F. X. Šalda (esej), J. Vrba aj. Svá autorská vyznání publikovali R. Bojko, A. C. Nor, J. Rokyta aj.

zt

Literární skupina

Literární skupina

1921–1929

Sdružení mladých, zejména moravských spisovatelů ve 20. letech 20. století.

Brněnská Literární skupina se vytvořila z přátelského sdružení mladých moravských autorů, kteří si začali v průběhu 1920 vyměňovat názory na soudobou literární a kulturní problematiku. Oficiálně byla L. s. založena 2. 2. 1921 a již na prvním veřejném vystoupení 27. 2. 1921 v Brně se přihlásila k humanitnímu socialismu a k tvorbě „nové duchovosti“. Mezi zakládající členy patřili L. Blatný (první předseda), F. Götz, J. Chaloupka, D. Chalupa, Č. Jeřábek, B. Stejskal, B. Vlček; krátký čas (1921–22) také J. Wolker a A. M. Piša, který se v polovině 20. let stal opět členem. Zanedlouho po založení do L. s. vstoupili K. Biebl, S. Kadlec, Z. Kalista, F. Kropáč, A. Ráž.

Představitelé L. s. sice zdůrazňovali, že jde pouze o volné seskupení mladých autorů, kteří chtějí vzájemně usměrňovat své úsilí při zobrazování nových obsahů přítomné doby, ale velmi brzy, zvláště když začal vycházet časopisecký orgán skupiny Host (od října 1921), začalo krystalizovat přesnější programové vymezení úkolů a cílů. V interpretaci F. Götz, považovaného za hlavního teoretika L. s., byl expresionismus chápán jako jedna složka „revoluční vlny životní a umělecké, jež hýbe dnes světem“, a mohl být tedy vyhlášen za základ, na němž by se mladí autoři sjednotili. Z expresionismu také Götz dedukoval orientaci k idejím „bratrství, lidskosti, lásky, dobroty, štěstí, družnosti a soucitu“. Z těchto názorů vyrostl kolektivní manifest otištěný v 1. čísle 2. ročníku Hosta pod titulem Naše naděje, víra a práce. L. s. se v něm přihlásila k etickému socialismu, k „realismu prosvícenému sociální utopií“, k projektům duchovního osvobození člověka. Marxističtí kritici a představitelé Devětsilu, kteří již dříve polemizovali s expresionistickou orientací L. s., označili manifest za romantický útek od konkrétní půdy skutečna (A. M. Piša, K. Teige, J. Wolker, který pro nesouhlas s manifestem z L. s. vystoupil). Přes rozpory L. s. a soudobého levě orientovaného sdružení mladé umělecké generace Devětsil v pojetí revoluce i funkce umění docházelo mezi oběma skupinami ke spolupráci, realizované v časopise Host. V prů-

běhu 20. let L. s. postupně opouštěla postuláty svého manifestu a v praxi převládla obecný požadavek tvorby blíže neurčených „moderních hodnot“. Docházelo k distanci od programových cílů vůbec („Básník se duchovně osamostatňuje úplně od jakýchkoliv kolektivně formulovaných programů...“) a k návratu k tradičnějším postupům v umělecké tvorbě. Hlavním pojítkem byl časopis Host, jehož široký rámec přivedl do L. s. další členy (F. Branislav, J. B. Čapek, H. Dvořáková, K. Hradec, P. Fraenkl, J. Ježek, B. Klička, F. Kovárna, M. Nohejl, A. C. Nor, V. Raffel, J. Šnobl, koncem 20. let V. Černý, E. Hostovský, J. Trojan, J. Weiss). Se zánikem časopisu (1929) přestala existovat i L. s. – 1923 vydala L. s. svůj reprezentační *Sborník Literární skupiny* (Vyškov, Edice Obzivených tisků číslo 1) v redakci L. Blatného, F. Götz, Č. Jeřábka, Z. Kalisty a J. Zamazala. Básněmi přispěli K. Biebl, K. Hradec, J. Chaloupka, D. Chalupa, M. Jirko, G. Jordán, S. Kadlec, Z. Kalista, J. Landa, A. Ráž, prózu otiskl Č. Jeřábek, Z. Kalista, dramatickou scénu L. Blatný. Autory úvah byli F. Götz, F. Kropáč, J. Zamazal. Sborník reprodukoval výtvarná díla domácích i zahraničních umělců (A. Hoffmeister, J. Král, O. Kubín, B. Kubišta, F. Muzika, B. Piskač, J. Šíma, K. Vaněk, J. Zamazal; A. Derain, Foujita, A. Modigliani, P. Picasso, H. Rousseau, M. Utrillo aj.).

LITERATURA; L. B. (Blatný): Z historie L. s., Host 5, 1925/26, s. 127, 219, 283, 315; Č. Jeřábek in V paměti a v srdci (1961); Brno v minulosti a dnes 8 (1966); in Avantgarda známá a neznámá 1 (1971); J. Svoboda in Generace a program (1973); M. Blahynka in Slovník literárních směrů a skupin (1976); J. Wolker in Dopisy (1984).

zt

Literární svět

1927–1928

Čtrnáctideník informující o českém a světovém uměleckém dění.

Podtitul: Čtrnáctideník české a světové kultury. – *Redaktoři:* F. Götz (do č. 9), J. Ježek. – *Vydavatel:* F. Topič, Praha. – *Periodicita:* čtrnáctideník; 20 čísel od října 1927 do června 1928.

L. s., vycházející v novinovém formátě, přiná-

šel – bez výlučného zřetelů na produkci Topičova nakladatelství – články, referáty a informace z českého a světového kulturního, zejména literárního dění.

Činil tak ve stálých rubrikách *Česká kronika*, *Cizí kronika*, zvláštní váhu kladl též na anketu (o českém kulturním eklekticismu v č. 1–3: J. Hilbert, F. V. Krejčí, S. Lom, A. Novák, M. Rutte) a na interview s autory, resp. na jejich vzpomínky (K. Čapek, V. Dyk, O. Fischer, J. Hilbert, J. Holeček, J. Hora, L. Janáček, E. E. Kisch, J. Kodíček, V. Nezval, V. Novák, A. Sova, F. X. Šalda, F. Šrámek aj.). Bohatá byla část literárněkritická; přispívali do ní L. Blatný, O. Fischer, J. B. Čapek, F. Götz, J. Knap, M. Novotný, A. M. Piša, J. V. Sedlák, O. Šimek, K. Teige, B. Václavěk aj. Soustavné informace podávali o literatuře francouzské J. Ježek a O. Šimek, o ruské F. Kubka, o italské A. Felix a F. Kovárna, o německé F. Götz, E. Konrád, J. Münzer, B. Václavěk a J. Vlašimský, o anglo-americké F. Tetauer, o polské B. Vydra, o jihoslovanské D. Prohaska. O výtvarném umění referoval F. Muzika, o hudebních otázkách J. Bartoš a E. F. Burian. L. s. si všímal také výročí spisovatelů: F. Götz tu psal o J. Voňákově, A. M. Piša o F. Kholovi, O. Fischer o O. Theerovi, J. Kodíček o V. Dykovi, O. Fischer a P. Fraenkl o F. X. Šaldovi, M. Novák o Z. Nejedlém aj.; nekrolog o L. Klímovi vyšel z pera J. Kodíčka. Dvojčíslo 13/14 (s doplňky v č. 16) bylo věnováno humoru (E. Bass, I. Herrmann, K. Poláček, V + W a jiní autoři domácí i zahraniční). Významné byly paralelně tištěné články o divadle a revui od J. Kodíčka a J. Voskovce (č. 3). Na ostrou polemiku vyvolanou Pišovým nařčením M. Rutta z plagiátorství a vedenou na stránkách Hosta, Práva lidu a Nár. listů reagoval L. s. článkem O metaforách v kritice (č. 15) od O. Fischera. Sporadicky otiskoval L. s. i verše (J. Hořejší, R. Medek, M. Rutte, A. Sova, F. X. Šalda, F. Šrámek; S. Mallarmé, F. Villon).

zt

Antonín Lokay

* 18. 10. 1847 *Praha*

† 10. 1. 1897 *Královské Vinohrady* (Praha –V.)

Autor zábavného repertoáru pražských předměstských scén 80. a 90. let 19. století.

V Praze vystudoval reálku a od 1866 se věnoval divadlu. Jako epizodní herec, inspicient a později i jako autor působil u společnosti P. Švandy, F. Zöllnera, v Letním divadle na Král. Vinohradech a od 1893 u společnosti J. Pištěka, s nímž hrál i v Brně.

L. dramatické práce jsou vesměs běžné konverzační veselohry a frašky, vysmívající se zejména městským zbohatlíkům a jejich snaze napodobovat životní styl vyšších vrstev buržoazní společnosti (*Bohatá holka*, *Archa Noemova*, *Růžová pouta*), ale též profesorské učnosti (*Brouček*) a programovému staromládectví (*Vosí hnízdo*). Zábavný dialog a komické situační zápletky osnované převážně na rodinných nebo milostných vztazích odpovídaly vkusu arénního obecnictva a dávaly možnost k uplatnění pokleslých forem komického herectví.

KNÍŽNĚ. *Divadelní hry*: Brouček (1884, prem. 1882); Dědoušek (1884, i prem.); Známost z divadla (1884, prem. 1882); Královna plesu (1884, prem. 1882); Vzorný manžel (1885, i prem.); Nezvaný host (1886); Vosí hnízdo (1890, i prem.); Růžová pouta (1890, prem. 1891); Archa Noemova (1892, i prem.); V pátek (b. d.); – posmrtně: Bohatá holka (1898, prem. 1894); Kandidáti ženitby aneb Nevěsty od 500 do 50 000 (1907); Nerozluční přátelé (1907). ■ SCÉNICKY. *Hry*: Brouk, brouček, broučinek (1882); Komedianti života (1885); Zlatá muška (1889); Slasti a strasti divadelního ředitele (1890); První milión (1891); Výlet pana Cvrčka na Jubilejní výstavu aneb Ve výši 2000 metrů nad Prahou (1891); Štábní trubač (1892); Výlet pana Broučka na Národopisnou výstavu (1895); Miliontá na Národopisné výstavě (1895). ■

LITERATURA: ● ref. Brouček: r. č., Div. listy 1882, s. 124; F. Zákrejs, Osvěta 1884, s. 764 ●; ● ref. Známost z divadla: r., Div. listy 1882, s. 179; Dr. N., Čes. noviny 28. 5. 1882 ●; ● ref. Královna plesu: r., Div. listy 1882, s. 227; B. Š., Čes. Thalia 1889, s. 235 ●; ● ref. Dědoušek: če., Div. listy 1884, s. 121; B. Š., Čes. Thalia 1889, s. 265 ●; Yps. (I. Herrmann): ref. Komedianti života, NL 12. 9. 1885, odpol. vyd.; F. Zákrejs: ref. Dědoušek, Královna plesu, Známost z divadla, Osvěta 1885, s. 471 + ref. Vzorný manžel, Nezvaný host, Osvěta 1887, s. 355; B. Š.: ref. Zlatá muška, Čes. Thalia 1889, s. 312; ● ref. Vosí hnízdo: Astur (H. G. Schauer), Lit. listy 1890, s. 406; K. Š. (Štěpánek), Čes. Thalia 1890, s. 223 ●; K. Š. (Štěpánek): ref. Slasti a strasti divadelního ředitele, Čes. Thalia 1890, s. 265 + ref. Výlet pana Cvrčka..., Čes. Thalia 1891, s. 236; B. Čermák in Obraz básnictví českého za rok 1890, ČČM 1891; ● ref. Růžová pouta: K. Š. (Štěpánek), Čes. Thalia 1891, s. 188; an., Čes. Thalia 1892, s. 7 ●; ● ref. Archa Noemova: K. Š. (Štěpánek), Čes. Thalia 1892, s. 262; J. Karásek, Lit.

listy 1893, s. 159; V. Beneš, Hlídka literární 1894, s. 144 ●; nekrology: an., Lit. listy 1897, s. 146; an., Světozor 1897, s. 120 ●.

dh

Stanislav Lom

* 13. 11. 1883 *Praha*

† 17. 11. 1967 *Praha*

Dramatik, básník a prozaik, divadelní kritik, esejista a publicista; tvůrce převážně historických her s domácí i cizí tematikou, jejichž protagonisté měli působit jako mravní vzor v chaotické přítomnosti.

Vl. jm. Stanislav Mojžíš; pseudonym si zvolil podle obrazu z nevydané sbírky raných próz, v němž, jak napsal, „promítl člověka metafyzicky do vesmíru jako lom paprsků věčného života“. – Byl synem učitele a spisovatele pro mládež Antonína M. Obecnou školu navštěvoval v Karlíně, 1893–1901 gymnázium (v Truhlářské ul.) a pak právnickou fakultu v Praze. Po doktorátu (1906) působil ve státních službách nejprve jako úředník zemského místodržitelství v Praze, od 1908 na okresním hejtmánství v Kladně, od 1910 na zemské školní radě v Praze. 1911 uzavřel sňatek s Marií, roz. Vopálkovou, která se později stala jeho literární spolupracovnicí a jejíž památku uctil básní *Za Mášou*. Za války byl uznán způsobilým k domobranecké službě. Podpis na manifestu českých spisovatelů v květnu 1917 mu vynesl písemnou výtku místodržitele. 1919 se stal tajemníkem a 1923 odborovým radou v ministerstvu školství a národní osvěty. Zároveň byl divadelním referentem Čes. slova (1918–24), členem poradního sboru zemské správy Nár. divadla (od 1921) a členem kuratoria Čes. filharmonie (od 1929). Ještě za Hilarovy éry byl koncem 1931 jmenován ředitelem Nár. divadla v Praze a 1938 po smrti O. Fischera též šéfem činohry. V létě byl poslán na zdravotní dovolenou a později dán do výslužby. V meziválečném období podnikl cesty do Švýcarska, Francie, Itálie, Jugoslávie, Švédska; byl členem delegace, která se zúčastnila mezinárodního divadelního festivalu v Moskvě. Za války pokračoval v dramatické tvorbě a též vydal několik prací publicistického rázu. Po květnu 1945 byl jmenován členem divadelní a dramaturgické rady při ministerstvu školství a osvěty.

Už v prvních hrách z předválečného a válečného údobí (*Honza, Vůdce, Faustina*) usiloval L. o to, aby se konkrétní dramatický příběh stal podobenstvím obecněji platných dějů a přinášel ideové poselství z minulosti pro přítomnost. Většina jeho her se vyznačuje snahou překlenout společenské rozpory glorifikací kompromisu a odmítáním pokusů o radikálnější řešení. L. soustřeďoval děj kolem ústřední postavy, která je svými mravními kvalitami schopna stát se harmonizujícím činitelem v rozvráceném moderním světě; přitom se opíral o nejrůznější látkové zdroje: o pohádkový motiv (*Honza, Námořník Sindibád, Smrt Kmotříčka*), o starozákonní legendu mojžíšovskou (*Vůdce*), o bájeslovný příběh z úsvitu českých dějin (*Děvín*), nejčastěji pak o náměty z historie české (*Svatý Václav, Žižka, Karel IV., Prokop Veliký*) i z historie, příp. mytologie cizí (*Člověk Odysseus, Kající Venuše, Božský Cagliostro*). Těžiště L. díla spadá do 20. let, kdy dosáhly některé z jeho her největšího uznání a diváckého ohlasu a kdy se nejzřetelněji projevila autorova snaha vést dramatické paralely se současností. Do okruhu této nacionálně uvědomovací a státotvorné dramatiky patří nejen *Převrat*, pokus zpodobit národní osvobození prostřednictvím alegoricky pojatého střetnutí Prátny s Prasvittem i s pomocí dalších, leč dramaticky málo působivých jevištních atrakcí, ale i hry historické. Jejich ideovost bývá pokaždé přizpůsobena snaze objasnit prostřednictvím minulosti problematiku soudobého národního a společenského života; přitom mravní ideál křesťanského světa i masarykovské humanitní ideály, v nichž je L. poválečná dramatika myšlenkově zakotvena, byly s očividným anachronismem přenášeny do nejrůznějších věků a prostředí. Tak *Děvín*, započatý už za světové války a později zevrubně přepracovaný, využívá bájeslovného příběhu k nabádavému podobenství o nutnosti národní jednoty. Státotvorně integrující poslání měla hra o Žižkovi svou ideou nadřídění „velkého řádu světa“, *Svatý Václav* je pojat jako symbol národní víry ve vítěznou sílu rozumu, všeobjímající lásky a lidskosti. L. favorizovaný hrdina převážně ztělesňuje apoštola mravního svědomí a velikosti. Tím byl dán i povážlivý nedostatek vnitřního dramatického napětí L. děl. Zčásti ho vyvažovala L. touha proniknout labyrintem světa a dobrat se smyslu života. Tak je tomu v předválečné *Faustině* a zejména v *Kající Venuši*, nejproslulejším L. díle, kde proměna biblické

Magdalény měla působit jako obecně platný symbol, jako protest proti přizemnímu materialismu požitkářské doby, kterou má obrodit ideál zduchovnělé lásky a mravní příklad dobrovolně podstoupené oběti. Ani po 1945 L. nepřekonal trvalý sklon redukovat složitou skutečnost na jednoznačně působící dramatické symboly a vpravovat látky z palčivé přítomnosti do rámce staronových moralit. O novou historickou optiku se L. pokusil teprve v 50. letech ve hře *Prokop Holý*, v níž se soustředil na základní dějinné rozpory. Svým aktuálním poselstvím přesáhla průměr běžné rozhlasové dramatiky hra *Alexandr a Diogenes* (1936).

ŠIFRY: EST, Est, Estel, L, S.L., St.L., STL. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy Času (1914); Cesta (1920–28); Čes. slovo (1918–30); Čes. svět (1911); Čteme (1942); Div. noviny (1957–60); Div. zápisník (1946–48); Divadlo (1956–57); ELK (1936–38); Goethův sborník (1932); alm. Chudým dětem (1931); sb. In memoriam Fr. Borový (1937); Kritika (1924–28); Květy (1915); Lid. noviny (1924–43); Lit. noviny (1934–35); Lit. noviny (1956–58); Lit. rozhledy (1925, 1931); Lit. svět (1927); Lumír (1918–36); Nár. Stavovské divadlo, pokr. Nár. divadlo (1926–48); Nár. osvobození (1933, 1938, 1945–48); sb. Nové české divadlo 1918–26 (1927), 1928–29 (1929), 1930–32 (1932); sb. Padesát let Městských divadel pražských (1958); Panoráma (1924–40); Právo lidu (1938); Pramen (Plzeň, 1925–27); Rozpravy Aventina (1925–33); Sever a východ (Turnov, 1926–29); Telegraf (1937); Topičův sborník (1917); Tribuna (1923); U (1937); Venkov (1937–41); Zlatá Praha (1911); Zvon (1912–18); Žijeme (1931). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře a divadle*: Honza (D b. d., 1914, prem. 1913); Vůdce D (1916, prem. 1917); Faustina (D 1918, i prem.); Děvín (D 1919, i prem.; přeprac. 1948, i prem.); Převrat (D 1922, i prem.); Žižka (D 1925, i prem.; přeprac. 1926, i prem.); Kající Venuše (D 1927, i prem.); Svatý Václav (D 1929, i prem.; přeprac. 1935, i prem.); Smrt kmotřička (D 1930; upr. jako operní libreto, hudba R. Karel, prem. 1933); Ejhle-člověk! (E 1931); Zahradník skalní aneb Ráj z kamení a hloží (P 1938); Karel IV. (D 1940, i prem., dopln. vyd. 1945); Za Mášou (B 1942); Svět na divadle a kolem něho (vzpomínky, EE 1942); Pán pro zábavu (D 1942, s M. Lomovou); Člověk Odysseus (D 1944, i prem.); Božský Cagliostro (D 1946, prem. 1947); Jaroslav Hilbert (E 1947); Prokop Holý (D 1957, prem. 1960 s tit. Prokop Veliký). – *Ostatní práce*: O branné povinnosti (1907). – *Souborné vydání*: Vybraný soubor 1,2 (I. Aventinum, 1946, 2. nakl. J. R. Vilímek, 1948). ■ SCÉNICKY. *Hra*: Námořník Sindibád (1934). ■

LITERATURA: ● ref. Honza: m., PL 31. 12. 1913; J. M. (Máchal), Zvon 14, 1913/14, s. 227; H. Jelínek, Lumír 1914, s. 183; K. Kamínek, Divadlo 1914, s. 91 ●; ● ref. Vůdce: K. (F. V. Krejčí), PL 13. 2. 1917;

J. Hilbert, Venkov 13. 2. 1917; jv. (J. Vodák), LidN 14. 2. a 22. 11. 1917; H. Jelínek, Lumír 1917, s. 189 → Z prvního balkónu 1 (1924); O. Fischer, Národ 1917, s. 19 a Osvěta 1917, s. 226 → O dramatu (1919); Alap. (A. Procházka), MR 1917, sv. 31, s. 87; M. Majerová, Ženský svět 1917, s. 103; jv. (J. Vodák), Naše doba 1917, s. 390; R. Weiner, Kmen 1, 1917/18, s. 7 ●; ● ref. Faustina: E. Vachek, Večerník PL 6. 2. 1918; M. (M. Majerová), PL 7. 2. 1918; J. H. (Hilbert), Venkov 7. 2. 1918; jv. (J. Vodák), LidN 8. 2. 1918; M. Hennerová, Kmen 2, 1918/19, s. 6; H. Jelínek, Lumír 1918, s. 190 → Z prvního balkónu 1 (1924); Alap. (A. Procházka), MR 1918, sv. 33, s. 40; A. Bernášek, Národ 1918, s. 94; -oe-, Topičův sb. 1917/18, s. 285 ●; ● ref. Děvín: -es-, PL 24. 8. 1919; J. Kodíček, Tribuna 5. 12. 1919; -tr (G. Winter), PL 5. 12. 1919; jv. (J. Vodák), Venkov 5. 12. 1919; Ot. F. (Fischer), NL 5. 12. 1919; Z. Hásková, Cesta 2, 1919/20, s. 478; H. Jelínek, Lumír 47, 1918/20, s. 465; Alap. (A. Procházka), MR 1919/20, sv. 35, s. 43; -vh- (M. Hýsek), Kmen 3, 1919/20, s. 164; J. Borecký, Osvěta 1920, s. 59 ↓●; ● ref. Převrat: M. M. (Majerová), RP 19. 11. 1922; K-ček (J. Kodíček), Tribuna 19. 11. 1922; Kazetka (K. Z. Klíma), LidN 19. 11. 1922; Ot. F. (Fischer), NL 19. 11. 1922; K. Engelmüller, Nár. politika 19. 11. 1922; Sk. (F. Skácelík), Lumír 1922, s. 554; J. Träger, Student. časopis 2, 1922/23, s. 101; ALAP (A. Procházka), MR 1922/23, sv. 38, s. 91; Kí (F. Krejčí), Čes. mysl 1923, s. 127 ●; O. Fischer: Literatura a revoluce, Kritika 1924, s. 219; H. Malířová: Čeští Mesiášové, RP 15. 1. 1925; ● ref. Žižka: J. Fučík, Socialista 1925, č. 19 → Divadelní kritiky (1956); E. Konrád, Cesta 7, 1924/25, s. 532; Rydvan (V. Sommer), Topičův sb. 12, 1924/25, s. 380; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 10. 4. 1925; Z. Hásková, Čs. republika 10. 4. 1925; M. Majerová, RP 10. 4. 1925; B. (E. Bass), LidN 10. 4. 1925; K. Engelmüller, Nár. politika 10. 4. 1925; Ot. F. (Fischer), PL 10. 4. 1925; jk. (J. Kodíček), Tribuna 10. 4. 1925; J. H. (Hilbert), Venkov 10. 4. 1925; Klo, NO 10. 4. 1925; H. Jelínek, Lumír 1925, s. 164 ●; Č. (V. Červinka): Smí být dramatik i kritikem?, Zvon 25, 1924/25, s. 489; M. Rutte in Tvář pod maskou (1926); ● ref. Kající Venuše: E. Konrád, Cesta 9, 1926/27, s. 257; E. K., RA 2, 1926/27, s. 118; Č. (V. Červinka), Zvon 27, 1926/27, s. 279; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 16. 1. 1927; M. M. (Majerová), RP 16. 1. 1927; jk. (J. Kodíček), Tribuna 16. 1. 1927; -FR- (J. Frejka), NO 16. 1. 1927; Z. Hásková, Čs. republika 16. 1. 1927; Cassius, LidN 16. 1. 1927; M. Rutte, NL 16. 1. 1927; K. Engelmüller, Nár. politika 16. 1. 1927; Ot. F. (Fischer), PL 16. 1. 1927; J. H. (Hilbert), Venkov 16. 1. 1927; V. Tille, Prager Presse 16. 1. 1927; B. P. (Polan), Tribuna 27. 4. 1927; E. S. (K. Elgart), LidN 19. 5. 1927; Č. J. (Jeřábek), NO 19. 5. 1927; S-k (J. B. Svrček), Tribuna 20. 5. 1927; H. Jelínek, Lumír 54, 1927/28, s. 52 ●; ● ref. Svatý Václav: AMP (A. M. Piša), Večerník PL 30. 9. 1929; B. (E. Bass), LidN 1. 10. 1929; Ot. F. (Fischer), PL 1. 10. 1929; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 1. 10.

1929; kd. (E. Konrád), NO 1. 10. 1929; J. H. (Hilbert), Venkov 1. 10. 1929; M. Rutte, NL 1. 10. 1929; K. Engelmüller, Nár. politika 2. 10. 1929; J. Fučík, RP 2. a 3. 10. 1929 → Divadelní kritiky (1956); O. Š. M. (Štorch-Marien), RA 5, 1929/30, s. 22; Z., Tvorba 1929, s. 240; H. Jelínek, Lumír 56, 1929/30, s. 52; L. Š. (Štoll), Signál 2, 1929/30, č. 3 ●; ● ref. libreto Smrt kmotříčka: Kp. (J. Knap), Venkov 22. 1. 1931; A. N. (Novák), LidN 18. 3. 1931 ●; ● ref. Ejhle-člověk!: J. B. Č. (Čapek), Čin 2, 1930/31, s. 807; -och- (F. S. Procházka), Zvon 31, 1930/31, s. 503; A. N. (Novák), LidN 27. 8. 1931 ●; P. Buzková in České drama (1932); ● ref. Námořník Sindibád: M. Rutte, NL 28. 10. 1934; Ot. F. (Fischer), LidN 28. 10. 1934; AMP (A. M. Piša), PL 28. 10. 1934; kd. (E. Konrád), NO 28. 10. 1934; K. Engelmüller, Nár. politika 28. 10. 1934; vt. (V. Tille), Prager Presse 28. 10. 1934; s. (J. Seifert), Ranní noviny 30. 10. 1934; jtg. (J. Träger), Čin 1934, s. 1078; V. Červinka, Zvon 35, 1934/35, s. 210; H. Jelínek, Lumír 61, 1934/35, s. 49 ●; K. P. (Polák): ref. Zahradník skalní..., PL 25. 5. 1938; ● ref. Karel IV.: amp. (A. M. Piša), Nár. práce 25. 4. 1940; kd. (E. Konrád), LidN 25. 4. 1940; M. Rutte, NL 25. 4. 1940; A. M. Brousil, Venkov 25. 4. a 4. 5. 1940; K. Engelmüller, Nár. politika 26. 4. 1940; Č. (V. Červinka), Zvon 40, 1939/40, s. 547 ●; F. Götz in České umění dramatické 1 (1941); ● ref. Svět na divadle...: p. (A. M. Piša), Nár. práce 17. 5. 1942; B. (E. Bass), LidN 31. 5. 1942; jk. (J. Kopecký), KM 1942, s. 141 ●; F. Götz in S. L.: Člověk Odysseus (1944); ● ref. Člověk Odysseus: jtg. (J. Träger), Čes. slovo 12. 5. 1944; J. K. (Kopecký), LidN 13. 5. 1944; os. (O. Srbová), Nár. práce 13. 5. 1944; K. Marek, Řád 1944, s. 330 ●; ● ref. Božský Cagliostro: L. Fikar, Mladá fronta 30. 3. 1947; lin. (J. Linhart), PL 30. 3. 1947; jmk. (J. M. Kvapil), Svob. slovo 30. 3. 1947; -zv-, Obrana lidu 30. 3. 1947; kd. (E. Konrád), Svob. noviny 1. 4. 1947; r., LD 1. 4. 1947; K. Milotová, Práce 1. 4. 1947; er. (E. Radok), RP 3. 4. 1947; A. M. Brousil, Zeměd. noviny 4. 4. 1947; H. Budínová, Kult. politika 2, 1946/47, č. 34; kch, Lid. kultura 1947, č. 14 ●; ● ref. Děvín (přepřac. verze): jtg. (J. Träger), Práce 4. 4. 1948; AMP (A. M. Piša), PL 4. 4. 1948; sm, Svob. noviny 4. 4. 1948; J. Hájek, RP 6. 4. 1948; L. Fikar, Mladá fronta 6. 4. 1948; Břz. (B. Březovský), NO 6. 4. 1948; E. Janský, Zeměd. noviny 6. 4. 1948; H. Budínová, Kult. politika 3, 1947/48, č. 29; P. Kypr, My 48, č. 16 ●; F. Götz: Osud jednoho dramatu (Karel IV.), LidN 14. 5. 1948; k tomu: S. L.: Osud jednoho dramatu, Div. zápisník 1948, s. 5 + Čím nám může být dnes obraz Lucemburka Karla IV., tamtéž, s. 323; jr.: Pětašedesátiny S. L. Mojžíše, Rovnost 13. 11. 1948; F. Götz: K 70. narozeninám S. L., LitN 1953, č. 46 + in S. L.: Prokop Holý (1957); ● k pětadesátinám: J. Hájek, Div. noviny 1958, č. 8; J. Cisař, LitN 1958, č. 46; v, Práce 13. 11. 1958; Gm (P. Grym), LD 13. 11. 1958 ●; ● ref. Prokop Holý: J. Hájek, Div. noviny 1958, č. 5; Nt (E. Turnovský), LD 10. 5. 1960; J. Hájek, RP

13. 5. 1960; J. Opavský, Plamen 1960, č. 7; F. Götz, Div. noviny 1960, č. 23; S. Machonin, LitN 1960, č. 20 ●; E. Janský: S. L., Kult. polit. kalendář 1963; F. Götz: S. L. k osmdesátinám, Div. noviny 7, 1963/64, č. 6; B. Polan: Divadelní morality S. L., in Misto v tvorbě (1965); A. M. Piša: Pěstitel historického dramatu, in Stopami dramatu a divadla (1967); (mu) (M. Urbánková): 85 let S. L., Práce 13. 11. 1968; V. Kudělka in Minulost očima současnosti, ČLit 1981, s. 114 + S. L., Kulturnopolitický kalendář 1983.

vk

Šimon Lomnický z Budče

* 1552 *Lomnice nad Lužnicí*

† 1623 *Praha*

Autor duchovních písní a her se zpěvy, veršovaných skladeb příležitostných a s náboženskou tematikou, prozaických mravně výchovných spisů s ilustrujícími příběhy; překladatel z latiny.

Po svém rodišti nazýval se též Lomnicenus Lomnicus, po otci, rožmberském poddaném Janu, řečeném Chodeček, užíval někdy pořečtěného jména Ptocheus, ke konci života též jména Janů. – Na náklad Viléma z Rožmberka studoval na latinských školách v Krumlově (Český K.) a Třeboni, po dalších studiích v Jindř. Hradci působil jako učitel v Kardašově Řečici na jindřichohradeckém panství, po 1580 jako rožmberský úředník v Třeboni a v Lomnici, v průběhu 80. let získal patrně jako dědictví své manželky zájezdní hostinec v Ševětíně u Čes. Budějovic, nazývaný pak podle něho „apud Latinum hospitem“ (u latinského hospodáře). Tam také vznikla většina jeho spisů, dedikovaných převážně společensky významným osobnostem (nepochybně díky jejich přispění byl 1594 obdařen erbem a přídomkem z Budče). V Ševětíně pobýval až do 1618, kdy ho požár a brzy po něm vpád císařského vojska do jižních Čech přiměly k útěku do Prahy, aby se tam, třebaže do té doby vystupoval jako katolík, přihlásil na stranu protihabsburského povstání nekatolických stavů. Po jeho porážce sice nebyl pronásledován, ale upadl u vítězů v nemilost, přestože si je až do své smrti snažil naklonit.

L. psal česky veršem i prózou, ale zanechal i několik drobných veršovaných skladeb latinských v úvodních partiích některých svých spisů. Jeho rozsáhlé a mnohostranné dílo, známé

vesměs z původních tisků z 1580–1623, je většinou zaměřeno k posílení náboženského života současníků a k podpoře křesťanské mravnosti, ale nechýbí v něm ani příležitostné projevy tehdy hojně frekventované v latinské tvorbě domácích humanistických básníků, které jsou ohlaselem či doprovodem některých dobových událostí veřejných i soukromých. L. na sebe upozornil zpěvníkem *Písně nové*, prvním katolickým kancionálem u nás. Vedle zpěvních skladeb parafrázujících nedělní evangelní perikopy v pořadí církevního roku v něm soustředil po vzoru nekatolických kancionálů i písně k různým příležitostem denního života. Doplněkem tohoto zpěvníku je pozdější L. *Kancionál*, přinášející ve stejném pořadí písně k svátkům jednotlivých světců, které jsou parafrází pasionálních legend. Texty písní jsou opatřeny notací nebo odkazem k známým nápěvům, některé nápěvy složil snad L. sám. V obou kancionálech nejsou ještě patrné známky počínající protireformace; proto mohly být některé L. písně přijímány nejen do katolických, ale i do pozdějších nekatolických zpěvníků a ojediněle se v nich udržely až do nové doby. Nad pouhou parafrází nepokročil L. ani v širší veršované epické skladbě *Josefův život*, reprodukcijící starozákonní příběh Josefa Egyptského. Naproti tomu zcela volný vztah k biblické předloze zaujal v raných veršovaných dramatických skladbách se zpěvy (dochovány neúplně), jimiž navazoval na středověké velikonoční hry; k nim se druží též pozdější (jen rkp. dochovaná) *Komedia aneb hra kratičká... o radostném vzkříšení Krista Pána*. Z příležitostných projevů je nejznámější *Pohřební píseň Petra Voka* (dochována jen v opise). Anonymně vydaná *Exekucí* (o staroměstských popravách 1621), připisovaná L., je pravděpodobně prací jiného autora. Prozaickou tvorbu reprezentuje zejména skupina mravně výchovných spisů (*Kupidova střela*, *Pejcha života*, *Postní zvyk*, *Tanec*, *Tobolka zlatá*, *Utrhačův jazyk* aj.), tvořící rozsahově největší část L. díla. Spisům této skupiny jsou společně vkládány příběhy, které mají názorně podpiřit a oživit mravně výchovný výklad; L. přitom vychází z různých latinských předloh, středověkých kazatelských příruček a exemplových sbírek. Kromě těchto adaptací latinských předloh je též autorem několika překladů ve vlastním smyslu; po M. Konáčkovi zčeštil znovu pod titulem *Filozofský život středověké Burleyovy Životy starých filozofů*, z díla charvátského humanisty M.

Marula přeložil pod titulem *Cesta do nebe* jeho spis *O uspořádání dobrého života*. L. veršované projevy bývaly v minulosti vysoce hodnoceny (Balbín), ale nepovznášejí se ani nad průměr soudobé domácí produkce kromě několika duchovních písní (*Noc temnou přečkavše*) a příležitostných skladeb (*Pohřební píseň Petra Voka*). Prozaické spisy se vyznačují přirozeným stylem beze stop po umělosti, závislost na předlohách není patrná. Uplatňují se zde lidová úsloví a hovorové obraty, s oblibou užívané latinské citáty jsou vždy provázeny českým překladem, často veršovaným. Zřetel k prostým současníkům, nejednou i výslovně formulovaný, je výrazem L. snahy získat především mezi nimi čtenáře svých mravně výchovných spisů; projevoval se i aktualizací výkladů sledujících zkušenosti a zájmy zejména poddanského lidu, které L. sám sdílel.

KNIŽNĚ. *Písně nové na evangelia... nedělní přes celý rok* (1580); *Triumf aneb komedie kratičká o přeslavném Syna božího nad smrtí, peklem a ďáblem vítězství* (1582, obs. též hru Marie o navštívení hrobu); *Instrukcí aneb krátké naučení... hospodáři mladému* (1586); *Knižka o sedmi... ďábelských řetězech* (1586); *Kronika o mladém vejvodovi* (1587); *Hádání aneb rozepře mezi knězem a zemanem* (1589); *Postní zvyk* (1589); *Kupidova střela* (1590); *Josefův život* (1591); *Kancionál aneb Písně nové historické na dni... sváteční přes celý rok* (1595); *Tanec anebo traktát skrovný o tanci* (1597); *Utrhačův jazyk* (1598); *Vejklad prostý na... Otčenáš* (1605); *Dětinský řápek* (1609); *O Jeho Milosti císařské pohřební píseň* (1612); *Pejcha života* (1615); *Tobolka zlatá* (1615); *Sedlské vítání aneb... písnička... o Fridrichovi, voleném králi českém* (1619); *Korunování aneb píseň prostá... při korunování... Fridricha toho jména Prvního* (1619); *Píseň o žalostivé zkáze a zplundrování země české* (1620); *Fragmenty, to jest drobtý aneb paběrky z starodávných historií a kronik* (1623). – *Překlady*: W. Burley: *Filozofský život* (1595); M. Marulus: *Cesta do nebe* (1621). ■ EDICE: *Pohřební píseň Petra Voka* (ed. zkráceně F. Dvorský in O. Š. L. z B.), ČČM 1884; Š. L. z B.: *Vybrané rýmování* (1903, ed. E. Šubert); *Kupidova střela* (1921, ed. A. Dolenský); *Komedia aneb hra kratičká, in České humanistické drama* (1986, ed. M. Kopecký). – *Ukázky in*: *Zrození barokového básníka* (1940, ed. V. Bitnar); *Tisíc let české poezie 1* (1974, ed. J. Hrabák). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Frolíková: Š. L. z B., Jihočes. sb. historický 1963 (soupis díla); Rukověť human. básnictví 3 (1969, výčet lat. veršů). ■ LITERATURA: P. Voit: Š. L. z B. a exempla v kontextu jeho mravně výchovné prózy (1991). ■ J. Riss: Š. L. z B., ČČM 1863; I. J. Hanuš: *Zpěvohry Š. L. sepsané*, ČČM 1864; F. Dvorský: O Š. L. z B., ČČM 1884; J. Truhlář in

O staročeských dramatech velikonočních, ČČM 1891; F. M. Čapek: Š. L. z B., Jihočes. listy 1907 (i sep.); F. Mareš: Š. L. z B. v archivu třeboňském, ČČM 1908; E. Šubert: Prameny Š. L., ČČM 1910; V. Bitnar in Postavy a problémy českého baroku literárního (1939); F. Teplý: Některé zprávy o básníři Š. L. z B., Ohlas od Nežárky 1941; J. Snížková: Píseň 16. století, Slovesná věda 1949; J. Hejnic: Kdy zemřel Š. L. z B.?, LF 1956, s. 160; E. Pražák: Je Š. L. autorem hanopisu Exekuce z r. 1621?, LF 1957 + O mravně výchovné próze Š. L., sb. Příspěvky k dějinám starší české literatury (1958); A. Vidmanová in Burleyovy Životy starých filozofů a jejich české překlady (1962); J. Kolár: Neznámé dílo Š. L., LF 1962; M. Frolíková: Š. L. z B., Jihočes. sb. historický 1963; P. Voít: K pramenům L. Instrukcí hospodáři mladému, Miscelanea odd. rukopisů a vzácných tisků (Stát. knihovna ČSR) 1985.

ep

Emil Artur Longen

* 29. 7. 1885 *Pardubice*

† 24. 4. 1936 *Benešov*

Dramatik, tvůrce původních prací, adaptací a překladů pro kabaret a zábavní divadlo, autor biografických próz a filmových scénářů; divadelní a filmový herec a režisér, malíř a scénický výtvarník.

VI. jm. Emil Artur Pittermann. Syn vlášimského notáře a právního poradce arcivévody Františka Ferdinanda d'Este. Studoval na gymnáziu v Benešově a od 1904 v Praze na Akademii výtvarných umění malířství ve škole F. Thieleho, odkud byl 1908 vyloučen pro absenci (způsobenou pozdním návratem z cesty po Itálii s O. Kubínem). 1907 se stal spoluiniciátorem prvního vystoupení skupiny Osma (vlastní práce vystavoval ve zvláštní místnosti, kam návštěvníky vodil tajně, neboť jako posluchač Akademie vystavovat nesměl). Stejně jako malířství L. od mládí lákalo herectví. K divadlu se pokusil utéci už jako patnáctiletý, poprvé vystoupil 1906 s E. Bassem v Schöblově kabaretu na Poříčí (už pod celoživotním pseud., který vymyslel E. Filla, narážející na jeho dlouhou postavu), za pařížského pobytu 1909–10 se údajně živil též jako cirkusový klaun. Herectví, jež víc vyhovovalo jeho eruptivní a též povaze, dal L. definitivně přednost poté, co se 1910 oženil s herečkou a dcerou herce Ant. Marka Polyxenou (Xenou, 1891–1928; 1928 vyšla pod

jejím jménem hra „na francouzský motiv“ Dáma z Čimelíček); k malířství se pak vracel jen příležitostně (např. 1919 pořizoval ve Francii kresby bojišť čs. legii). Jako herec i autor působil 1910–12 v Hašlerově Lucerně a 1911–14 v kabaretech anarchistické bohémy, k níž – jako druh zejména Haškův a Kischův – náležel (vystupoval zvláště v podniku Montmartre v Řetězové ul.); 1912–13 kočoval s vlastním kabaretem po Čechách a 1914 se o něj pokusil znovu v Terstu, 1913 hrál též v Intimním kabaretu a marně se pokoušel uchytit v podnicích berlínských; 1915–17 působil v Rokoku, 1918 v divadle v Lublani, 1919 v divadle v Kladně, 1919–20 v Červené sedmě. 1920 založil kabaret BUM a po jeho rozpadu ještě t. r. avantgardní Revoluční scénu s pokrokovou dramaturgií (G. Büchner, J. Hašek, E. E. Kisch, A. Macek, I. Olbracht aj.) a souborem vynikajících komiků (V. Burian, F. Futurista, E. Fiala, K. Noll, J. Rovenský, S. Rašilov), kterou řídil do zániku začátkem 1922. Po krátkodobém působení v Berlíně (Wilde Bühne, 1922) účinkoval s vlastní skupinou v brněnské Redutě (1923) a poté v pražském Rokoku V. Buriana, 1924 řídil krátce divadélko Apollo, pohostinsky vystupoval u cestovní divadelní společnosti J. O. Martina a režíroval ve Švandově divadle v Praze na Smíchově; 1925 hrál znovu v Rokoku a o prázdninách v Kolíně a okolí se skupinou Sečesteal, kterou založil s režisérem V. Gamzou, pak zakončil trvaleji jako herec, dramaturg, režisér, autor, překladatel a adaptátor v Burianově divadle (pozdější název Divadlo V. Buriana); bydlel v Praze a v Poříčí n. Sázavou. 1928 bezúspěšně organizoval profesionální soubor pro města severočeského uhelného revíru; t. r. se znovu oženil. V 30. letech, kdy bydlel s rodinou ve Vysoké Lhotě (Čerčany-V. L.) v Posázaví, pracoval převážně pro film (poprvé v něm vystupoval už 1911) jako scenárista, režisér a herec (C. k. polní maršálek, Případ plukovníka Redla, Pokušení paní Antonie, Hrdinný kapitán Korkorán, Skalní ševci aj.).

L. byl nejen nespoutaným bohémem náležejícím k družině J. Haška, ale též iniciátorem mnohých uměleckých výbojů. Snažil se prolomit izolaci českého umění vlivem pařížského a berlínského kabaretu a prorážel cestu modernímu výrazu chápanému v duchu poválečného expresionismu. Díky svým povahovým vlastnostem se však projevoval spíše skandálními akcemi a šokujícími gesty, jimiž provokoval

konvenční vkus, než skutečnými hodnotami. Přispěl k revoluční orientaci poválečné divadelní tvorby a mnohostranností svého zájmu (malíř, režisér, kabaretní klaun, filmový a dramatický autor) se stal uznávaným předchůdcem naší umělecké avantgardy. Jako dramatik těžil L. zejm. z atmosféry bývalé rakousko-uherské monarchie, přičemž užíval groteskně expresivních prvků a prostředků kabaretní klauniády. Jako nejbližší spolupracovník a dramaturg Divadla Vlasty Buriana se mnohdy přizpůsoboval Burianovu burlesknímu humoru (napsal o něm životopisnou knihu *Král komiků*) a podléhal i vlivům konverzační frašky. Pokusil se načrtnout psychologický portrét své tragicky zemřelé ženy Xeny v románu *Herečka* a v memoárové práci *Jaroslav Hašek* vystihnout podstatu osobnosti svého dlouholetého druha, s nímž ho spojovalo dramaticky prožívané přátelství. V obou těchto pracích, v některém ohledu podnětných, je však rovině faktů a svědecké výpovědi nadřazena rovina autorových osobitých názorů na umění a společnost.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Chvostík, L. Ongis; Em. K., E. M. K. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Čes. slovo (1928); Českosl. divadlo (1926); Nár. listy (1920); Prager Presse (1932); Právo lidu (1922–25); Přítomnost (1927); Rozpravy Aventina (1927); Rudé právo (1921); Veřejné mínění (1912/13, č. 21 Ze života českého kabaretního umělce, č. 45 O českém kabaretu). ■ **KNIŽNĚ**. *Beletrie*: Lepší lidé (D 1921, prem. 1920); Moje – tvoje (D b. d., 1921, prem. 1920); Už to prasklo!?, Prolog neb Monolog člověka, který před 24 hodinami zemřel (DD b. d., 1921); Globus (D b. d., 1922, šifra Em. K.); Jejich miláček, Dáblovo odhalení (DD b. d., 1922, první pod pseud. Chvostík); Likvidace (D b. d., 1922); Metoda prof. dra Grenolda (D b. d., 1922); Mum pavilón (D b. d., 1922, šifra E. M. K.); Nos (D b. d., 1922, pseud. L. Ongis); Po amerikánsku (D b. d., 1922, pseud. L. Ongis); Pod světlem (D b. d., 1922, spolu s tit. A. Macek: Dáma a vrah); Propast, Klaunovo srdce (DD b. d., 1922, prem. 1920); Propastí 1920); Telefon 777-II (D b. d., 1922); V přítmi svatyně (D b. d., 1922, prem. 1920); Va banquet! (DD b. d., 1922); Umělá láska (D b. d., 1924); Vytrvalec (D b. d., 1924); Dezertér z Vošlan, Někdy kriminál nad svobodu (DD 1926, prem. Dezertéra 1925); Doleva (D b. d., 1926, i prem.); Jménem veličenstva!, Tenoristovy lásky (DD 1926); Ministr a jeho dítě, My chlebem – ona kamenem! (DD 1926); Už mou milou..., Metody slečny doktora (DD 1926, prem. Už mou milou... 1923); František Ferdinand d'Este (Konoopišské růže) (D b. d., 1927, prem. 1925); Král komiků (P 1927); Osud trůnu habsburského (D b. d., 1927, i prem.); 30 HP a smůla, Krevní zkouška (DD b. d.,

1927, prem. Krevní zkouška 1927); Vazba lupiče Kleciána (D 1927, spolu s tit. R. Walloise: Tajemný rod); Hajný v lese usnul (D b. d., 1928, prem. 1931, s V. Burianem); Jaroslav Hašek (P 1928); Princ Schanzenberk u pumpy (D b. d., 1928, i prem.); Za 5 minut 12 (D b. d., 1928, prem. 1926); Cenurní zákaz (D b. d., 1929, prem. 1926); Herečka (R 1929); K. k. polní maršálek (D b. d., 1930, prem. 1929; jako opereta s hudbou J. Beneše b. d., 1931); Delikátní příležitost (D b. d., 1931); Miláček pluku (D b. d., 1931); Pan plukovník řadí... (D b. d., 1931); Tygr velkoměstské džungle (R 1931); Útěs s milióny (D b. d., 1932); Jeho Excelence ministr (D b. d., 1933); Klubová primadona (Hip hip hurá...) (D b. d., 1933); Pokoj za větrem (D b. d., 1933); Různí advokáti obhajují před soudem téhož klienta, který je obviněn z mnohoženství (D b. d., 1933); Skalní ševci (D b. d., 1933); Vicecísařovna Katynka (D b. d., 1933); Voják a kostelník (D b. d., 1935); – posmrtně: Štědrý den v lapáku (D b. d., 1937); Z Karlína do Bratislavy parníkem Lanna 8 za 365 dní (D 1976, prem. 1921, s J. Haškem, E. E. Kischem, in J. Hašek: Větrný mlynář a jeho dcera; německy jen pod Kischovým jménem, Berlín, 1930; hráno též s tit. Parník Lanna 8). – *Překlad*: F. Arnold, E. Bač: Hulla di Bulla (1930, též úprava). – *Dramatizace*: A. P. Čechov: Četba (b. d., 1922, spolu s tit. J. Hora: Demonstrace). – *Výbory*: C. k. polní maršálek a jiné hry (1961, ed. L. Řihová); 3 × E. A. Longen, 1 × Vlasta Burian (1977, rozmnož.). – *Souborné vydání*: L. hry (nakl. L. Šotek, 1926, 4 sv.). ■ **SCÉNICKY**. *Hry*: Vytrvalec (1920, s F. Futuristou); Herna v lázních (1921, s J. Červeným); Není 4 jako 4 (1921); Veřejné mínění (1921); Hloupý Honza v Pincgavské republice (1923); Řekne se semenec... (1923); Král zlodějů (1924, s E. E. Kischem); Hráč (1925, podle N. V. Gogola, s J. Červeným); Kasta pro sebe (1925); Korunní princ Rudolf (1925); Neviditelný V. B. (1925, s V. Burianem); Štědrý večer (1925); Z Pankráce je cesta dlouhá (1926); Morituri (1927); Stavědlo S. Z. (1927); Světové panoptikum (1927); Sen rakouského vysloužilce (1929); Alžběta, císařovna rakouská (1933); Kancelér Moses (1934, s F. Futuristou); Děkuji, bylo to krásné (1939, též s tit. Jedna paní povídala...); – *Překlady*: F. Arnold, E. Bač: Aj, aj, aj! (1929, též úprava); J. Horst, P. Wolfgang: Spodnička aneb 100 roků podmíněčně (1931). – *Dramatizace*: M. de Cervantes y Saavedra: Don Kichot de la Manča (1921); J. Hašek: Dobrý voják Švejk ve světové válce (1921); A. I. Kuprin: Jáma (1925); E. E. Kisch: Pasák holek (1925). – *Úpravy*: A. Monezy-Eon, Quittón: Utopil se Čurila (1930); V. K. Klicpera: Hadrián z Římsů (1932, s V. Burianem); A. Robert, F. Friedmann: V tlamě velryby (1932). ■

LITERATURA: F. Sauer, S. Klika: E. A. L. a Xena (1936); J. Kamen: Toulavý kůň (1982). ■ E. V. (Vachek): Cesty českého kabaretu, Večerník PL 7. 9. 1920; Ot. F. (Fischer): ref. Veřejné mínění, NL 23. 9. 1921; ev. (E. Vachek): Osud Revoluční scény,

Večerník PL 21. 1. 1922; M. M. (Majerová): Divadélko Rokoko, RP 1. 1. 1924 + ref. Král zlodějů, RP 7. 12. 1924 + ref. Štědrý večer, RP 2. 1. 1925 + ref. Korunní princ Rudolf, RP 6. 2. 1925 + ref. Dezertér z Volšan, RP 19. 3. 1925 + ref. Hráč, RP 11. 9. 1925 + František Ferdinand d'Este, RP 8. 10. 1925; Rčk. (A. Roček): ref. Pasák holek, Samostatnost 18. 9. 1925; M. M. (Majerová): ref. Kasta pro sebe, RP 1. 1. 1926; AMP (A. M. Piša): L. přednáška, PL 16. 4. 1926; K. Š. (Štorch): ref. Za 5 minut 12, RA 1, 1925/26, s. 107; an. (E. Konrád): ref. Cenzurní zákaz, Cesta 8, 1925/26, s. 404; ● ref. Za 5 minut 12, Cenzurní zákaz: -jk- (J. Kodíček), Tribuna 7. a 28. 3. 1926; M. M. (Majerová), RP 9. a 26. 3. 1926; J. H. (Hilbert), Venkov 21. a 28. 3. 1926 ●; M. M. (Majerová): ref. Doleva, RP 13. 4. 1926; ● ref. Stavědlo S. Z.: Kp. (J. Kopta), NO 22. 1. 1927; Sch (K. Schulz), LidN 22. 1. 1927; M. M. (Majerová), RP 6. 2. 1927; O. Š. M. (Štorch-Marien), RA 2, 1926/27, s. 119 ●; ● ref. Morituri: sch (K. Schulz), LidN 20. 2. 1927; M. M. (Majerová), RP 2. 3. 1927 ●; ● ref. Osud trůnu habsburského, Krevní zkouška: -FR- (J. Frejka), NO 19. 3. 1927; O. Š. M. (Štorch-Marien), RA 2, 1926/27, s. 177 ●; sch (K. Schulz): ref. Světové panoptikum, LidN 29. 4. 1927; Dr. P. T. (Toman): ref. Princ Schanzenberk u pumpy, Venkov 2. 3. 1928; ● ref. Král komiků: J. W. (Weil), Rudý večerník 30. 6. 1928: -a. (J. Hora), LitN 1928, č. 6 ●; F. X. Šalda: ref. J. Hašek, ŠZáp 1, 1928/29, s. 73; ● ref. Herečka: G. (F. Götz), NO 24. 11. 1929; J. Fučík, Tvorba 1929, s. 350; M. M. (Majerová), Čin 1, 1929/30, s. 115; K. Sezima, Lumír 56, 1929/30, s. 304 ●; ● ref. C. k. polní maršálek: AMP. (A. M. Piša), Večerník PL 2. 9. 1929; om (O. Mrkvička), LidN 3. 9. 1929; P. T. (Toman), Venkov 3. 9. 1929; J. J. Paulík, RA 5, 1929/30, s. 10 ●; drb. (J. Borecký): ref. Tygr velkoměstské džungle, Zvon 31, 1930/31, s. 377; ● ref. Hajný v lese usnul: -a. (J. Hora), Telegraf 24. 10. 1931; Ot. F. (Fischer), LidN 25. 10. 1931; AMP. (A. M. Piša), PL 27. 10. 1931; O. Š. M. (Štorch-Marien), RA 7, 1931/32, s. 63 ●; äg (J. Träger): ref. Alžběta, císařovna rakouská, PL 1. 4. 1933; ● nekrology: B (E. Bass), LidN 25. 4. 1936; AMB (A. M. Brousil), Venkov 25. 4. 1936; (fn) (F. Němec), RP 25. 4. 1936; p. + t. (A. M. Piša, J. Trojan), PL 25. 4. 1936; Gr, PL 11. 7. 1936; E. Filla, Volné směry 32, 1935/36, s. 305; an., Divadlo 15 (22), 1935/36, č. 8–9 ●; ● ref. Děkuji, bylo to krásné: amp. (A. M. Piša), Nár. práce 12. 11. 1939; kd (E. Konrád), LidN 12. 11. 1939; rb. (O. Srbová), Večerník Nár. práce 13. 11. 1939; -kov- (K. Koval), Venkov 15. 11. 1939 ●; V. W. (Wassermann): Co dlužíme E. A. L., LD 22. 4. 1956; V. Wassermann, J. Brož: E. A. L., Film a doba 1956, s. 847; M. O. (Obst): Xena a E. A. Longenovi, Divadlo 1958, č. 3; J. Trojan: První režisér Švejka, Ochoťnické divadlo 1958, č. 3; J. Červený in Červená sedma (1959); F. Černý in E. A. L.: C. k. polní maršálek a jiné hry (1961); F. Kafka: E. A. L. jako výtvarník, Výtvarná práce 1966, č. 10 + Klíč k Longenovi?, Divadelní noviny 11, 1967/68, č. 2; Č.

Jeřábek: Brněnská epizoda, Rovnost 12. 2. 1967; J. Lederer: Život a smrt posledního bohéma, Tvorba 1970, č. 36; Š. Vlašín in E. A. L.: Herečka (1972); J. Hrbas: Doba a éra E. A. L. (o L. a filmu), Záběr 1975, č. 15; V. Kudělka: Hry na úspěch, ČLit 1976, s. 341; Š. Vlašín in E. A. L.: Král komiků (1979); O. Suchý: Longeniáda, Práce 10., 17. a 31. 10. 1981; Š. Vlašín in E. A. L.: Můj přítel J. Hašek (1983) + Mnohostranný talent, Věda a život 1985, s. 497; E. Bass in Moje kronika (1985); ● 100. výr. nar.: R. Pytlík: Předchůdce avantgardy, Lit. měsíčník 1985, č. 9; Sv. Slavík: Vším mohl být rád, Rovnost 26. 7. 1985; F. Knopp: Legenda jménem L., LD 27. 7. 1985; BS: Představitel pokrokové bohémy, Kult. rozvoj 1985, č. 13; Vl. Vrabec: Jeden z bohémů, Nové knihy 1985, č. 30–31 ●.

rp

František Vladimír Lonský viz in Petr Bezruč

Ferdinand Lorbeer

* 29. 7. 1857 Dolní Beřkovice u Mělníka
† neznámě

Dramatik, autor drobnějších divadelních žánrů pro ochotnická divadla a besedy.

Kromě faktu, že byl synem stavitelského mistra, není o jeho životě nic známo.

L. pěstoval drobné divadelní žánry, určené pro ochotníky k příležitostným zábavám: aktovky, kuplety, pantomimy a sólové výstupy (vycházely v Knappových edicích). Debutoval veselohrou *Rozum a láska*, v níž rozehrál komicou situaci na základě kontrastu dvou milostných párů – nesmělé dvojice, odchované církevní výukou, a starší světácké dvojice, ostřílené ve škole života. Aktovky *V redakci*, *Za dveřmi*, *Ženitba Jarolímová* a *Mlsota aneb Josefská tragédie* prokazovaly smysl pro situační nadsázku, trpěly však jazykovou všeobecností. 1885 L. uveřejnil v čas. Jevišťe článek *Slovo k našim ochotníkům ohledně sólových výstupů a kupletů*, v němž vymezil pojetí obou žánrů a varoval před obhroublou komikou. Propagoval též pantomimu a v úvodu ke čtyřem scénářům s názvy *Kouzelná brkačka* (pohádkový motiv), *Medvěd a „šilboch“* (vojenský námět), *Ostří hoši* (tradiční motiv vetešníka) a *Moucha* vyslovil naději, že

se němohra vrátí z cirkusových manéží zpět na jeviště. Zručnost prokázal L. ve vtipných sólových výstupech z 90. let. Ve shodě s dobovou konvencí žánru využíval v nich často hry s kostýmem a jednoduchou rekvizitou (např. ve výstupu *Kapsa* parodoval odbornou přednášku názorným výkladem o osmnácti kapsách moderního muže), ve výstupu *Loupežník fin de siècle* dosáhl komického účinku převlekem zloděje do módního šatu příslušníka literární bohémy. Do svých výstupů L. vnášel pražské aktuality (např. v monologu metaře *Jeden od majstrátu*), řidčeji pracoval s humorem jazykovým (*Moric Thaiteles na výstavě*). Upravoval též humoristickou prózu jiných autorů pro jeviště.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Fanyinka Lorberova (dub.), Ferda Lorbeer, Ferd. Lorber, Lorbér; -eer. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besední listy (1895); Jeviště (1885); sb. Nejnovější komické výstupy, popěvky a scény (1896, 1897); sb. Sbírká nových a časových kupletů, dvojzpěvů a sólových výstupů (1893, 1895, 1896); sb. Sólové výstupy. Kuplety. Deklamace (1895). ■ KNIŽNĚ. *Hry*: Rozum a láska (1881); V redakci (1886); Za dveřmi (1886); Ženitba Jarolíмова (1891); Pantomimy (libreta k pantomimám, b. d., 1895); Mlsota aneb Josefská tragédie (b. d., 1896); Láska z inzerátu (b. d., 1899); Veselá mikulášská scéna před rozdáváním dáreků (1905). – *Adaptace*: Prerušená dostaveníčka (b. d., 1892, podle J. Zky); Pan biskup (b. d., 1894, podle S. Čecha); Staří blázni (1896, podle J. Štolby). – *Překlady*: F. N.: Nevinný (b. d., 1896); R. Ottolengui: Sázká milionářova (1896); L. Létang: Krásná žena (1897).

is

Sáša Lorenzová

* 27. 4. 1921 *Praha*

† 24. 11. 1956 *Praha*

Lyrická básnička, spisovatelka zábavné četby pro ženy a dívky, autorka divadelních her a libret.

Vl. jm. Alexandra L. Dcera právníka, obecnou školu a první čtyři třídy gymnázia vychodila v Praze v klášterní škole u Sv. Voršily, středošolská studia dokončila na reformním reálném gymnáziu na Smíchově (mat. 1940). 1939 se stala členkou Družiny literární a umělecké v Olomouci. 1943 se provdala za spisovatele A. J. Urbana (některé práce podepisovala jm. Alexandra Urbanová). Pohřbena byla v Praze na Olšanských hřbitovech.

Svou literární dráhu zahájila L. knihami vzniklými z primární inspirace géniem loci. *Obrázky z Dobříše* podaly lyrickou prózou historický a kulturní vývoj města, *Dobříšské pověsti* zachytily věčně stylizovaným záznamem strašidelné události a krajové pověsti s tajemstvím. Zvláštní zaujetí, které zde projevila pro atmosféru vyzářovanou sochami a kostely, přenesla L. i do své básnické prvotiny *Vykvetlo z kamene*, okouzlené staropražskými scenériemi. Následná snaha o spirituální lyriku podloženou sociálním citěním a smyslem pro přírodu zůstala náročnému záměru daleka. Na poli dramatu se L. pokoušela už od svých gymnaziálních let, kdy psala veseloherní texty, provozované v rámci školních zábav. V nastoupeném směru pak pokračovala jednoaktovkami pro Divadlo Na slupi (*Dceruško, provdej se!*, *Pestrá kytice*, veršovaná aktovka na motiv z G. Preissové *Porculánové figurky*). V 50. letech se L. svou libretistickou činností podílela na tematické aktualizaci operetního žánru. Do divadelního prostředí, které zblízka poznala jako dramatická autorka, situovala i oba své romány: *Před oponou slávy* napsala na téma srážky mladistvých uměleckých ideálů s ubohou mravní realitou předměstského divadla a generačně pojatý román *Tři světy* založila na starém motivu útěku mladého zánice k divadlu proti vůli rodičů. Povídky svazku *Rozcestí snů*, náležející žánru zábavné literatury určené nejširší čtenářské veřejnosti, pojala L. jako psychologické sondy do nitra zklamáných žen, které buď na osobní štěstí rezignují, anebo nacházejí naplnění svého osudu v rodinném kruhu.

PŘÍSPĚVKY in: Archa (od 1938); Divadlo (1953); Náš domov (1939); Našinec (Olomouc, 1941); Právo lidu (1947). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Obrázky z Dobříše (P, BB 1939); Klikatá cesta (P b. d., 1940); Dobříšské pověsti (b. d., 1941, se S. Stambergovou); Cesta za světlem (BB 1942); Jak se na to dívá mládí (PP 1942); Saříánová knížka (PP b. d., 1942); Vykvetlo z kamene (BB 1942); Před oponou slávy (R 1944); Rozcestí snů (PP 1942); Tři světy (P 1944); Abeceda duševního prázdna (texty k fotografiím Z. Tmeje z prostředí něm. pracovních táborů, 1946, podp. Alexandra Urbanová); Jako Panna Orleánská (P pro ml., 1946, podp. Alexandra Urbanová); Usnul v pyramidě (operetní libreto, 1952, i prem., s K. Konstantinem, podp. Alexandra Urbanová, hudba J. Jankovec, A. Sklenář); Teče voda proti vodě (písnové texty k operetnímu libretu K. Konstantina, 1953, prem. 1952, podp. Alexandra Urbanová, hudba J. Jankovec); Konec staré pohádky (D pro ml., 1955, s A. J. Urbanem, podp.

Alexandra Urbanová). ■ SCÉNICKY. *Hry*: Porculánové figurky (1943, na motiv z G. Preissové); Dceruško, provdej se! (1943); Pestrá kytice (1943); Medvěd a víla (1956, na motivy E. Krásnohorské, podp. Alexandra Urbanová). ■

LITERATURA: J. B. Č. (Čapek): ref. Cesta za světlem, *Naše doba* 50, 1942/43, s. 428; jšk (J. Š. Kvapil): ref. Jak se na to dívá mládí, *LidN* 9. 6. 1943; rh.: Úsměvů jas a hasnutí (o poezii S. L.), *LidN* 9. 6. 1943; ● ref. Abeceda duševního prázdna: -šp- (F. Kašpar), *NO* 26. 2. 1946; ok (O. Kautský), *Svob. noviny* 28. 2. 1946; F. H. (Hampl), *Práce* 23. 3. 1946 ●● ref. Usnul v pyramidě: bs (B. Slavík), *LD* 7. 9. 1952; D. Janek, *Svět práce* 1952, č. 38 ●; O. Šafránek: ref. Teče voda proti vodě, *Divadlo* 1953, s. 963 (k tomu polemika, podp. A. Urbanová, *Divadlo* 1953, s. 1152 a 1954, s. 99).

mn

Ludvík Lošťák

* 1. 3. 1862 *Nové Mitrovice* u Blovic
† 17. 10. 1918 *Praha*

Hudební skladatel a básník, autor reflexivní lyriky a rozsáhlejších lyrickoepických a satirických skladeb; hudební a literární kritik, autor polemických úvah o umění, črt a aforismů.

Syn venkovského ševce, vyrůstal v chudých poměrech. Hrál na řadu hudebních nástrojů (housle, harmonika, dechy) a 1876 začal studovat na konzervatoři v Praze hru na fagot; po třech ročnících přešel 1879 na varhanickou školu (spolužák J. B. Foerstra), kterou ve druhém roce náhle opustil pro konflikty s ředitelem F. Z. Skuherským. Zároveň navštěvoval přednášky na filoz. fakultě a učil se anglicky. Živil se jako soukromý učitel hudby, 1885–87 byl varhaníkem a sbormistrem židovské náboženské obce v Libni (Praha-L.). Po neúspěšném pokusu prosadit provedení orchestrální přehledy k Šubertovým Probuzencům na Nár. divadle odjel v červnu 1887 do Londýna, odkud se do Prahy vrátil až 1890; delší pobyty v Anglii, kde žil jeho bratr Otakar, uskutečnil ještě 1908 a 1913. 1889 podnikl cestu k severnímu Jadranu. V 90. letech se stal organizátorem a mluvčím skupiny skladatelů Mladá hudební generace (1. koncert skupiny 1896), která se představovala jako reakce na „wagnerovské epigonství“ a „zdánlivou modernost“ (zejm. na tvorbu Z. Fibicha), proti nimž akcentovala národní ráz

a citovou elementárnost hudebního projevu. Výbušná povaha a snaha o nekompromisní prosazování názorů přiváděla L. do mnoha konfliktů, někdy i se soudní dohrou (např. 1894 s J. Karáskem o kritiku L. básně *Tři noci u mrtvoly*, 1905 s K. Kovařovicem ve věci zamítnutí L. opery *Naši furianti*). Skromné existenční zajištění mu až do 1907, kdy byl jmenován lektorem angličtiny na české technice v Praze, poskytovalo soukromé vyučování angličtiny a ruštiny. L. patřil k předním českým propagátorům anglického jazyka a vzdělanosti před první svět. válkou (několikrát vyšla jeho *Praktická mluvnice jazyka anglického*, v opr. vyd. ještě po jeho smrti). Zemřel za epidemie španělské chřipky, pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

Verše začal L. psát za studentských let (prvotiny zařazeny do sbírky *Ranní soumrak*), první knihu (*Básně*) vydal až po návratu z Anglie. L. rané verše tihnou k reflexi rozvádějící obecné představy o mohutnosti přírody, pomíjejícínosti života a hořkém údělu básníka v „neblahé době“. Pro lyriku, pokusy o rozsáhlejší lyrickoepické skladby (*Píseň nadšená*) i pro dvě veršovaná dramata filozofujícího zaměření je příznačný sklon k alegorizaci, jež v pozdější L. tvorbě (*Požáry krve*) zahrnuje i zkonvencionalizovanou symboliku poezie 90. let, která hymničností ovlivnila i L. verš. Svou básnickou tvorbu L. chápal v prvé řadě jako proklamaci vyhraněného myšlenkového stanoviska a pokoušel se v ní ztvárnit soudobé sociálně i morálně naléhavé téma: zatímco lyrickoepická skladba *Tři noci u mrtvoly*, zachycující v stylizaci ovlivněné anglickou romantickou poezií tragický osud chudé londýnské ženy 80. let, ústí v proklamaci protiestétské podstaty básnictví a v reflexi o obrodě světa láskou, začínají se později v L. poezii vedle obrazů revoluce hrozící lidstvu prosazovat přímé invektivy adresované dobovým poměrům. Morální stav české společnosti byl pak předmětem L. „ironických eposů“ – veršovaných satirických skladeb, v rámci fantastického děje tematizujících autobiografické prvky (*Píseň bohatýrská*, *Na věčnosti*). V prvních letech 20. století získal L. jistou proslulost jako obecně míněný provokující kritik, napadající nejrůznější projevy „malosti“ v umění i veřejném životě (nesvoboda myšlení, nacionalismem motivovaná nekritičnost, morální pokrytectví, nedostatek statečnosti a otevřenosti ve formulaci stanovisek aj.); hodnotícím kritériem mu byla anglická kultura, v níž spatřoval ideál-

ní obraz svobodného rozvoje národního ducha. 1903 vyvolaly rozruch L. články v časopise *Rozhledy*, ironizující atmosféru oslav 50. narozenin J. Vrchlického a pokoušející se zároveň o psychologický výklad jeho eklekticismu (v brožuře *Oslava papírové pyramidy* rozšíř. o reakce odpůrců). Jako hudební kritik vystoupil pěti svazčky *Chromatického hromobití*, obsahujícími vyhocené názory na soudobou hudební problematiku (zejm. tvorbu Z. Fibicha, na Hostinského výklad Smetanova wagnerovství, Kovařovicův vliv na hudební produkci aj.) i pokusy o monografické portréty skladatelů (V. Blodek, K. Šebor aj.). Často osobně zaujaté postoje překonal L. ve třech svazcích autobiografických črt a konfesí *A tak jsem žil*, jež shrnují jeho názory na umění v širším rámci životní filozofie. Jejich působivost je dána i originální žánrovou polohou, v níž se prolínají vzpomínky na studentský život v Praze 70. a 80. let, suggestivní charakteristiky současníků (A. Dvořák), reportážní obrázky z Anglie a filozofující reflexe (význačné místo v nich má otázka malého národa a české národní povahy) s aforismy, parabolami, bajkami a drobnými lyrickými črtami. Veden snahou po nezávislém zveřejňování názorů, vydával L. většinu svých prací vlastním nákladem; po letech převzal velké nerozprodané zbytky těchto knih B. Kočí a 1917–18 je včlenil jako obálkové vydání do své edice *Umělecké snahy*.

PSEUDONYM: Long Tom (*Rozhledy*). ■ **PŘÍSPĚVKY in:** *Besedy Času* (1904, 1909); *Besedy lidu* (1893); *Čas* (1902–07); *Čes. svět* (1915); *Dalibor* (1898); *Květy* (1885–93); *Lit. listy* (1896 kompilační životopis E. A. Poea); *Nár. obzor* (1907); *Rozhledy* (1902–03); *Rozhledy literární* (1886); *Ruch* (1886); *Světobzor* (1893); *Vesna* (1893–94). ■ **KNÍŽNĚ.** *Beletrie a práce o literatuře a hudbě:* *Básně* (1891); *Tři noci u mrtvoly* (B 1894); *Píseň nadšená* (B 1895); *Oslava papírové pyramidy* (polem. stať, 1903); *Chromatické hromobití 1–5* (polem. stať, portréty, 1903–05); *Píseň bohatýrská* (B 1904); *Nápěvy v moll. A tak jsem v mládí snil* (BB 1905); *Ve vlasti tichošlápků* (EE a polem. stať, 1905, obs. též *Oslava papírové pyramidy*); *Na věčnosti* (B 1906); *A tak jsem žil 1–3* (memoáry, úvahy, aforismy, 1909, 1910, 1913); *Požáry krve* (BB 1911); *Ranní soumrak* (BB 1911); *Gustav Jor* (D 1912); *Demokracie vítězná* (D 1918); *Evangelium nového člověka* (EE 1918). – *Ostatní práce:* *English. Praktická mluvnice jazyka anglického* (1910). ■

LITERATURA: ● ref. *Básně:* Astur (H. G. Schauer), *Lit. listy* 1891, s. 257; -a- (F. V. Vykoukal), *Světobzor* 25, 1890/91, s. 468; S., *Lumír* 1891, s. 336; P. Vychodil, *Hlídká literární* 1892, s. 214 ●; ● ref. *Tři noci*

u mrtvoly: E. Čenkov, *Lit. listy* 1894, s. 156; J. Karásek, *Rozhledy* 3, 1893/94, s. 522; O. Viglic, *Niva* 4, 1893/94, s. 192; J. J. Veselý, *Vlast* 10, 1893/94, s. 946 ●; ● ref. *Píseň nadšená:* -án. (K. Červinka), *Niva* 5, 1894/95, s. 143; S. Bouška, *Hlídká literární* 1895, s. 47 ●; F. X. Šalda: *Mladá hudební generace v Čechách*, *Die Zeit* 6. 3. 1897 → KP 3 (1950); Jc. (J. Jakubec): ref. *Píseň bohatýrská*, *Naše doba* 11, 1903/04, s. 943; K. Toman: *Literární kamarila*, *Moderní život* 1903, s. 127; K. Kovařovic in *K otázce dramaturgie operní* (1904); Z. Nejedlý: *Fall Lošťák*, *Zvon* 5, 1904/05, s. 191 + Panu L. L., *Čas* 24. 4. a 1. 5. 1907; ● ref. *Nápěvy v moll:* cd, *LidN* 19. 5. 1905; an., *PL* 18. 6. 1905 ●; ● ref. *Na věčnosti:* O. Theer, *Lumír* 35, 1906/07, s. 183; T. A. (A. Procházka), *MR* 1906/07, sv. 19, s. 104; A. N. (Novák), *Přehled* 5, 1906/07, s. 236; tr. (G. Winter), *Akademie* 22, 1917/18, s. 287 ●; ● ref. *A tak jsem žil* 1, 2: -il, *LidN* 3. 12. 1909; A. Novák, *Přehled* 8, 1909/10, s. 199; an. (A. Novák), *Přehled* 9, 1910/11, s. 267; J. Löwenbach, *Hudeb. revue* 1910, s. 28; K. Sežíma, *Lumír* 38, 1909/10, s. 433 a 39, 1910/11, s. 272; A. M. (Macek), *Akademie* 15, 1910/11, s. 85 ●; ● ref. *Ranní soumrak*, *Požáry krve:* K. Fiala, *MR* 1911/12, sv. 24, s. 202; il, *LidN* 3. 2. 1912; V. Martínek, *MSIR* 8, 1911/12, s. 230 ●; ● ref. *Gustav Jor:* K. H. Hilar, *MR* 1912/13, sv. 26, s. 230; F. A. Šubert, *Osvěta* 1913, s. 223; F. V. Krejčí, *PL* 1. 1. 1913 ●; G. W. (Winter): ref. *A tak jsem žil* 3, *PL* 2. 11. 1913 (přil.); ● nekrology: an., *LidN* 20. 10. a 3. 11. 1918; an., *MSIR* 1918, s. 310; J. Marek, *Cesta* 1, 1918/19, s. 573; A. N. (Novák), *Lumír* 47, 1918/20, s. 47; Rydv. (J. Rydvan), *Čes. divadlo* 1918, s. 109; J. Osten: *Pták bouřlivák*, *Topičův sborník* 6, 1918/19, s. 90; -n-, *Zvon* 19, 1918/19, s. 52; an., *Zvon* 19, 1918/19, s. 111; J. Löwenbach, *Hudeb. revue* 1918/19, s. 64 ●; ● ref. *Demokracie vítězná:* F. Götz, *Lipa* 2, 1918/19, s. 269; tr. (G. Winter), *Akademie* 23, 1918/19, s. 91 a *PL* 1. 12. 1918 ●; ● ref. *Evangelium nového člověka:* L. N. Zvěřina, *Kmen* 2, 1918/19, s. 373; tr. (G. Winter), *Akademie* 23, 1918/19, s. 195 ●; V. Brtník: ref. *Nápěvy v moll*, *Lipa* 2, 1918/19, s. 288; J. B. Foerster in *Poutník* (1929, kap. 30) + *Poutníkovy cesty* (1932); J. Kroftová in *Nakladatel B. Kočí vzpomíná* (1948, s. 242).

II

František Loukotka

* 10. 11. 1857 *Praha*

† 18. 7. 1936 *Poděbrady*

Klasický filolog, překladatel ze staré řečtiny a fejetonista, autor metodických příruček pro vyučování klasickým jazykům.

Pocházel z nuzných poměrů; byl nejmladší z osmi dětí. Studoval na městské střední škole na Malé Straně (1868–76), poté klasickou filologii na pražské univerzitě. Po studiích působil od 1882 až do důchodu (1915) na Akad. gymnáziu v Praze, nejprve jako suplent, od 1889 profesor. 1888 získal doktorát prací *O Aischylově trilogii Promethei a překlad první polovice Prométhea spoutaného*, 1889 si rozšířil aprobaci státní zkouškou z němčiny. Zemřel náhle při letním pobytu v Poděbradech; pohřben byl na Olšanských hřbitovech v Praze.

Svůj překladatelský zájem věnoval L. cele řeckému dramatikovi Aischylovi. Překlady (Prométheus spoutaný, Peršané, Sedm proti Thébám) publikoval ve Výročních zprávách Akademického gymnázia zároveň s pojednáními o nezachovaných Aischylových tragédiích (Prometheia a Oidipodeia). Překlad tragédie Sedm proti Thébám vydal i knižně. K nesnadnému antickému dramatikovi přistupoval s dobrou filologickou výzbrojí, jež mu umožnila porozumění textu, jeho kritiku a rekonstrukci porušených míst; ulpěl však na zevní podobě textů, čímž jeho překlady působí místy strojeně. Při volbě prozodie omezil přízvučný překlad v duchu nových metrických zásad J. Krále pouze na jambické trimetry mluvených částí tragédie, v lyrických zpěvech zachovával časomíru. Z oblasti německé literatury napsal studie o německém středověkém básníkovi Waltheru von der Vogelweide a o antickém živilu v Schillerově Nevěstě messinské. L. původní tvorba zahrnuje fejetony, jež psal do Národní politiky. Jejich knižní vydání doplnil i o některé další články a úvahy a o oslavné latinské verše k 28. říjnu 1918. Napsal též latinskou báseň k 250. výročí úmrtí J. A. Komenského. Dlouholeté pedagogické zkušenosti uložil v pracích zabývajících se zejména metodikou vyučování klasickým jazykům, v učebnici latinské mluvnice a v tabulkách latinské skladby.

PRÍSPĚVKY in: ČČM (1891); Listy filologické (1918–19; 1918 B In diem faustissimum libertatis adeptae); Naše věda; Nár. politika; Věstník českých profesorů; Výroční zprávy Akademického gymnázia v Praze (1883–97, 1913–15; 1883–84 Prométheus spoutaný, 1890 Peršané, 1896–97 O Aischylově trilogii Oidipodeii a překlad tragédie Sedm proti Thébám). ■ **KNIŽNĚ.** *Překlad:* Aischylos: Sedm proti Thébám (1900). – *Ostatní práce:* Kapitoly o gymnaziálním studiu latiny a řečtiny (1896); Rukověť mluvnice latinské pro 2. třídu gymnázia (1900); Návodná

metodika základů jazyka latinského (1911); Grafické přehledy skladby latinské (1916). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** F. O. Novotný, F. Patočka: Latinská cvičební kniha pro 2. třídu gymnázia (1900). ■

LITERATURA: J. Svoboda: ref. Peršané, LF 1891, s. 218; ● ref. O Aischylově trilogii Oidipodeii... J. Kvíčala, Čes. muzeum filologické 1896, s. 315; F. Groh, LF 1897, s. 297 ●; ● ref. překl. Sedm proti Thébám: F. Groh, LF 1897, s. 297 a LF 1900, s. 304; J. Král, Obzor literární a umělecký 4, 1901/02, s. 196 ●; ● nekrology: F. Novotný, Naše věda 1936; an., Nár. politika 21. 7. 1936; A. Novák, LidN 25. 7. 1936 ●; J. K. (Kopecký): Vykopávky (ref. inscenace Sedm proti Thébám), LidN 7. 4. 1943.

jc

Jarmila Loukotková

* 14. 4. 1923 Praha

Autorka historických románů a próz ze současnosti, dramatička a překladatelka z francouzštiny.

Dcera Čestmíra Loukotky (1895–1966), lingvisty a etnografa amerikanisty, zaměřeného zejména na oblast jihoamerických Indiánů (z jeho populárně vědeckých publikací: Náboženství Indiánů, 1926, Indiáni severoameričtí, 1931, Vývoj písma, 1946, cestopis Do Brazílie za Indiány, 1962, aj.). – Po maturitě na reál. gymnáziu (1942) studovala L. rok na jazykové škole francouzštinu (1943 učitelská zkouška), 1943–45 byla zaměstnána jako úřednice na vinohradské radnici, po válce studovala francouzštinu a estetiku na pražské filoz. fakultě (abs. 1949), od 1950 – s výjimkou 1964–65, kdy pracovala jako redaktorka cizojazyčných mutací čtvrtletníku Československá žena – se věnuje spisovatelskému povolání.

Prozaická tvorba L. vychází ze tří látkových okruhů: z antiky, z francouzské historie 15. století a ze současnosti. Zatímco se v prvním tvůrčím období, a to už od své povídkové prvotiny *Jasmín*, zaměřila především na náměty historické, od konce 60. let převládá v jejích pracích soudobá problematika. Svou prózu koncipuje na protikladu mezi dynamickým elementem, představovaným ústředním hrdinou, a elementem statickým, kterým je soubor zvykových schémat a mocenských zájmů. Tento kontrast se jí podařilo působivě využít především v rozměrných historických románech: s důkladnou znalostí reálií a bohatou invencí, s níž dotváří

často okrajové zmínky v pramenech na významnou složku fabule, podává s pomocí rozvětvených dějů komponovaných kolem významných osobností panoramatický obraz doby, ať už jde o postavy velkých básníků – římského Petronia (*Není římského lidu*) a Terencia (*Pod maskou smích*) a francouzského F. Villona (*Navzdory básník zpívá*), ať o reprezentanty mocných společenských hnutí – vůdce povstání otroků Spartaka a Athénióna (volný triptych *Spartakus, Smrtí boj nekončí, Pro koho krev*), nebo rozporuplného maršála Retze, spolubojovníka Johanky z Arcu ve válce Francouzů proti Angličanům v 15. století (*Bůh či ďábel*). Výjimečnost hlavních postav a jejich dramatické osudy umožnily L. romaneskně osnovat pestré scény, zápletky i vyhrčené konflikty často na atraktivním pozadí nejrůznějších sociálních prostředí a lokalit. Nebezpečí sklonu k efektu, jehož symptomy bylo možno postihnout už v historických románech, projevilo se výrazně v beletrii ze současnosti, zejména v pokusu o dobrodružný román (*Liána smrti*) a v próze s kriminálním motivem (*Odměna*). Psychologizující tendence, příznačné pro celé dílo, uplatnila L. zejména při vytváření postav moderních žen vyrovnávajících se obtížně s krizemi ve vztazích rodičovských (*Na život se jen čeká, Vstup do ráje zakázán*) či partnerských (*Dar jitra prvního, Medúza*). V horizontu těchto žen dominuje erotika jako určující princip, ovlivňující jejich celkový postoj k životu. Navzdory závažnému záměru se však L. nevyvarovala triviálních výzvě, k nimž přispěl i výběr expresivních lexikálních a stylistických prostředků, zejména v dialozích. Tomuto nedostatku se vyhnula v próze *Žít jednou spolu*, situované do období i prostředí pro její tvorbu nezvyklého. Baladický milostný příběh z vesnické samoty z let před první světovou válkou postavila na ztělesnitelích trojice nejvyšších křesťanských ctností, naděje, víry a lásky, a posunula jej cele do symbolické roviny. S vlastní tvorbou L. je úzce spjata činnost překladatelská, věnovaná dílu F. Villona a F. de La Rochefoucaulda, v níž uplatnila smysl pro vtip, ironii i aforistickou zkratku.

PŘÍSPĚVKY in: Čtenář (1958, 1973); Dar (1949); O knihách a autorech (1957, 1972); Studentský časopis (1940). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Jasmin (PP 1940); Příběhy kaštanu (P 1944, slovesný doprovod k fotografiím S. Práta); *Není římského lidu* (R 1949, přeprac. vyd. 1969); *Spartakus* (R 1950, od 1968 s tit. *Spartakus 1* a podtitulem *Před námi boj*); *Smrtí boj*

nekončí (R 1957, od 1968 s tit. *Spartakus 2* a podtitulem *Smrtí boj nekončí*); *Bůh či ďábel* (R 1957); *Navzdory básník zpívá* (R 1957; i překl. veršů F. Villona a Chrétiena de Troyes, překl. písní žáků darebáků z latiny R. Mertlík); *Není římského lidu* (D 1958, i prem.); *Tajemství Černého lesa* (D pro ml., 1965, prem. 1976, na motivy Shakespearova *Macbetha*); *Liána smrti* (R 1968); *Pro koho krev* (R 1968); *Vstup do ráje zakázán* (R 1969); *Dar jitra prvního* (P 1971); *Medúza* (R 1973); *Odměna* (R 1975); *Pod maskou smích* (R 1977); *Doma lidé umírají* (R 1981); *Žít jednou spolu* (P 1988). – *Překlady*: F. de La Rochefoucauld: *Krutá kniha aforismů s lehkými úvahami o těžkém životě* (výbor, 1969) + *Krutý dvořan* (výbor z pamětí, aforismů a korespondence, 1982); F. Villon: *Malý testament* (1975, přeprac. verze překladu pův. otištěného v R *Navzdory básník zpívá*) + *Velká závěť* (1978, přeprac. jako v předchozí kn.) + *Šibeničník* (1987, nový překlad celého básnického díla). ■ SCÉNICKY. *Hra*: *Na život se jen čeká* (1961). – *Překlad*: J. Offenbach: *Orfeus v podsvětí* (libreto, 1945). ■

LITERATURA: J. Valouch: J. L. (1990). ■● ref. Jasmin: G. P. (Pallas), *LidN* 10. 2. 1941; vz. (V. Zelin-ka), *Zvon* 41, 1940/41, s. 491 ●; G. P. (Pallas): ref. Příběhy kaštanu, *LidN* 14. 8. 1944; ● ref. *Není římského lidu*: F. Hampl, *Dar* 1948, č. 8; V. T. (Tichý), *Práce* 11. 6. 1949 ●; ● ref. *Smrtí boj nekončí*: M. Ivanov, *Tvorba* 1957, č. 24; A. Hájková, *HD* 1957, s. 423 ●; J. Cigánek: ref. *Navzdory básník zpívá*, *Květen* 3, 1957/58, s. 341; ● ref. *Bůh či ďábel*: M. Jungmann, *LidN* 1958, č. 4; J. Cigánek, *Květen* 3, 1957/58, s. 160 ●; ● ref. *Na život se jen čeká*: J. Navrátil, *Mladá fronta* 30. 9. 1961; S. Machonin, *RP* 12. 1. 1962 ●; ● ref. *Liána smrti*: A. H. (Hájková), *Kult. tvorba* 1968, č. 9; J. Pecháček, *Kult. noviny* 1968, č. 10 ●; ● ref. *Pro koho krev*: S. Bartůšková, *HD* 1969, č. 2; A. Haman, *Plamen* 1969, č. 5 ●; ● ref. *Vstup do ráje zakázán*: Š. Vlašín, *RP* 10. 7. 1969; H. Hrzalová, *Tvorba* 1969, č. 2 ●; ● ref. *Dar jitra prvního*: MJV (M. Janů-Veselá), *Práce* 5. 5. 1971; iz (I. Zitková), *Zeměd. noviny* 4. 8. 1971; Š. Vlašín, *Tvorba* 1971, č. 34 ●; J. Šanda in J. L.: *Navzdory básník zpívá* (1972); -ap- (A. Pludek): *Jubileum J. L.*, *Lit. měsíčník* 1973, č. 4; ● ref. *Medúza*: Š. Vlašín, *Tvorba* 1973, č. 37; J. Hrabák, *Lit. měsíčník* 1973, č. 10 ●; J. Šanda in J. L.: *Není římského lidu* (1975); ● ref. *Odměna*: M. Veselá, *Práce* 18. 2. 1976; J. Hrabák, *Lit. měsíčník* 1976, č. 3 ●; ● ref. *Pod maskou smích*: J. Mourková, *Tvorba* 1978, č. 22; J. Pecháček, *Lit. měsíčník* 1978, č. 9 ●; B. K.: ref. *Spartakus*, *Nové knihy* 1980, č. 51–52; ● ref. *Doma lidé umírají*: J. Hrabák, *Lit. měsíčník* 1981, č. 9; H. Hrzalová, *Tvorba* 1982, příl. *Kmen*, č. 3; iz (I. Zitková), *Zeměd. noviny* 25. 1. 1982 ●; ● k šedesátinám: J. M. (Mourková), *Tvorba* 1983, příl. *Kmen*, č. 15; J. Hrabák, *Lit. měsíčník* 1983, č. 4 ●; B. Dokoupil in *Český historický román 1945–1965* (1987); J. Krenželoková: ref. *Žít jednou spolu*, *Kmen* 1989, č. 2.

Pavel Lovrič

* 28. 3. 1913 *Praha*

Prozaik a dramatik, autor pro mládež, publicista, překladatel ze srbocharvátštiny.

Matka Češka, otec Božo Lovrič (24. 12. 1881 Split – 28. 4. 1953 Praha) byl charvátsky píšící prozaik, básník, dramatik a kulturní publicista, žijící od 1911 trvale v Praze. – L. maturoval 1933 na stát. reálném gymnáziu v Praze, 1936 absolvoval novinářské oddělení Svobodné školy politických nauk, pak žil jako spisovatel a překladatel z povolání.

Na počátku své literární dráhy se L. uplatnil hlavně jako beletrista píšící pro noviny a časopisy povídky, fejetony, kurzívy, črty apod. Z početných příspěvků tohoto druhu vybral do svazků *Pražské historky* a *Bláznivý kolotoč* humoresky, satiry a žánrové obrázky, jimiž se skrze groteskní události ze života podivínských lidiček snažil dobrat osobitého koloritu pražské periferie. Komického účinku docíloval humornými zápletkami, gagovými situacemi na způsob filmových grotesek a specifickými prvky hovorového jazyka. Do okruhu „pražských“ prací patří i L. knížky pro děti a mládež, a to zejména próza *Děti ulice*, pokus dětským pohledem zachytit periferii města i společnosti a sociální determinovanost životním prostředím. Proti tomu L. beletrie z otcova domovského jihoslovanického prostředí se stala romantizujícím okruhem jeho tvorby, doménou tajemna, dobrodružnosti a exotismu. Z ní je nejvýznamnější rodová saga *Kavalkáda*, jež nezachycuje pouze komorní citové problémy svých protagonistů jako prózy *Sen o věčné lásce* a *Romance jihu*, nýbrž na osudech dvou ženských generací usiluje postihnout i historické dění a sociální poměry země od první do druhé světové války. Vliv psychologické prózy 30. let se promítl do L. milostného příběhu z poměrů snu a skutečnosti *Bloudění v mlze* a do románu *Pánem svého osudu*, baladické studie lidského zla. Žánr anglické konverzační detektivky napodobil L. jednak ve své prvotině, divadelní komedii *Žena, která se nezdá*, jednak v pozdější próze *Jeanettina záhada*.

PSEUDONYM: P. L. Larsen. ■ PŘÍSPĚVKY in: Ahoj na sobotu; Beseda; Čes. dělník (1940); Haló noviny; Humorist. listy; Ilustrovaný zpravodaj; Jas; Květy; Lada; Letem světem; Lid. demokracie; Magazín aktualit a zajímavostí; Mladá fronta; Nár. listy;

Nár. politika; Nár. práce (1940); Nár. střed; Naše zprávy; Pestrý týden; Pionýr; Práce; Právo lidu (1936–38); Radiojournal; Rodina; Signál; Svět v obrazech; Svob. noviny; Svob. slovo; Telegraf (1936–39); Venkov (1937–40); Zeměd. noviny. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Žena, která se nezdá (D 1936, i prem.); Podivuhodné příběhy Aristida Bonafide (P 1939); Kamarádi (R pro ml., 1940); Pražské historky (PP 1940); Sen o věčné lásce (P 1940); Děti ulice (P pro ml., 1941); Romance jihu (P 1942); Podivný pán (P b. d., 1942, prem. 1947); Bláznivý kolotoč (PP 1943); Bloudění v mlze (P 1943); Kavalkáda (R 1946); Malá hrdinka (P pro ml., 1946); Pánem svého osudu (R 1946); Mařenčina cesta za maminkou (P pro ml., b. d., 1947); O malém plavčíku, velrybě a staré lodi (P pro ml., 1947); Jeanettina záhada, Zlodějíčkové (PP 1949, první tit. pod pseud. P. L. Larsen). – *Překlady*: B. Lovrič: Kapitán Niko (1936, i prem.); N. Brixy: Případ Forester (1963) + Soutěž za milión (1977) + Slyší to celý dům (1978); T. Tatcher (N. Brixy): Mrtvým vstup zakázán (1964) + Hollywood proti mně (1966) + Tři a půl mrtvých (1967); V. Kljaković: Setkání (1964); F. Hadžić: Hotel pro blázny (1965). ■

LITERATURA: ● ref. Podivuhodné příběhy Aristida Bonafide: jd (J. Drda), LidN 13. 10. 1939; Hk (J. Holeček), Naše zprávy 18. 10. 1939; V. T. (Tichý), Nár. práce 23. 10. 1939; J. Knap, Venkov 5. 11. 1939; an., Zvon 40, 1939/40, s. 221 ●; V. T. (Tichý): ref. Pražské historky, Nár. práce 6. 7. 1940; -c-: ref. Kamarádi, Úhor 1941, s. 102; ● ref. Děti ulice: R. Černý, Akord 9, 1941/42, s. 230; K. P. (Polák), KM 1942, s. 58 ●; ● ref. Romance jihu: vbk (V. Běhounek), Nár. práce 18. 7. 1942; jšk (J. Š. Kvapil), Naše doba 50, 1942/43, č. 4, s. 183 ●; A. B. (Bejblík): ref. Pánem svého osudu, Naše doba 53, 1946/47, s. 378; ● ref. Malá hrdinka: F. Bulánek, Zeměd. noviny 28. 11. 1947; ok (O. Kryštofek), Štěpnice 1, 1946/47, s. 283 ●; ● ref. Podivný pán: kp (K. Polák), PL 26. 9. 1947; Z. Dinter, Mladá fronta 26. 9. 1947; sm (S. Machonin), Svob. noviny 27. 9. 1947; jmk (J. M. Kvapil), Svob. slovo 3. 10. 1947 ●.

mn

Břetislav Ludvík

* 31. 7. 1882 *Smíchov* (Praha-S.)

† 6. 12. 1956 *Praha*

Dramatik a spisovatel, libretista, překladatel; herec, organizátor ochotnického divadelnictví, kulturní pracovník.

Pocházel z rodiny obuvníka na Smíchově, kde prožil dětství a kde se také seznámil s J. Arbesem, který v něm vzbudil zájem o literaturu

a o starou Prahu. 1888–93 chodil do obecné, 1893–96 do chlapecké měšťan. školy na Smíchově. Začínal jako herec u různých divadelních společností, krátkou dobu byl úředníkem Ústřední matice divadelního ochotnictva (překládal pro ni divadelní texty, psal hry a kabaretní výstupy). 1906 se stal úředníkem Zemské jednoty společenstev pekařů pro Čechy, Moravu a Slezsko; zastával tu nejprve funkci tajemníka a později ředitele a podílel se na vydávání odborného časopisu *Zájmy českých pekařů* a *Kalendáře českých pekařů* (do důchodu odešel 1942). 1941–46 byl zaměstnán jako pomocný tajemník Společenstva malířů pokojů v Praze, kde se mj. zabýval psaním práce *Malířská kronika* (zůstala v rkp.). 1952–56 byl průvodcem Prahou nejprve v kancelářích Čedok, CIS, Turista a nakonec ve Středisku pro vlastivědnou práci Městského domu osvěty. Od mládí byl literárně a dramaticky činný (řada jeho původních textů a překladů divadelních her zůstala v rkp.) a pracoval jako organizátor ochotnického divadelnictví. Po seznámení s J. Skružným, pozdějším spoluautorem některých L. dramat, se stal kmenovým autorem *Humoristických listů* (verše i próza). V posledních letech se věnoval kulturně osvětové činnosti spojené s dlouholetým členstvím v Klubu za starou Prahu. Pohřben byl v Praze-Motole. (Část L. pozůstalosti je uložena v divadelním oddělení Národního muzea, část v LA PNP)

L. byl autorem divadelních a rozhlasových her a pásem, humoristických próz i básní, kulturně historických přednášek, písniček a libret. Jeho práce pro divadlo se zaměřila na frašky a veselohry (často jednoaktové), určené především ochotnickým souborům a vycházející vstříc vkusu jejich lidového publika. Čerpají často z prostředí divadelního (*Divadelní hubička*, *Královna lásky*) nebo exotického (*Dceruška z Afriky*) a je pro ně charakteristický milostný motiv, rozvíjený prostřednictvím převleku či tajemství. Na situační komice je založena hra *Kometa Hanzelínova*. Kritikou národní vlažnosti a planého spolkaření se z ostatních prací vymyká veselohra *Prapor spolku Milión*, zobrazující lidskou malost a odsuzující falešné sebevědomí. Z L. překladů bylo nejúspěšnější drama G. Zapolské *Slečna Maličevská*. Prózy *Kožich pramáti Evy*, *Ženuška z pravěku* navazují na L. produkci časopiseckou: jsou to humorné příběhy využívající situační komiky. Novela *Dopekařil...*, obraz vzestupu a pádu maloměstského

pekaře, vyjadřuje problematiku autorovi důvěrně známou a programově se hlásí k odkazu I. Herrmanna. L. přednášky o pražských kulturních památkách, o historii Národního divadla, o českých dějinách, o literatuře a umělcích vedly ke knize *Dvě procházky Prahou Jakuba Arbese* a k populárním studiím o J. Haškovi a F. Krumlovském, orientujícím se na životní osudy obou umělců.

PŘÍSPĚVKY in: *Besedy lidu* (1901–1911); *Čes. slovo*; *Českosl. stráž*; *Divad. listy*; *Divadlo*; *Hlas národa* (1903); *Humorist. listy*; *Ilustrovaný svět*; *Kalendář českých pekařů*; *Nár. noviny*; *Nár. politika*; *Nedělní listy* (1903); *Paleček*; *Právo lidu*; *Pražský ilustrovaný kurýr*; *Radikální listy* (1900); *Smích republiky*; *Šibeničky* (1919–1920); *Velká Praha*; *Zájmy českého herectva* (1905 D Dobrý otec); *Zájmy českých pekařů*.

■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Divadelní hubička, *Královna lásky* (DD 1905); *Lázeňská vila* (D b. d., 1916, s J. Skružným); *Prapor spolku Milión* (D b. d., 1916); *Kometa Hanzelínova* (D b. d., 1918, s J. Skružným); *Dceruška z Afriky* (D 1918); *Od desíti k pěti* (silvestrovská scéna, b. d., 1921, s J. Skružným); *Kožich pramáti Evy* a jiné humoresky (1927); *Ženuška z pravěku* (P 1929); *Dopekařil...* (P b. d., 1939); *František Krumlovský* (životopis, 1946); *Jaroslav Hašek* (životopis, 1946); *Dvě procházky Prahou Jakuba Arbese* (1954). Dále vyšly tiskem texty písni (mj. *Domeček u Vltavy*, dueto z operety *Adamité z Ostende*, hudba J. Jankovec, b. d., 1923), sólové výstupy (*Dnes přijde!*, b. d., *Dárek ze všech nejkrásnější!*, b. d.) a některé přednášky tištěné jako prospekty (např. *Národní divadlo*, 1955). ■ SCÉNICKY. *Překlad*: G. Zapolska: *Slečna Maličevská* (1919). ■ REDIGOVAL publikace: *Jevišťe v hledišti. Almanach 1. divadelních šibřinek...* (1909), *Mezi tancem. Almanach 11. divadelních šibřinek* (b. d.). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: sb. *Dvacet let stavovské práce 1906–1926* (1926). ■

LITERATURA: ● ref. *Kometa Hanzelínova*: V. (E. Vachek), *Večerník PL* 15. 1. 1918; an., *Jitřenka* 1918, s. 384; an., *Jitřenka* 1920, s. 9; J. T., *Jitřenka* 1921, s. 10 ●● ref. *Kožich pramáti Evy*: V. Brtník, *Venkov* 13. 10. 1927; drb. (J. Borecký), *Zvon* 28, 1927/28, s. 82 ●.

bs

Josef Myslimír Ludvík

* 22. 4. 1796 *Dolany* u Jaroměře
† 1. 1. 1856 *Česká Skalice*

Katolický kněz, vlastenec Zieglerova okruhu, autor drobné lyrické poezie, povídek a cestopisných próz; překladatel z německé a anglické literatury a historik Náchodská.

Vl. jm. Josef Antonín L. – Pocházel z několika dětí zámožného rolníka. Nižší třídy gymnázia absolvoval v Broumově (1808–13), tzv. filozofii v Litomyšli. Od 1815 studoval teologii v Hradci Král., kde se vlivem J. L. Zieglera vlastenecky uvědomil a přijal obrozené jméno Myslimír. Po vysvěcení na kněze působil jako kaplan v Náchodě (od 1820), 1833 se stal duchovním správcem v blízké Studnici, 1847 farářem na samotě Boušín (Slatina n. Úpou u Čes. Skalice), pro nemoc žil od 1848 na odpočinku v Čes. Skalici. Na všech svých působistích byl L. organizátorem vlasteneckého ruchu, zakládal čtenářské spolky, patřil k iniciátorům známých jiřinkových slavností v Čes. Skalici, zasloužil se o rozvoj sadařství v kraji aj.

Literární činnosti, o kterou se pokoušel již za studií, se L. věnoval zejména za pobytu v Náchodě. Psal drobné lyrické básně, příležitostnou poezii, bajky, epigramy, veršované hádanky a aforismy, z prózy publikoval romanticky zabarvené povídky, drobná vyprávění z historie antické a české a popisy několika lokalit. Próza *Myslimír po horách krkonošských putující* (Čechoslav 1824), napsaná pod vlivem Polákovy *Cesty do Itálie*, je pravděpodobně prvním českým cestopisem z domácího prostředí. L. publikoval v soudobých časopisech, knižně vydal milostný příběh ze středověku *Věrná ryzka...* a překlad mravoličných obrázků vídeňského pedagoga L. Chimaniho *Utěšenky...*, projevující snahu po emotivním působení textu, typickou pro L. práce. Dlouholetý zájem o historii kraje a studium v náchodském archivu vyústily v materiálově bohatý spis *Památky hradu, města a panství Náchoda a vlastníkův jeho* (1. díl vyšel s obtížemi až posmrtně, druhý zůstal v rukopise), jímž se autor zařadil mezi průkopníky vlastivědného bádání u nás.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: J. Myslimír, Joz. Myslimír, Myslimír; J. L. M., J. M. L., M--ír. ■ PRÍSPĚVKY in: Almanach aneb Novoročenka (1823–24); Časopis pro katol. duchovenstvo (1842–43); ČČM (1828–45); Čechoslav (1820–25, 1831); Čes. včela (1834, 1841–42); Dobroslav (1821); Hyllos-Dobrověst (1819); Hyllos (1820–21); Kramériusovy c. k. vlastenské noviny, pokr. c. k. Vlastenské noviny (1819–21); Krok (1831); Květy české, pokr. Květy (1834–45); Poutník slovanský (1826); Pražské noviny (1819); Přítel mládeže (1825–39); Rozličnosti (1826–33); Rozmanitosti (1818); Školník (1855); Věnc z zpěvů vlastenských (1839). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie: Věrná ryzka anebo Stálost lásky* (P 1825). – *Překlady*: L. Chimani: *Utěšenky pro dítky k ošlechťení*

srdce s přidavkem drobnůstek ke jmeninám (1824); J. de La Fontaine: *Romulus*, první král římský 1, 2 (1826). – *Ostatní práce* (posmrtně): *Památky hradu, města a panství Náchoda i vlastníkův jeho* 1 (1857, ed. J. K. Rojek). ■

LITERATURA: J. Ježek: J. M. L., kněz církevní a spisovatel český (1896); F. Bařha: J. M. L. (LA 1966, lit. pozůstalost). ■ ● nekrology: an., *Památky archeologické* 2, 1856/57, s. 96; Fr. P. (Petera), *Blahověst* 2, 1855/56, s. 220 ●; S. Řehák: L. J. M., *Beseda učitelská* 1880, s. 362; S. Kamenický: J. M. L., *Lit. listy* 1883; ● k 100. výr. narození: S. Řehák Kamenický, *Obzor* 1896, s. 112; J. A. Šrůtek, *Obzor* 1896, s. 148 ●; J. Pešek: K přátelským stykům literární družiny českého severovýchodu v době obrození (dopisy M. D. Rettigové J. M. L.), *Zvon* 19, 1918/19; J. Panýr: P. J. M. L. o své cestě po Krkonoších, *Horské prameny* 2, 1945/46, s. 70; in B. Němcová: *Listy* 1 (dopis B. Němcové J. M. L. z 1846; 1951, ed. M. Novotný, s. 35); J. Mojžíš: J. M. L., *Čes. zápas* 39, 1956, č. 39.

dh

Jaroslav Ludvíkovský

* 4. 6. 1895 *Střelské Hoštice* u Horažďovic
† 23. 10. 1984 *Brno*

Klasický filolog, medievalista, znalec hagiografie, překladatel z latiny a řečtiny.

Narodil se v rodině sedláře, dětství prožil v Písku. Zde absolvoval klasické gymnázium (mat. 1914), poté studoval na filoz. fakultě UK v Praze klasickou filologii jako žák J. Krále, F. Groha, O. Jirániho aj. (1919 získal aprobaci z řečtiny a latiny, 1920 doktorát prací *Euripidova Hypsipyle*). 1920–28 působil jako středoškolský profesor v Praze, krátce (1922–23) v Bratislavě; v zimě 1925/26 byl na studijním pobytu v Římě. 1926 se habilitoval prací *Řecký román dobrodružný*, 1928 byl jmenován mimořádným, 1934 řádným profesorem klasické filologie na Univerzitě Komenského v Bratislavě. Na sklonku 1938 byl nucen Slovensko opustit, od počátku 1939 působil jako řádný profesor klasické filologie na filoz. fakultě Masarykovy univerzity v Brně, po uzavření českých vysokých škol byl 1940 dán na dovolenou s čekatelným. Od 1945 byl řádným profesorem klasické filologie a později latinské literatury na filoz. fakultě brněnské univerzity, 1945–52 zároveň přednášel na filoz. fakultě v Bratislavě, 1966–73 působil jako vedoucí vědecký pracovník na filoz. fakultě v Brně.

Na začátku své vědecké dráhy se L. zabýval především řeckou a latinskou slovesností v době antické (*Řecký román dobrodružný*, Euripidés, Aratos, Cicero) a řeckým myšlením (Anaxagorás, Epiktétos, Epikúros, Platón), záhy se však k této orientaci přidružilo a později v jeho díle vůbec převládlo studium antické tradice v české kultuře a české literatury psané latinsky. L. zření k hodnotám i potřebám soudobé kultury a zároveň jeho zživotňující pojetí antické tradice se projevilo v práci o řeckém dobrodružném románu tvořivým rozvinutím podnětu poskytnutého esejem K. Čapka *Poslední epos čili Román pro služby* a osvědčilo se také v knize *Antické myšlenky v Tyršově sokolském a národním programu*, uvádějící novorenesanční stránku Tyršova učení do souvislosti s humanitními snahami starších generací a oceňující jeho vědecky kritický pohled na řecký život i myšlenkový pokrok v chápání otázek sociálních a politických. Zásadní poznání přinesla L. kniha *Dobrovského klasická humanita*, kde v souhlase s Pekařem ukázal na nesprávnost domněnky o přerušené kontinuitě české kultury za protireformace a o návaznosti obrozenců na reformační tradici, domněnky plynoucí ze směřování programu českých bratří s Herderovým humanitním ideálem; L. shledal herderismus dobově přeceňovaným článkem v tomto vývoji a poukázal na v českých zemích významnější vliv řecko-latinský, zejména Ciceronův a Horatiův, určující program Balbinův, Voigtův, Durychův, Pelclův i Dobrovského, u něhož se plně rozvinul v intencích klasicistického osvícenství (důraz na úctu k národnímu jazyku a požadavek jeho kultivovanosti, akcentování etických zásad a žitého vztahu k historii, umění, vědám atd.). Podíl antické tradice na utváření domácí literatury a vůbec vzdělanosti sledoval L. dále i v období Karla IV., v humanistické a barokní epoše 16. a 17. století (Třanovský, Komenský), v národním obrození i v době nově, a to jak v pracích analytických (Horatius a Třanovský, Vergilius a starší česká literatura, Lucretius a Vrchlický, Platón u Palackého a Masaryka atd.), tak syntetických (vliv této tradice na českou vzdělanost od husitství po Bílou horu, na české písemnictví latinsky psané, na obrozený klasicismus). Od 40. let převládal u L. zájem o český středověk, zejména o nejstarší památky latinské. Jeho bádání se soustředilo na václavské a luďmílské legendy, a to především na původ Kristiánovy legendy. Vyrovnává se polemicky s názory

považujícími ji za falsum ze 14. století (Z. Kalandra, R. Urbánek, Z. Fiala), dovozoval filologickým, stylistickým, metrickým, historickým a sociologickým rozbořem její vznik v 10. století; v diskusi s O. Králíkem vyjašňoval kulturní zázemí jejího vzniku. Práce o Kristiánově legendě, jež vyvrcholily její kritickou edicí, se staly příkladnou ukázkou L. schopnosti vidět danou problematiku v souvislostech širšího kontextu literárního a kulturně historického a řešit ji proto součinností rozmanitých vědních přístupů na bázi textologie vytříbené praxí klasické filologie. Obdobnou důsazností vynikly i L. práce, které jako autora latinské Kroniky kláštera Žďárského z počátku 14. století místo analisty Jindřicha Heimburského identifikovaly žďárského mnicha Jindřicha Řezbáře. Svou práci vědeckou provázal L. od počátku činností překladatelskou, a to jak z řečtiny (Lúkianos, Epikúros, Platón, Diogenes, Laertios), tak z latiny (Cicero, latinské legendy českého písemnictví 10.–13. stol., Karel IV., Komenský); podílel se také na revizi latinského textu edice Codex diplomaticus Bohemiae a na vzniku Staroslověnského slovníku. Příležitostně překládal do latiny. Soustavně posuzoval české překlady antické literatury a odbornou literaturu předmětu, objasňoval obecné aspekty svého oboru i některá svá vědní témata širší kulturní veřejnosti, psal hesla do naučných slovníků i poznámky o výuce klasických jazyků.

ŠIFRA: jl. ■ PŘÍSPĚVKY in: Acta Comeniana (1957 Komenského Praecognita Pansophica); Archiv pro bádání o životě a díle J. A. Komenského (1940 Dobrovský a Komenský, 1957); Bratislava (1934, 1936 Tři kapitoly o Třanovského latinské duchovní lyrice, i sep. s tit. Jiří Třanovský. Sborník k 300. výročí kancionálu Cithara sanctorum, 1937 Transciovvy Formulae colloquiorum); sb. Classical philology, Classical Archeology and Ancient History. Universitas Brunensis 1919–1969 (Brno 1969); Časopis Matice moravské (1940–50); Čes. literatura (1967 Kristián či Radim?); Čes. časopis filologický (1944); Čtení o antice (1974); Dialog (1964); Encyklopedie antiky (1973, heslo Filologie); sb. Filozofie doby helénistické (1938); Folia diplomatica (Brno, 1964–65, 1971); Graecolatina et Orientalia (Bratislava, 1973); Host do domu (1966); Hudební rozhledy (1961); sb. Humanistická konference (1966, Antika a česká vzdělanost v období od husitství do Bílé hory); sb. Charisteria Francisco Novotný (1962, Die Janua Rerum des Comenius im Lichte neuer Handschriftenfunde); sb. Charisteria Thaddaeo Sinco (Varšava 1951, La légende du prince-laboureur Přemysl et sa version primi-

tive chez le moine Christian); sb. Jindřich Vodák (1937); Kritika (1924); Lid. demokracie (od 1954); Lid. noviny (1936–44); Listy filologické (1920–41, 1946–75; 1920 Euripidova Hypsipyle, 1936 Jiřího Třanovského latinské duchovní parafráze ód Horatiových, též ve zvl. otisku dvou horatiovských čísel LF 1935 a 1936 s tit. Non omnis moriar, 1936, 1941 Platónsko-stoický prvek v Palackého ideji božnosti, 1948 Dvoji setkání. Vrchlický a Lucretius. Masaryk a Platón, 1951 Rytmičké klausule Kristiánovy legendy a otázka jejího datování, 1953 Královny studie humanistické, 1955 Komenského metafyzika z leningradského rukopisu + Václavská legenda 13. stol. Ut annunciatur, 1956 Jan ze Středy a M. Řehoř z Uherského Brodu, domnělý autor Quadripartitu, 1958 Nově zjištěný rukopis Crescente fide, 1975 ref. Z. Fiala: Hlavní pramen legendy Kristiánovy); Luhačovicke lázeňské zprávy (1940); sb. Magna Moravia (Brno 1965, Great Moravia Tradition in the 10th Century. Bohemia and Legenda Christiani); Magnae Moraviae fontes historici 2–4 (1967, 1969, 1971); Meander (Varšava, 1949); sb. Medievalistická konference (1964, Latinské písemnictví v dějinách české literatury); sb. Mnema Vladimír Groh (1964, Heinrich von Saar und Heinrich von Heimbürg); sb. Miloslav Okál (1973); sb. Na úsvitu křesťanství (1942, překlad 6 lat. legend české lit. 10.–13. stol.); Nár. listy (1928–35); Nár. politika (1941); Naše věda (1921–1950; 1943 Několik poznámek k výkladu legendy Kristiánovy, 1949 O Kristiána 1, 1950 O Kristiána 2); Nové Čechy (1925–34; 1931 O slovanský humanismus); Otavan (Písek, 1917–23); Ottův Slovník naučný nové doby (díl V 1, 2); sb. Pio vati (1930, Několik ohlasů vergiliovské legendy v starší české literatuře); Přítomnost (1924 Antika, Čechy a evropská revoluce, 1925); Ročenka brněnské univerzity 1964–1968 (1969); sb. Rodné zemi (1958, Život svatých Crhy a Strachoty v staročeském Pasionále); Řád (1942, Příbyslava v Kristiánově legendě); sb. Řeční básníci doby helénistické (1930); Říše hvězd (1943); Sborník filologický (1922); Sborník prací filoz. fakulty brněnské univerzity (od 1955; 1955 D 1 Crescente fide, Gumpold a Kristián, 1961 C 8 Legenda Beatus Cyrillus, 1964 E 9 Kristián či tzv. Kristián?, 1967 E 12 Antická a renesanční idea smíšené ústavy u J. A. Komenského, 1972 F 16 Civitas Pragensis a Metropolis Pragensis v Kristiánově legendě, 1974 E 18–19 Latinské legendy českého středověku, 1979 E 24 List Karla IV. Colovi di Rienzo do vězení); Sborník prací filologických F. Grohovi (1923); Slavia (1970 Via lucis. Několik poznámek ke Komenského Cestě světa); sb. Slovanství v českém národním životě (1947, Slovanský humanismus obrozenský – Kollárova anticko-křesťanská syntéza); Slovenské pohľady (1923); Slovenský deník (1930–35); Slovesná věda (1948–50); Sokolský vzdělávatel (1930); sb. 170 let píseckého gymnázia (1948, V. Písecký a náš národní humanismus); Strahovská knihovna 5–6 (1970–71); sb. Strážce tradice (1940, Český klasicismus obrozenský a tradice národního

humanismu); Střední škola (1921–26); Studie o rukopisech (1973, 1975 Anonymní zrcadlo knižecí přičítané Karlu IV.); Svob. noviny (1945–48); Tyršův sborník (1923); Umění (1932 Tyršův řecký sen); Venkov (1925); Věda a život (1940 Čapkův „román pro služky“ a řecký román dobrodružný, 1945 Komenský a Balbín); Věstník Českého ústředního spolku učitelů vysokoškolských (1936); Virgilio nel medio evo (Turin, 1932, překl. stati ze sb. Pio vati); Vitrinka (1923); Výbor z řecké poezie (1941, ed. K. Hrdina); Zprávy Jednoty klasických filologů (1959–73). ■ KNIŽNĚ. *Odborné práce*: Antické myšlenky v Tyršově sokolském a národním programu (1923); Řecký román dobrodružný (1925); Dobrovského klasická humanita (1933). – *Překlady*: J. A. Komenský: Jednoho jest potřebí (1920); Lúkianos ze Samosaty: Proti člověku nevzdělanému, jenž si kupuje mnoho knih (1924); M. T. Cicero: Řeči proti Catilinovi 1, 2 (výbor, 1927, 1931) + Ukázky z jeho spisů rétorických a filozofických 1, 2 (1927, 1930) + Výbor z jeho řečí 1, 2 (1928, 1931) + O povinnostech (1940); Epikúros: Myšlenky o štěstí a mravnosti (1929, 1970 se Z. K. Vysokým); Platón: Obrana Sókratova (1929); Diogenes Laertios: Život a učení filozofa Epikura (1952); Epiktétos: Rukojeť, Rozpravy (1957, s R. Kuthanem); Gregorii Mendel autobiographia juvenilis (Brno, 1965, překl. do latiny); Karel IV.: Legenda o sv. Václavu (1971); Kristiánova legenda (1978, s komentářem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Cronica domus Sarensis (Kronika kláštera Žďárského) (1964, též revize lat. textu; ed. J. Pohanka, M. Zemek). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Nechutová: Soupis děl J. L. (za 1. 1920–65), SPFF Brno, E 10, 1965, s. 9 + Opera J. L. (za 1. 1965–74), sb. Classica atque mediaevalia J. L. octogenario oblata (Brno 1975). ■ LITERATURA: ● ref. překl. Jednoho jest potřebí: -btk- (V. Brtník), Zvon 21, 1920/21, s. 446; S. Souček, ČMM 1921, s. 151; J. Hendrich, Střední škola 1921, s. 37 ●; F. Novotný: ref. Antické myšlenky..., Naše věda 5, 1922/23, s. 130; ● ref. Řecký román dobrodružný: J. Hruša, Naše věda 7, 1925/26, s. 123; F. Novotný, LidN 24. 1. 1926; K. Svoboda, LF 1926, s. 375 ●; J. Pečený: ref. překl. Cicero: Ukázky... 1, Střední škola 8, 1927/28, s. 58 + ref. překl. Cicero: Výbor..., Střední škola 9, 1928/29, s. 75; ● ref. překl. Obrana Sókratova: Hch (J. Hendrich), Střední škola 9, 1928/29, s. 283; F. N. (Novotný), LidN 27. 4. 1929 ●; A. N. (Novák): ref. překl. Epikúros, LidN 15. 6. 1929; ● ref. sb. Pio vati: F. S. (Stiebitz), LidN 6. 11. 1930; F. Novotný, Naše věda 1932, s. 108 ●; ● ref. Dobrovského klasická humanita: A. N. (Novák), LidN 23. 7. 1933; A. Grund, RA 9, 1933/34, s. 11; J. Prokeš, ČMM 1934, s. 409; J. Strakoš, Akord 1935, Věda, s. 6; J. B. Č. (Čapek), Čes. mysl 1935, s. 246; A. Pražák, Naše věda 1937, s. 85 ●; ● ref. Non omnis moriar: A. N. (Novák), LidN 17. 1. 1936; F. Novotný, Naše věda 1937, s. 20 ●; L. Nondek: ref. Jiří Třanovský, Naše věda 1937, s. 255; E. Bass: Dvě sporné otázky literární (o L. článku Čapkův „román pro služky“ a řecký

román dobrodružný), LidN 6. 5. 1940; tk (F. Trávníček); ref. L. studie Dobrovský a Komenský, LidN 6. 11. 1940; ● ref. překl. O povinnostech: O. Králík, Řád 1940, s. 495; Ohg. (K. Ohnesorg), Střední škola 1941, s. 256 ●; ● k sedmdesátinám: J. Nechutová, LF 1965, s. 365; R. Turek, Zprávy Společnosti přátel starožitností 1970, s. 30 ●; ● k osmdesátinám: J. Češka, sb. *Classica atque mediaevalia J. L. octogenario oblata* (Brno 1975) a *Universitas 1975*, s. 96; J. Šprinc, LF 1975, s. 33; vp, LD 4. 6. 1975 ●; J. Nechutová: *Klasický filolog J. L. a filozofie*, SPFF Brno, B 23, 1976, s. 117; ● nekrology: (hj), LD 30. 10. 1984; D. Bartoňková, SPFF Brno, E 29, 1984, s. 219; A. Vidmanová, *Studie o rukopisech* 1984, s. 113; J. Češka, LF 1985, s. 108 a *Universitas 1985*, s. 102; M. Okál, *Slovenské pohľady* 1985, s. 153; J. Skutil, *VVM* 1985, s. 110 ●.

jip

Josef Lukasík

Působnost 1940–1949

Ostravské beletristické nakladatelství, přesahující rozsahem i skladbou své produkce regionální hranice.

Zakladatel J. L. (* 11. 6. 1914 Orlová, † 2. 6. 1942 Praha) pocházel z pokrokové hornické rodiny o devíti dětech; vyučil se knihkupcem, v 30. letech převzal ostravské obchodní zastoupení pražských nakladatelství J. R. Vilímek, Sfinx (B. Janda) a J. Albert. Přesvědčen, že Ostravsko potřebuje vlastní moderní nakladatelství, usiloval od podzimu 1938 o získání nakladatelské koncese, základního kapitálu, výkonných spolupracovníků a autorského zázemí. Nakladatelství zahájilo činnost 16. 11. 1940. Na přípravě programu se jako autoři i jako ručitelé počátečního finančního úvěru podíleli krajoví spisovatelé Z. Bár, E. Dvořák, M. Rusinský, F. Směja a L. Třenecký; z jejich prací *Hvězdy nad domovem* (Bár), *Lán kosodřeviny* (Dvořák), *Bludička slávy* (Rusinský), *Potřísněná tvář* (Směja) a *Petr v nesnázích* (Třenecký) utvořilo nakladatelství první pětisvazkový soubor své základní edice *Návrat* (celá pětice vyšla už roku 1940). Nakladatelství mělo své sídlo v Moravské Ostravě v pronajatých místnostech pojišťovny Moldávie, po osvobození se přestěhovalo do Tyršovy ul. 9; expedice byla od začátku ve Vodičkově ul. 34 v Praze, neboť v Praze se za války vydávané knihy tiskly a knihařsky zpracovávaly (teprve po válce nakladatelství spolupracovalo i s tiskárnou firmy Lüdemann v Čes.

Těšíně). Pražskou expedici řídila L. sestra Božena, v čele ostravské kanceláře stála od dubna 1941 jiná nakladatelova sestra Marie (nar. 25. 4. 1916 v Orlové, později provdaná Prokopcová). Ta po náhlé smrti J. L. (zemřel za heydrichiády po noční prohlídce bytu gestapem) převzala v červnu 1942 vedení celého nakladatelství a 1946 se stala i jeho majitelkou; už předtím (1945) otevřela v paláci Koruna v Praze Na příkopě reprezentační knihkupectví. V březnu 1948 byla do podniku dosazena národní správa, ale min. informací ještě téhož měsíce výměr zrušilo a podnik půl roku řízený opět M. Lukasíkovou-Prokopcovou definitivně zanikl až 1949 při likvidaci všech soukromých nakladatelství. Všichni redaktoři (v Ostravě A. Balaš, Z. Bár, M. Rusinský, v Praze J. Strnadel, J. Pilař, K. Polák, B. Slavík, A. Vaněček), stejně tak jako pražský výrobní poradce (po O. Nedbalovi jím byl 1947 krátce O. Hlavsa, zaměstnaný tehdy v tiskárně Koliš a spol.) pracovali v nakladatelství externě.

Těžiště nakladatelské činnosti J. L. spočívalo ve vydávání nové původní české beletrie, zvláště prózy, ale už od 1941 zde vycházela i poezie a literatura pro děti; po osvobození rozšířilo nakladatelství svůj ediční program o světovou prózu a monografie. Úroveň vydávané literatury byla do značné míry dána stavem české literatury na Ostravsku (nejvýznamnější prozaik kraje V. Martínek byl však smluvně vázán v ústředních nakladatelstvích). Díky hospodářsky velkorysému postupu vůči autorům a díky odvaze vydávat i díla autorů perzekvovaných (zakladatel podniku byl od začátku okupace zapojen do ilegální činnosti) získalo nakladatelství vedle talentovaných autorů krajových i T. Svatopluka, G. Včeličku, J. Sekeru, M. Elpla, A. Vaněčka, F. Hrubína aj. První dvě románové pětice ilustroval A. Strnadel, který s nakladatelstvím spolupracoval až do jeho zániku, na výtvarné podobě knih se dále podíleli A. Moravec, J. Šváb, F. Tichý, F. Hudeček, K. Černý, J. Istler, V. Tikal, E. Milén, Z. Burian, J. Liesler, J. Kobzáň, K. Svolinský aj. Během své nedlouhé existence vydalo nakladatelství 127 knih (dalších 11 bylo k vydání připraveno v době jeho zániku), a to v deseti edicích i mimo ně. Svou činností přispělo k překonání provinciální odloučenosti tvorby na Ostravsku, k vzestupu její úrovně i knižní kultury vůbec.

KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře*: Edice moravských autorů Návrat (1940–47, red. Z. Bár); Plamen srdcí (1941–45, red. Z. Bár); Okřídlené kolo (1941, red. A. Balaš); Knihy nového světa (1942, red. M. Rusinský); Česká akademie – Fond Julia Zeyera (1943); Stolístek (1945–48, red. J. Strnadel); Strom (1945–46, red. J. Strnadel); Život a dílo (1946, red. K. Polák); Próza (od 1946, red. J. Strnadel); Dobrá próza přeložená (od 1946, red. A. Vaněček). ■ Z OSTATNÍ PRODUKCE: Kálidása: Ztracený prsten (1944, přel. F. Hrubín); J. Tomeček: Stříbrný lipan (1944); F. Hrubín: Chléb s ocelí (1945); J. Strnadel: Rok pod horami (1945); A. Vaněček: Dýka v kříži (1947). ■

LITERATURA: an.: Práce nakladatelství J. Lukasika, LidN 11. 1. 1943.

mb

Lukáš Pražský

* asi 1460 *Praha*

† 11. 12. 1528 *Mladá Boleslav*

Teolog a organizátor Jednoty bratrské, autor věroučných, apologetických, exegetických a církevních správních spisů, četných duchovních písní a úpravy českého překladu Nového zákona.

Přátel též L. z Prahy, bratr L., L. bakalář. – Původem z měšťanské rodiny, vychován v utrakvismu, studoval stejně jako jeho starší sourozenec J. Černý-Niger na pražské univerzitě (1481 bakalář). V kruhu studijních druhů (mj. Vavřinec Krasnický a Viktorin Chrudimský, pozdější právník Všehrd) se seznámil s učením mladé Jednoty bratrské, brzy po odchodu z Prahy 1482 se stal jejím členem a dostal se mezi bratřími záhy do popředí (1490 a znovu od 1494 člen tzv. úzké rady). Spolu s M. Kabátníkem a dalšími společníky byl 1491 Jednotou vyslán do egejského přimoří vyhledat pozůstatky křesťanských obcí zachovávajících prvotní prostotu učení a mravů, aby mohly být Jednotě vzorem. Na své druhé cestě 1497–98 navštívil L. s obdobným posláním obce valdenských v severní Itálii a zastavil se i v Římě (ve Florencii se 1498 stal svědkem poprav G. Savonaroly). Z obou cest si odnesl poznatek o výjimečnosti Jednoty, o správnosti cesty, kterou nastoupila oddělením od oficiální církve a o nutnosti rozvíjet tábořské teologické dědictví. Po návratu rozhodujícím způsobem přispěl ve sporech uvnitř Jednoty její většinové tzv. velké stránce k vítězství, čímž bylo bratřím umožněno usazovat se ve městech

a podílet se na veřejném životě. Na synodě 1500 byl L. zvolen jedním ze čtyř bratrských biskupů (starších) a Mladá Boleslav, kde působil, se jeho přičiněním stávala (vedle Litomyšle) hlavním střediskem Jednoty, která v té době, a zejména po vydání královského mandátu proti bratřím 1508, byla vystavena perzekuci (sám L. se 1504 octl v Praze v nebezpečí smrti). Aby pronásledování čelil, vystupoval L. na obranu bratrského učení, jemuž se zároveň snažil dát pevný teologický základ. Po smrti Tůmy Přeloučského 1518 byl L. postaven do čela Jednoty jako její první starší (sudí). Následující léta poměrného uvolnění naplňoval až do konce života úsilím o vybudování organizačního řádu Jednoty, o ustálení její liturgie, stejně jako o zachování její svébytnosti ve víře a sborové kázni vůči pronikajícímu luterství. L. zásluhou se Jednota proměnila z výlučné náboženské společnosti ve skutečnou církev, byly vytvořeny předpoklady pro její početný růst i pozdější kulturní vliv; bývá proto označován za druhého zakladatele Jednoty.

L. rozsáhlé literární dílo, zasahující do všech hlavních oborů bohosloví, je přímým výrazem jeho činnosti. Je známo z dobových tisků i z většinou mladších opisů. Nejstarším dochovaným literárním projevem L. je spis *Bárka* (rkp., asi 1493, přeprac. 1512), který na alegorii bárky-církve vysvětluje učení o podstatných a služebných věcech víry a kladně řeší otázku křesťanova činného zapojení do společenského řádu. K pojetí církve, jak mu ji Jednota ztělesňovala, vracel se L. v mnoha svých spisech, které bývají zároveň pokusem o souhrn bratrského učení s důrazem na očekávání spásy – ospravedlnění (spravedlivosti), a to ne pro jednotlivcovy skutky, ale pouze z víry v boží milost pro Kristovy zásluhy (*Spis o spravedlivosti, Spis o pravdě a pravé jistotě božího spasení*). K upevnění věroučných znalostí uvnitř Jednoty a jako prostředek bratrské výchovy sestavil L. několik katechismů, z nichž *Otázky dětinské* (kolem 1501) byly už 1521 přeloženy do němčiny a několikrát tištěny; staly se též spolu s L. *Otázkami většími* (obě součástí *Spisu otázek trojích*) podkladem valdenského přepracování. Bratrské učení hájil L. v četných polemikách a zejména v apologetických pracích, formulujících bratrskou konfesi, jako byla latinská *Apologia sacrae scripturae* (Obrana Písma sv.), tištěná v Norimberku k informování ciziny (1520 bratřími předložena k posouzení Erasmovi), a její

česká podoba (*Spis dosti činiecí z viery, kterýž latinskú řeč Apologia slove*). Z většiny počtu L. spisů exegetických vedle *Výkladu na modlitbu Páně* dochovaly se jen *Vejkladové na... Apokalypsis* (rkp. 1501), oba vzniklé snad v souvislosti s L. prací na úpravě českého překladu Nového zákona. Vrcholným literárním projevem L. bohosloveckého myšlení a neobyčejných organizačních schopností jsou jeho *Zprávy při službách úřadu kněžského*, systematické uvedení do pastorální teologie, vybudované na závazných věroučných článcích, zároveň i zdroj poznání soudobé bratrské liturgie; jsou předchůdcem Augustova *Umění práce dila Páně služebného*. L. pozornost věnovanou liturgii Jednoty dokládá i jeho péče o duchovní zpěv, patrná z prvních bratrských kancionálů (nejstarší 1501), na nichž se hojně podílel i autorsky; podle Blahoslava složil 99 původních písní. Některé z nich (*Vesele zpívejte, Kristus příklad pokory*) zůstaly živé jako součást nekatolických i katolických zpěvníků. Z L. postavení v Jednotě vyplynula též dlouhá řada listů, namnoze drobných traktátů, jimiž se obracel ke sborům i k jednotlivcům. L. bohoslovecké spisy se vyznačují snahou o přehlednost členění a systematickosti i vyčerpávající ucelenost výkladů s patrnou zálibou v alegorizování a obrazném vyjadřování. Jeho literárním projevům bývá vytýkána slohová nejasnost, platí to však právě jen o jeho bohosloveckých pracích, kde byl zvolenou tematikou nucen dobírat se přesnosti významových distinkcí a nejednou hledat vhodné odborné výrazy. Jinde, např. v listech, dovedl psát prostě a srozumitelně, někdy až s emotivní působivostí (*List Boleslavským na rozloučenou*, 1504), která je vlastní i jeho písním.

KNIŽNĚ: Dialog, to jest rozmlouvání ducha s duší (Litomyšl 1507); Sepsání... o mnohém a rozličném pokušení (Litomyšl 1510); Apologia sacrae scripturae (Norimberk 1511); Výklad na modlitbu Páně (Litomyšl 1512); *Spis dosti činiecí z viery, kterýž latinskú řeč Apologia slove* (Ml. Boleslav 1518); O puvodu cirkve svaté (Ml. Boleslav 1522); *Spis... o stavu svobodném a manželském* (Litomyšl 1523); Odpověď bratří na spis Martina Luthera (Litomyšl 1523); *Spis... otázek trojích* (Ml. Boleslav 1523); *Spis... o moci světa* (Ml. Boleslav 1523); *Spis... o pokání* (Ml. Boleslav 1523); *Spis o spravedlivosti* (Ml. Boleslav 1524); *Kniežka... o gruntu viery obecné křesťanské* (Litomyšl 1525); Odpis proti odtržencům, jenž se malou stránkou nazývají (Ml. Boleslav 1525); *Zprávy při službách úřadu kněžského v Jednotě bratrské* (Ml. Boleslav 1527); – posmrtně: *Spis o pravdě a pra-*

vě jistotě božího spasení (asi 1558). – *Překlad* (úprava): Nový zákon (Ml. Boleslav 1525). Mimo to drobné tisky (viz Knihopis). ■ Edice. *Ukázky* in: A. Molnár: Bratr L., bohoslovec Jednoty (1948); A. Molnár: Českobratrská výchova před Komenským (1956); *Slovem obnovená* (1977, ed. A. Molnár, N. a L. Rejchrtovi). ■

BIBLIOGRAFIE: J. T. Müller, F. M. Bartoš in *Dějiny Jednoty bratrské 1* (1923, soupis díla); Knihopis č. 5 019–5 059. ■ LITERATURA: A. Molnár: Bratr L., bohoslovec Jednoty (1948). ■ A. Gindely: Bratr L. a spisové jeho, ČČM 1861; J. Goll: O některých spisech br. L. z Prahy, ČČM 1883 + Bratra L. P. výklad na Zjevení sv. Jana, ČČM 1884; J. Čihula in *Poměr Jednoty bratří českých k Martinu Lutherovi*, Věstník KČSN 1897; G. A. Skalský: Bruder L. von Prag und die Anweisungen für die Priester vom Jahre 1527, Zeitschrift für Brüdergeschichte 1908; J. T. Müller, F. M. Bartoš in *Dějiny Jednoty bratrské 1* (1923); E. Janoušek in *Konfese Jednoty bratrské od oddělení malé stránky k prvním jejím stykům s Lutherem*, ČČM 1923; R. Vindiš: Bratra L. názory na eucharistii, Věstník KČSN 1923; J. Volf: Apologia sacrae scripturae, latinská apologia Českých bratří z r. 1511, ČNM 1925; E. Peschke in: *Die Theologie der Böhmischen Brüder in ihrer Frühzeit 1* (Stuttgart 1935); A. Molnár: L. P. před svým vstupem do Jednoty bratrské, Theologia evangelica 1948 + in *Boleslavští bratří* (1952) + *Teolog i básník*, Kostnické jiskry 1953, č. 20 + L. P. a Martin Luther v zápase o Kristovu církev, Křesťan. revue 1959; Z. Trtík: Moderní prvky v teologii L. P., sb. Československá církev a Jednota bratrská (1967); F. Bednár: L. P. a jeho *Zprávy kněžské*, Křesťan. revue 1978; E. Peschke in: *Kirche und Welt in der Theologie der Böhmischen Brüder* (Berlín 1981).

ep

František Lukavský

Působnost 1922–1946

Nakladatelství v České Třebové, vydávající v Edici F. Lukavského současnou českou beletrii a regionální vlastivědnou literaturu.

Nakladatelskou činnost zahájil 1922 v rámci tradičního knihkupeckého závodu (zal. 1895) svého otce Františka Lukavského st. (1867–1941) a na základě jeho koncese z 1909 František Lukavský ml. (* 24. 10. 1902 Česká Třebová, † 5. 8. 1982 Ústí n. Orli.), absolvent reálky a abiturientského kursu při obchodní akademii. 1933 F. L. vydávání z hospodářských důvodů přerušil, 1941 po otcově smrti získal

koncesi na své jméno, 1946 vydávání obnovil a pak ukončil. Po zrušení soukromých knihkupectví 1949 pracoval mimo svůj obor. Torzo nakladatelského archivu je uloženo v LA PNP.

Téměř veškerá produkce byla soustředěna do *Edice F. Lukavského* (název knižnice a číslo svazku jsou uváděny až od sv. 3), zahájené 1922 knihou črt V. K. Krofty Pod Tatrou. Krofta se stal kmenovým autorem a hlavním spolupracovníkem knižnice, v níž vydal celkem 8 titulů a kterou od sv. 21 (1928) do sv. 34 (1933) rovněž redigoval. Kromě Kroftových knih přinesla knižnice, do sv. 20 v redakci F. Lukavského, různorodou směs titulů převážně regionálních autorů: paměti R. R. Hofmeistra, dramata K. O. Hubálka, J. Hamerského a J. Rérycha, 5 sv. próz J. Jahody, román J. V. Rosůlka, povídky L. Sovové a 2 vlastivědné studie J. Simona. Krofta se pokusil překonat provinciální charakter knižnice zařazením reedice starších děl V. Dyka a R. Medka, sborníkem Manifesty 1917 a původním románem V. Dyka Soykovy děti, třebaže zřetel k vydávání regionálně orientovaných titulů dozníval ještě i za jeho redaktorství (knihy J. Simona a L. Sovové, A. Novák: O Teréze Novákové). Obchodní neúspěch románu V. K. Krofty Oklamáný bůh (1930) a nezdar jeho pokusu získat pro knižnici původní práce známějších českých autorů knižnici ochromily (sv. 32 zůstal neobsazen), takže její vydávání bylo 1933 přerušeno. Definitivně zanikla až 1946 svazkem 35 (2. vyd. vlastivědné publikace F. Laška Zapadlí osvicenci). Grafická podoba knižnice obdržela její obsahovou nevyhraněnost. Knihy neměly jednotný formát a úprava jednotlivých svazků se přizpůsobovala jejich čtenářskému určení. Kmenovým výtvarníkem nakladatelství byl A. Burka, na několika titulech se účastnili C. Bouda, F. Pavelka a F. Vrobel, ojediněle P. Dillinger, A. Kalvoda, J. Kaplický, J. Vodrážka aj. Na tisku se podílely zejména tiskárny F. Obzina ve Vyškově, Kryl a Scotti v Novém Jičíně, z místních J. Horák v České Třebové. 1930 zahájil F. L. pokus o vydávání drobných loutkových her ve slovenštině v knižnici *Kvapky, zbierka slovenských lútkových hier*. Po 1. svazku, který napsala redaktorka knižnice odborná učitelka R. Pospíšilová-Blahoutová (psaná též Blahoutová-Pospíšilová), převzalo knižnici nakladatelství O. Trávníček v Žilíně, kde do 1931 vyšlo od téže autorky dalších 9 svazků. Nakladatelský leták *Besedy s knihami a lidmi* (od listopadu 1925 do listopa-

du 1927 vyšla 2 čísla 1. ročníku a 3 čísla 2. ročníku, 2. ročník s podtitulem Literární věstník obsahuje původní autorské výpovědi o vydávaných knihách, úryvky z recenzí a nakladatelské anonce. Neúspěšný pokus o jeho přeměnu v regionální kulturní časopis s názvem *Hlasy* (podtitul Literární list, od jara 1928 do léta 1929 vyšla 3 čísla) přinesl navíc původní příspěvky V. K. Krofty.

KNIŽNICE: Edice F. Lukavského (1922–46, 35 sv.); Kvapky, zbierka slovenských lútkových hier (1930, 1 sv.). ■ PERIODIKA: Besedy s knihami a lidmi (1925–27); Hlasy (1928–29).

az

Josef Lukavský

* 20. 8. 1874 *Podlesí* u Příbrami
† 12. 3. 1930 *Praha*

Herec, kabaretiér, režisér, divadelní publicista; beletrista námětově často těžící z divadelního prostředí.

Otec byl horník. Po obecné škole v Březových Horách studoval L. 1884–86 na reálném gymnáziu v Příbrami, kde byl poté čtyři roky písařem v advokátní kanceláři. 1893 odešel k divadlu a po devítiletém pobytu u venkovských společností působil 1902–06 v Pištěkově Lido-vém divadle na Vinohradech, od 1906 ve Švandově Aréně na Smíchově (též jako vrchní režisér) a v Městském divadle na Vinohradech. Vystupoval i v pražských kabaretech, největší popularitu získal po první svět. válce jako konferenciér a pamfletista v kabaretu Lucerna. Byl jedním ze zakládajících členů Organizace českého herectva (1909) a jejím horlivým propagátorem. 1912 se stal jednatelem tzv. Zemské divadelní rady, vzniklé na podnět připravovaného, ale nikdy nerealizovaného divadelního zákona. Ve 20. letech opustil ze zdravotních důvodů jeviště a věnoval se literární práci. Pobýval také v Poděbradech. Pohřben byl v Praze na Olšanských hřbitovech.

L. tvorba je rozsáhlá a žánrově různorodá. Poznání hereckého prostředí, zákulisí venkovské šmíry i pražských scén a života herců s jejich bohémskou morálkou vyústily v L. díle v ostře satirický karikující pohled na charakterové vlastnosti člověka; ovlivnilo i jeho osudově tragické silně erotické pojetí milostných vztahů

a lidských vášní. Do literatury vstoupil L. na začátku 20. století jako autor divadelních her nesených snahou po zvýšení úrovně běžného repertoáru. Náladová hra *Kamenný ideál* zachycuje tragickou lásku sochaře k jeho modelu, lidová hra *Májová noc* neovladatelnou vášní otčima k nevlastní dceři, tendenční sociální drama *Slunce* milostnou tragédií z hornického Příbramska. Od 1908 se L. obracel k próze a poezii s tematikou divadelního světa. Stěžejní román *Komedianti*, ličící příběh osudové lásky mladého herce k vypočítavé kolegyni, upoutává především plastickým vystižením prostředí kočující venkovské společnosti, sonety *Karikatury umělců* ve výstižné zkratce a s vtípem portrétyují tři desítky známých divadelních osobností. Širší společenský dosah měly L. drobnější prozaické a veršované útvary určené kabaretům a arénám. Zachycují pokřivenou lásku a morálku hereckého světa (groteskní scény *Herci a herečky*), glossují dobové aktuality a útočí na lidské nešvary (pamflety, ironie a satiry *Pánové a dámy...*); uvedeny vedle prací K. Hašlera v kabaretu Lucerna nabývaly i politického charakteru (*Kratochvilné scény pro kabaret, Monology, Cestou k svobodě*). Poté se L. věnoval pouze psaní konvenčních románů a povídek se záměrem bez falešné morálky odhalovat biologicky determinované pohnutky lidského jednání. Přinášejí jednostranný pohled na milostné vztahy: objevují řadu požívačných, erotikou posedlých, vykořeněných typů, prožívajících svou životní tragédii. Zpracovávají motivy kořistického ženství (*Usměvavé tygřice*), osudového hříchu (*Kdos bez viny, udeř!*), faustovský motiv (*Satanova prohra*), mýtus krvelačné ženy (*Zbloudilá Sechmet*) aj. Existenci dalších, údajně vydaných beletristických prací L. (Aktéři jeviště i života, Lidé našich dnů, román Mefistofeles, verše Procitnutí) se nepodařilo ověřit. – K zlepšení situace českého divadla i sociálních poměrů herců přispěl L. též mnohostrannou publicistickou činností; 1901 uveřejnil programový článek *Nutné reformy, základní pro práci vznikající herecké organizace*.

PSEUDONYM, ŠIFRA: Valentin (Švanda dudák 1901); Luk. (Právo lidu). ■ PŘÍSPĚVKY in: Cesta (1924–25); Čas (1913); Čes. svět (1913–17); Děln. osvěta (1909); Divad. listy (1901–03, 1901 článek *Nutné reformy*); Divadelní příručka Máje; Divadlo (1906–14); Hlas národa (1903–04); Moderní život (1902–03); Nár. listy (1912); Nár. obzor (1907); Nár. osvobození (1925); Osvěta (1912); Právo lidu

(1910–14, 1923–24); Rudé květy (1904); Srdce (1904); Světozor (1914–15); Švanda dudák; Topičův sborník (1923–24); Venkov (1925–26); Věstník Dělnické akademie (1908); Zlatá Praha (1902–16); Ženský obzor (1906, 1911). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Kamenný ideál (D b. d., 1903, i prem.); Slunce (D b. d., 1904, prem. 1903); Kalich rozkoše (BB 1904); Májová noc (D b. d., 1904, i prem.); Lásky je hříchem mým... (D 1905, i prem.); Výstavní Pegas (BB 1908); Kapitoly o divadle (pojednání, 1909); Herci a herečky (DD b. d., 1912); Kleopatra (P b. d., 1912); Karikatury umělců (BB 1913); Pánové a dámy... (BB 1913); Komedianti (R 1914); Kratochvilné scény pro kabaret (DD b. d., 1920, s K. Hašlerem, B. Vrbským); Monology (1921); Cestou k svobodě (DD b. d., 1922, hudba K. Hašler); Křivé zrcadlo (PP 1923); Kdos bez viny, udeř! (R 1924); Peklo na zemi (PP 1924); Usměvavé tygřice (PP 1924); Dáma s dogou (R 1925); Jedovatý kalamář (PP 1925); Písničky pro mou milou (BB 1925); Příroda neodpouští (R 1925); Srdce Evropy (R 1925); Volání života (R 1925); Buldog (R 1926); Satanova prohra (R 1926); Sodomské město (R 1926); Jediná noc (R 1927); Vášnivě ženy (PP 1927); Zbloudilá Sechmet (PP 1927); Dámská puďřenka (R 1928); Po nás potopa (R 1928). – *Divadelní adaptace*: Nic než maso (D b. d., 1920, podle J. Londona); Příběhy Pavla Čamrdu (D 1924, i prem., podle I. Herrmanna). ■ SCÉNICKY. *Hry*: Pan Vašnota (1904, hudba R. Piskáček); – posmrtně: Zlatá klec (1931). – *Překlad*: A. P. Čechov: Námlyvy (1904). ■ REDIGOVANÉ sborníky: Karneval (1906), Hana Kvapilová (b. d., 1907, s K. Horkým), Harlekýni (1907), Recitace veselé a vážné (1908); *knižnice*: Vybrané hry divadelních ochotníků (1911), Divadelní knihovna Dělnické akademie (1907). ■

LITERATURA: ● ref. Kamenný ideál: an., Divad. listy 4, 1902/03, s. 185; S. (F. Sekanina), Máj 1, 1902/03, s. 406; R. H. (Hašek), Moderní život 1903, s. 124; B. Prusík, Divad. list Máje 1905, s. 348 ●● ref. Kalich rozkoše: K. Z. Klíma, Rozhledy 15, 1904/05, s. 761; V. Kol. (V. Červinka), Zvon 5, 1904/05, s. 302 ●● ref. Májová noc: -vl-, NL 5. 6. 1904; an., Divad. listy 5, 1903/04, s. 282; Jindřich B. (Bačkovský), Divadlo 2, 1903/04, s. 422; K. R. (Rožek), Srdce 3, 1903/04, s. 344 ●● ref. Pan Vašnota: -r-, Hlas národa 18. 1. 1904; an., Divad. listy 5, 1903/04, s. 96 ●● ref. Slunce (scén.): an., Divad. listy 4, 1902/03, s. 299; an., Divadlo 1903, s. 160; an., Moderní život 1903, s. 199; F. Kocourek, Děln. divadlo 1923, s. 28 ●● ref. Lásky je hříchem mým...: B. Prusík, Divad. list Máje 1905, s. 348; an., Divadlo 5, 1906/07, s. 274; R., Divad. list Máje 3, 1906/07, s. 194; H (V. Hladík), NL 19. 3. 1907 ●● K. Kamínek: ref. Kapitoly o divadle, Lumír 38, 1909/10, s. 272; ● ref. Herci a herečky: an., PL 29. 2. 1912; Ant. Veselý, Čes. revue 5, 1911/12, s. 441; K. Híkl, Novina 5, 1911/12; Tristan, Zvon 12, 1911/12, s. 510 ●● ref. Pánové a dámy...: -š-, LidN 22. 1. 1914; R., Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 275 ●● ref. Komedianti: K. (F. V. Krejčí), PL 23. 8. 1914; R.,

Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 275; Kaz. (F. S. Procházka), Zvon 14, 1913/14, s. 560 ●; ● ref. Příběhy Pavla Čamrdy: Klo., NO 8. 6. 1924; nv. (Ant. Veselý), PL 13. 6. 1924; V. V., Zvon 24, 1923/24, s. 547; Č. (K. Červinka), Zvon 29, 1928/29, s. 531 ●; B. Jedlička: ref. Peklo na zemi, Nové Čechy 1925, s. 58; drb. (J. Borecký): ref. Dámská pudřenka, Zvon 29, 1928/29, s. 154; ● ref. Zlatá klec: If. (I. J. Fischerová), NO 24. 3. 1931; Č. (V. Červinka), Zvon 31, 1930/31, s. 547 ●; ● nekrology: an., Venkov 13. 3. 1930; B. (E. Bass), LidN 14. 3. 1930; an., PL 14. 3. 1930; Maxa, Divadlo 9, 1929/30, č. 8; an., Švejdův divad. věstník 1930, č. 2; V. Nejedlý, Divadlo 26, 1939/40, s. 167 ●; P. Fr. (Fraenkl): ref. Námluvy, NO 28. 6. 1934; V. Hánek: Poznámky na okraj (ke Kamennému ideálu), Venkov 22. 11. 1940; in sb. Český herec (1940); J. Knap in Umělcové na pouti (1961); A. Buchner in Cedula kočovných divadelních společností (1968).

mh

Lumír (1)

1851–1863

Jediný český beletristický časopis působící v období Bachova absolutismu a krátce po něm a vytvářející původní tvorbou i překlady prostor pro nástup májovské generace; jedinečný pramen informací o stavu českého divadla té doby.

Podtitul: 1851–61 (roč. 1–11) Beletristický týdeník; 1862 (roč. 12) Týdeník beletristický a archiv pro dějepis; 1863 (roč. 13) Týdeník beletristický a literární. – *Redaktoři:* 1851–62 do č. 38 (roč. 1–12) F. B. Mikovec, od č. 39 po Mikovcově smrti zatímně V. Filípek; 1863 (roč. 13) V. Hálek. – *Vydavatel:* 1851–61 (roč. 1–11) K. Jeřábková; 1862–63 (roč. 12–13) Jeřábkovské knihtiskárny (K. Seyfrieda) v Praze. – *Periodicita:* týdeník, 52 čísel ročně ve dvou dílech od ledna do prosince, jen 1851 (roč. 1) od 6. 2. do 29. 1. 1852 a 1852 (roč. 2) od 5. 2. do 30. 12.; 1855 (roč. 5) byl časopis na 6 týdnů úředně zastaven pro otištění (č. 27, 5. 7.) první části překladu článku S. R. Taillandiera z Revue de deux Mondes Dějiny české a český dějepisc František Palacký. Přesto L. v tomto roce dodržel 52 čísel, a to tak, že v jednom dnu vyšla čísla 30 a 31 (23. 8.) a č. 34 a 35 (13. 9.), č. 48–50 vyšla během jednoho týdne (od 13. 12. do 20. 12.) a č. 52 už čtvrtý den po č. 51 (31. 12.); 1857 (roč. 7) obsahoval 53 čísel. Lumír zanikl, když jeho poslední redaktor V. Hálek založil místo něho velký ilustrovaný časopis Zlatá Praha. – *Přílohy:* 1852–56 (roč. 2–6) Příloha k Lumíru (nepravidelně 1852 20 č., 1853 19 č., 1854 84 č., 1855 92 č., 1856 2 č.); 1860 (roč. 10) Vyučování francouzskému jazyku bez učitele (52 č.); 1861 (roč. 11) E. Herold: Malebné cesty po Čechách (13 č.).

Po ztroskotání pokusu (s J. A. Gabrielem) o literární almanach na rok 1851 získal F. B. Mikovec povolení k vydávání beletristického časopisu Lumír. Vtiskl mu od začátku osobitý ráz, daný vlastními zájmy beletristickými, divadelními, historickými a archeologickými, úsilím sloučit zábavu s poučením, dát časopisu široký informativní rozhled po aktuálním evropském kulturním dění i udržet stabilitu jednou utvořené podoby. Vstupní nejrozsáhlejší beletristickou složku, obsahující verše i prózy původní i překládané, doplňovaly archeologické, historické, národopisné a umělecké stati a výrazně členěná neaktuálnější část *Fejeton*, proměnlivá, postupně se však ustalující na několika rubrikách: *Historické drobnosti* přinášely zajímavosti ze světových dějin i anekdoty ze života historických osobností, *Slovanská hlídka* sledovala soudobé události ve slovanských kulturách (též s výrazným zřetelem ke Slovensku), rubrika *Z Prahy a z venkova* obsahovala vedle drobných zpráv o vycházejících knihách a o kulturním dění na českém venkově hlavně referáty o pražském českém divadle, *Historický deník* kalendářovým způsobem upozorňoval na významné události v minulosti, nevelká, ale pestrá *Směs* podávala zajímavosti a kuriozity ze světa. Tytéž rubriky zpočátku i se samostatným článkem nebo úvahou se opakovaly v *Příloze k Lumíru*, která zvláště 1854–55 (roč. 4–5) výrazně stupňovala aktuální ráz časopisu. Pravidelným odběratelům uděloval L. každoročně prémii v podobě obrazu s výjevy z českých dějin nebo bájných dob (J. Hellich, V. Barvitijs, K. Javůrek, P. Maixner aj.).

Ráz L. poznamenala doba bachovské reakce. Na rozdíl od předrevolučních časopisů je v něm patrná absence jakékoli politické aktivity i okázalých projevů vlastenectví. O to intenzivněji se projevoval zájem o kulturní dění, a to i mimo Prahu (zprávy z venkova, sledování venkovských divadelních společností) a Čechy (aktuální informace o dění ve světě, zvláště pak ze slovanského života). I samotné projevy loajality k císařskému dvoru se soustřeďovaly hlavně na obsáhlý popis některých významnějších událostí a kromě oslavných veršů byly i bez devótnosti. Dobová situace ovlivnila i podobu úmrtních oznámení (rozsáhlé nekrology J. Kollára, V. Hanky, J. K. Tyla a jiných i méně významných osobností, naproti tomu stručné zmínky o úmrtí a pohřbu K. Havlíčka a o smrti H. Heina). Nad původní literární tvorbou v prvním roční-

ku ještě převažovaly překlady, ale už na sklonku druhého ročníku se poměr vyrovnával. V poezii se zpočátku uplatňovala metoda ohlasové tvorby a historická epika. Jádrem přispěvatelů tvořili autoři starších generací: K. J. Erben (Holoubek), F. L. Čelakovský (ukázky z Nápísů), V. B. Nebeský (milostná lyrika), ze Slovenska J. Král (báseň Duma Kollárova), dále velmi frekventovaní V. J. Pícek, J. P. Koubek, R. Ch., M. Čácká, F. Hajniš; z mladší generace od počátku tiskl pod pseudonymy verše i prózu Mikovcův přítel J. V. Frič (např. povídka Osud rozervance), všestranně se projevoval V. Č. Bendl. V próze převládala romantická historická povídka (především P. Chocholoušek, E. Herold), prózu ze současnosti zastupovaly hlavně práce začínajícího B. Jandy a J. Městeckého a postupně i dalších autorů (J. J. Řezníček, L. Ritter z Rittersberku, J. Jungmann, předčasně zemřelý H. Veselý). Již v prvním ročníku se však objevily dvě prózy vybočující z běžného rámce příspěvků: část Máchových Cikánů, vydávaných z pozůstalosti na pokračování, a povídka J. Kalinčiaka Bratrova ruka. V druhém ročníku publikoval J. J. Kolár román Pekla zplodenci, později román Muzikanti či Ďábel ve fraku. Zvláštní postavení měly v L. projevy lidové slovesnosti (zpočátku byla např. v titulu prozaické části každého ročníku uváděna jako zvláštní žánr pověst). Tento zřetel postupoval prozaickou i básnickou část L. Objevují se např. veršované národní pověsti české (J. Kolář) a ukázky z Moravských národních písní (F. Sušil). V próze vedle národních pověstí vycházejí i pověsti krajové (B. M. Kulda – ukázky z pověstí okolí rožnovského). J. Košin z Radostova uváděl své tehdy populární národní báchorky, J. Svátek na pokračování pražské pověsti. Ukázky provázejí i studie a články věnované lidové epice, erbovním pověstem českým i moravským, bájím a pověstem jiných národů, zvl. slovanských; J. Feifalik otiskoval články o moravském národopise, F. Schulz psal o faustovských pověstech. Obdobná tendence se projevuje i v překladech. S. Kapper představil srbskou hrdinskou píseň a J. Kolář baladu i národní pověst, J. Gebauer v obsáhlých ukázkách národní básnictví bulharské; objevily se ukázky z lidových pověstí polských, ukrajinských, kozáckých, maloruských, rusínských, livonských, norských, krymských, bosenských, tureckých i arabských. Soustavně se tak vytvářel široký kontext lidové tvorby, jedno z východisek nastupující generace

májovců. Z druhé strany vytvářely předpoklady pro rozvoj mladé literatury bohatě zastoupené překlady z evropských literatur. Mikovcovi se podařilo soustředit kolem L. široký kádr překladatelů. Převahu mají přitom literatury slovanské, zejména polská, zastoupená v široké škále autorů od I. Krasického až k A. Mickiewiczovi (už 1851 Farys v překladu F. B. Kořínka), Z. Krasinskému (B-ý, V. S. Štulc), J. I. Kraszewskému (J. V. Frič, J. Gros, H. Jurenka) a zvláště frekventovanému J. Korzeniowskému (V. Č. Bendl, F. L. Vorlíček, V. J. Dunder aj.) a řadě dalších, dále ruská v čele s A. S. Puškinem (V. Č. Bendl, K. Stefan, E. Vávra, A. S. Prachovský), M. J. Lermontovem (V. Č. Bendl, J. Vaclík, A. Štrauch), N. V. Gogolem (F. B. Kořínek), I. S. Turgeněvem (A. S. Prachovský, J. S. Tomiček, R. K. R.), M. J. Saltykovem-Ščedrinem (E. Vávra) a literatura srbocharvátská. Vedle nich se překládalo z francouzštiny, zejména již 1851 A. Dumas st., G. Sandová (Čertova bařina), Ch. de Bernard, P. de Kock a P. E. de Musset, k nimž přibyli P. J. Béranger (B. Peška, B. Janda, F. K.), V. Hugo (F. L. Rieger, E. B. Kaizl), A. Chénier (F. L. Rieger), P. Mérimée (J. V. S.) i tehdy populární spisovatelka H. E. Reybaudová. Literaturu anglo-americkou reprezentovali vedle Shakespeara (F. Doucha, L. Čelakovský) a Byrona R. Burns, T. Moore, T. Campbell, A. Tennyson (vesměs E. B. Kaizl), dále Ch. Dickens (V. Vávra, F. A. R.), E. A. Poe (F. Šebek) aj., italskou lyrika a baladika (v překladech F. L. Riegra) a prózy C. Cantù (K. Stefan), maďarskou mj. i S. Petöfi (M. Katz, V. Pok Poděbradský), K. Kisfaludy (A. V. Růžicková, E. J. Volyňský), M. Jósika (A. V. Růžicková), vlámskou zakladatel její novodobé fáze H. Conscience; ojediněle se překládalo i ze švédštiny a norštiny, pravděpodobně prostřednictvím němčiny uváděl J. Mikuláš Boleslavský H. Ch. Andersena. Relativně malé zastoupení měli německy píšící autoři, z nichž byli uváděni H. Heine (překl. J. B. Pichl, F. Schulz aj.), ojediněle L. Uhland (J. B. Pichl), G. Freytag (V. Filípek), N. Lenau (F. Schulz), E. Geibel a J. W. Goethe ukázkami z Fausta (J. J. Kolár). Vliv tehdejší situace je patrný v absenci německých revolučních básníků r. 1848 i představitelů mladého Německa (s výjimkou H. Heina), kteří silně zapůsobili na májovce. Vcelku však překlady v L., často vycházející s nepatrným časovým odstupem od původního vydání, udržova-

ly kontakt se soudobým literárním děním. Ve shodě s dobovým pojetím překladatelství byl přitom někdy místo jména autora originálu uváděn jen jazyk, z něhož se tlumočilo. S rozvojem původní tvorby podíl překládané literatury na přelomu 50. a 60. let slábl, ale za Háčkova řízení (1863) zřetelně stoupla jejich kvalita: J. Kolář tlumočil Mickiewiczovy Krymské znělky a J. B. Zaleského, E. Vávra Lermontovova Démona a I. S. Turgeněva, B. Janda verše J. Slowackého, J. Martinec verše Heinovy, J. V. Jahn A. Chamissa, R. Nápravník J. A. Vitorelliho, V. B. Nebeský portugalské romance, E. Špindler ukázky z Meissnerova Žižky, S. Podlipská Malou Fadetku G. Sandové, A. Kotík Z. Krasinského a J. Bačinski M. Jókai. Překlady doplňovaly informativní články i studie o autorech a jednotlivých dílech, a to hlavně od E. B. Kaizla (o anglických a amerických básnících: T. Moore, R. Burns, H. W. Longfellow, E. A. Poe), F. B. Kořínka (S. Goszczyński, srbská literatura) a V. Č. Bendla (N. V. Gogol a pohotový překlad stati o Chatrči strýce Tomáše od H. E. B. Stoweové), anonymně též o dalších pracích (Z. Krasinski: Irydion, A. S. Gribojedov: Hoře z rozumu, V. Hugo: Bídnicí). Z větších studií otiskl J. J. Kolář 1851 stať o francouzské tragédii (P. Corneille, J. Racine, Voltaire) a K. Adámek v posledních ročnících stati o světové literatuře (Goethe a Schlegel o Shakespearovi, Goethe a Čechy). – V původní tvorbě se v L. záhy uplatnila nová literární generace, která si zde ještě za plného absolutismu vydobyla významné postavení. Již 1854 (roč. 4) vystoupil J. Neruda (pseud. Janko Hovora) s baladou Oběšenec a ukázkami z Hřbitovního kvítí a vedle něho i V. Hálek a J. B. Ceyp z Peclínovce; postupně k nim přibývali G. Pfeleger, F. Schulz, F. V. Jeřábek, J. Barák, J. V. Jahn, R. Mayer, A. V. Šmilovský, A. Heyduk, E. Krásnohorská (za Háka); z pozůstalosti byla otiskána Máchova báseň Vorlík. V próze nebyl nástup mladé generace tak spontánní; stále převládala tvorba P. Chocholouška, E. Herolda a B. Jandy a okruh příspěvatelů se rozšiřoval hlavně o autory starší (F. Pravda, K. Sabina, A. Štrauch, k úmrtí Tylovu otiskl L. jeho starší povídku Sestry). Teprve 1859 (roč. 9) tu vyšly první povídky V. Háka a K. Světlé, v dalších ročnících S. Podlipské, J. V. Jahna a Nerudovy Obrázky ze života pražského a Pražská idyla. Za Háčkova redigování se představili K. Světlá novelou Skalák, V. Hálek

povídkou Náš dědeček a S. Podlipská novelou Česka a Němec. Beletristická složka L. byla na přelomu 50. a 60. let oslabena vznikem nových časopisů mladých (situace L. byla též ovlivněna nemocí a úmrtím F. B. Mikovce 1862). – Beletrii doplňovala v L. tematicky rozmanitá nauková část, která kompenzovala nemožnost uplatnit aktuální společenskopolitické aspekty. Převažovaly v ní zřetele historické (dokumenty, ukázky ze starší literatury, např. z P. Skály ze Zhoře, z pamětí F. J. Váváka aj.) a hlavně studie a články o českých a světových dějinách, práce genealogické, archeologické (např. zápisky V. Krolmuse) i národopisné. Podstatnou část příspěvků zajišťoval sám Mikovec, měl však i významné spolupracovníky z řad tehdejších učenců (K. J. Erben, F. Palacký, A. F. Rybička, J. A. Gabriel). Mimo to se uplatňovaly články zeměpisné a topografické (A. N. Vlasák aj.), včetně cestopisů (B. Němcová o cestě po Uhrách, J. S. Tomíček po Skandinávii, Řecku a Volyni), sporadicky články o hudbě (E. Meliš). Vedle obecné historie nejrozsáhlejší část naukové stránky L. tvořila literární historie, zejména životopisy spisovatelů (často nekrology nebo vzpomínky), průpravné literárněhistorické práce (např. pomůcky k životopisu českých spisovatelů od A. F. Rybičky a F. A. Paroubka), příspěvky k dějepisu českého divadla od F. B. Mikovce; v obsáhlé a zásadní studii na pokračování pojednával 1858 (roč. 8) K. Sabina o světovém románu (Slovo o románu vůbec a o českém zvláště). O dobové potřebě literární historie svědčí Hákův podrobný návrh pro Uměleckou besedu (1863), požadující vypracování kolektivní historie novější české literatury od Dobrovského do roku 1850, která by se řídila uměleckými a kritickými měřítky a zaměřila se především na vlastní tvorbu spisovatelů. – Ve srovnání s literárněhistorickou složkou se v L. ocitla v pozadí kritika nové původní tvorby. Většinou se spokojovala s informacemi o vycházejících knihách, obsáhlejšího rozboru se dostalo jen několika pracím: Pohorské vesnici B. Němcové, Hákovým Večerním písním, spisům J. P. Koubka (K. Sabina), Sušilovým Moravským národním písním (F. Doucha), v posledním ročníku spisům A. Sládkoviče. Pronikavostí soudů se vyznačuje rozsáhlá recenze Jarního almanachu na rok 1858 Máj, hodnotící jednotlivé příspěvky a obhajující romantiku, zejména Máchu. Kladně komentoval L. i další ročníky Máje a uvítal i první časopis mladých Obrazy života. Od 1857 vzrůs-

tá zájem o osobnost a dílo K. H. Máchy; jeho význam pro českou literaturu je srovnáván s dosahem A. S. Puškina pro literaturu ruskou. Živější kritický tón vnášel až do posledního ročníku V. Hálek, zejména v novém oddíle *Dopisy redakce* (v rubrice Fejeton), kde ironicky komentoval beletristické příspěvky zasílané časopisu k otištění. – Nejvýraznější kritickou oblastí se v L. stala kritika divadelní, již se na začátku ujal sám Mikovec (šifra M., později též pod různými šiframi P. Švanda ze Semčic, K. Sabina a V. Vávra, 1863 V. Hálek). Tvořila jádro oddílu *Z Prahy a z venkova* ve fejetonní části L. a sledovala především česká představení ve Stavovském divadle, v letním divadle v Pštrosce, později i v Novoměstském divadle, referovala ještě o zahájení činnosti Prozatímního divadla (1862). V ní Mikovec nejautentičtěji vyjádřil své představy o potřebách české kultury; jeho ideálem byl Shakespeare a klasická díla evropské romantiky a tuto představu mu z českých dramatiků nejlépe naplňovali J. J. Kolár (obsáhlý rozbor dramatu *Don Caesar a spanilá Magelona*) a V. K. Klicpera. Naproti tomu výsměchem stíhal vídeňskou a berlínskou frašku a na vnější efekt vypočítaná díla berlínské herečky Ch. Birch-Pfeifferové. V tomto úsilí o vyšší úroveň českého divadla se Mikovec 1851 střetával s vedením tehdejších českých představení ve Stavovském divadle, ředitelem J. Hoffmannem a zejména s jejich dramaturgem J. K. Tylem, udržujícím si představu divadla pro lid a vycházejícím vstříc jeho vkusu. Přes určité osobní motivace sporu je patrné, že se tu střetly dvě vyhraněné koncepce, z nichž Mikovcova v dané chvíli odpovídala více potřebám české divadelní kultury (o nadosobním jádru sporu svědčí to, že i po Tylově odchodu z Prahy a za nového ředitele J. A. Stögra a organizátora českých představení, režiséra a herce J. Chauera Mikovec záhy pokračoval v ironických kritikách dramaturgie, úrovně překladů i hereckých výkonů); zároveň ve zprávách z venkova L. sledoval a kladně oceňoval Tylovu činnost u divadelních společností (též v jediném, anonymním nekrologu, jehož autorem byl pravděpodobně Mikovec). S velkou pozorností a většinou pozitivně Mikovec v L. sledoval inscenace i překlady Shakespeara (F. Doucha, L. Čelakovský, J. J. Kolár); ne tak jednoznačně L. posuzoval německá klasická díla (např. Goethova *Götze von Berlichingen*, Schillerova *Dona Carlose*). Podobně jako v literatuře i v divadelní tvorbě vítal L. nástup mla-

dých. Již dříve soustavně kriticky sledoval původní díla i překlady J. V. Friče (např. V. Vávra o *Svatopluku a Rostislavovi*), s nadějami komentoval hry mladého F. V. Jeřábka, značnou pozornost věnoval hrám G. Pflagra, přijímal se souhlasem Hálkovy hry Carevič Alexej a Zaviš (šifra -a), s výhradami k provedení i hry J. Nerudy (s výjimkou tragédie *Francesca di Rimini*). L. také patřil mezi přední podporovatele snah o zřízení Národního divadla (pravidelné zpravodajství). V obtížných dobách bachovské reakce vykonal L. značnou práci pro českou literaturu. Mikovec v něm soustředil k jednotnému působení jak starší představitele konzervativních tendencí, tak radikální mládež (J. V. Frič), do práce v L. se okamžitě po návratu z vězení zapojovali další radikálové (V. Vávra, K. Sabina – pod pseud. Norbert Bergenthal ještě z vězení). L. tak všestranně vytvářel podmínky pro nástup mladé generace a stal se vzorem dalším beletristickým časopisům 19. století. Přitom byl dílem jednoho člověka, jemuž organizačně pomáhal V. Filípek. – Soustavněji do L. *verši* přispívali nebo (z významnějších autorů) byli otištěni F. Adamec (šifra Fr. A-c.), K. Adamec, F. Amler, A. Balcárek, J. Barák, V. Č. Bendl (i jako Čeněk Stránický, V. Čeněk Stránický, V. Č. B.), J. B. Ceyp z Peclínovce (též šifry J. B. C. z P., J. C. z P., J. B. z Peclínovce), V. A. Crha, M. Čacká, F. L. Čelakovský (šifra F. L. Č.), F. Doucha, F. K. Drahoňovský, K. J. Erben, J. V. Frič (pseud. M. Brodský, Martin Brodský, J. Opočenský), V. Furch, F. Hajniš (i pseud. Zdobnický, František Zdobnický), V. Hálek (i jako V. J. Hálek), L. Hansmann, A. Heyduk, M. A. Hrubý, R. Ch., F. Chládek, B. Jablonský, J. V. Jahn, B. Janda (i jako B. J. Cidlinský, Boh. J. Cidlinský a šifra B. J. C.), F. V. Jeřábek, J. Jodas, J. Junghans, E. Just, E. B. Kaizl (šifry Ed. Bř. K., Edm. Bř. K., Edmund Bř. K.), V. Kalbáč, J. J. Kalina, J. K. Klumpar, J. Kolář, A. Körschnerová, F. Košin (pseud. Ferdinand Voššovský), J. P. Koubek, J. Koubek, E. Krásnohorská, V. Kropáček, V. Lešetický, J. Martinec, R. Mayer, J. Městecký, R. Nápravník, V. B. Nebeský, J. Neruda (i pseud. Janko Hovora), J. Palacký (pseud. Smil, J. Smil), J. D. Panýrek, B. Peška, V. J. Pícek, J. B. Pichl, G. Pflager (i jako Gustav P. Moravský), V. Pok Poděbradský (i Poděbradský, V. P. Poděbradský), J. E. Purkyně, K. Rank, F. L. Rieger (i šifra F. L. R.), L. Ritter z Rittersberku (jako Rittersberg), K. Sabina, A. Sázavská, F. Schulz, F. Schwarz, J. F.

Smetana, samouk F. Sobotka, I. B. Staněk, K. Stefan, G. Šálek, A. V. Šmilovský, N. S. Špan, A. Štrauch, V. S. Štulc, J. Uhlíř, F. J. Vacek (jako Jaroslav Kamenický), E. Valečka (pseud. M. Merklinský), E. Vávra (i jako Emanuel), H. Veselý, K. M. Drahotín Villani, E. Züngel (pseud. Emanuel Lažanský, Emanuel Lužanský) a Slovák J. Král. – *Prózy* zde tiskli J. Auštecký, V. Č. Bendl (i jako Čeněk Stránický, V. Čeněk Stránický, Č. Str.), Z. Bránický, J. B. Ceyz z Peclínovce, J. F. Činoveský, J. Ehrenberger, V. Filípek, J. V. Frič (pseud. Martin Brodský, Josef Opočenský), A. Gallat, F. Göbl Kopidlanský, J. V. Gros, F. Hajniš (pseud. F. Zdobnický), V. Hálek (i V. J. Hálek), E. Herold, G. Herrmann, P. Chocholoušek, J. V. Jahn, B. Janda (i jako J., B. J.-a., B. J. C., B. J. Cidlinský, Boh. J. Cidlinský), J. Jungmann, E. Just, J. V. Karlinský, J. J. Kolár, J. J. Kořán, F. Košín (jako F. K. z Radostova a pseud. Ferdinand Voľšovský), J. Košín (jako J. K. z Radostova, J. Košín z Freudenfeldu, J. K. z F.), V. Král, J. Křičenský, J. Městecký, J. Možný, J. Neruda, F. Pravda, S. Podlipská, F. F. Prokop, L. Ritter z Rittersberku (jako Rittersberg), J. Ritterová z Rittersberku (pseud. Johanna M., Johanna Marie, Johanna Marie z R.), A. V. Růžicková, J. J. Řezníček, K. Sabina (i pseud. Norbert Berghenthal, Jan Choltýn), F. Schwarz, P. Sobotka, J. E. Sojka (pseud. M. Straka), K. Starý, J. Svátek, K. Světlá, A. Štrauch, F. S. Štěpánek, S. Táborský, E. Vávra (i jako Emanuel), H. Veselý, ze Slovenska J. Kalinčiak. – *Překlady* poezie a prózy se na L. významněji podíleli J. Auštecký, V. Č. Bendl (i jako Čeněk Stránický, Č. Stránický, Stránický, Václav Bendl, V. Č. Stránický a šifry Č. Str., V. Č. B., V. Č. B... 1), K. Bruža (šifra K. B.), J. Budyňský, A. Čtvrtečka, F. Doucha, V. J. Dunder (jako Václav Dunder), A. Durdík, V. Filípek, J. V. Frič (šifra J. B.), V. Gabler, J. A. Gabriel (pseud. G. Loučovský, J. G. Loučovský), J. V. Gros (i Grosů), V. Husínecký, H. Jurenka (i dr. Jurenka, H. J-ka), E. B. Kaizl (šifry Edm. Bř. K., E. B. K.), V. Kalbáč (šifra V. K.-lb-č.), J. Kolář, B. Kordeš, F. B. Kořínek (šifry B. K., F. B. K.), A. Kotík, V. Král, K. Malinský, V. Mařík, J. Mikuláš Boleoslavský (i J. B. M., J. M. Boleoslavský), V. B. Nebeský, V. Orlovský, B. Peška, J. B. Pichl, F. B. Pichlová, V. Pok Poděbradský (i Poděbradský, V. P. Poděbradský a šifra V. P. P.), S. Podlipská, A. S. Prachovský (i A. Prachovský), F. L. Rieger, A. V. Růžicková, F. Schulz, I. B.

Staněk, K. Stefan (i pseud. K. Věnecký), J. Světelský, F. Šebek, A. Štrauch, V. S. Štulc, P. J. Šulc, J. S. Tomíček, J. Václík, E. Vávra, V. Vávra (pseud. V. Sl. Haštalský, šifra J. S.), F. L. Vorlíček, J. Zelenka; ojedinele (ze známějších spisovatelů) J. Arbes (srbská národní píseň), L. Čelakovský (ukázky ze Shakespearovy Bouře), J. V. Jahn (A. Chamisso), B. Janda (J. Slowacki), S. Kapper (srbská hrdinná píseň), J. J. Kolár (úryvky z Goethova Fausta), E. Špindler (z Žižky A. Meissnera), J. Franta Šumavský (F. V. Bulgarin). – *Naukové články* vedle F. B. Mikovce psali K. Adámek, V. Č. Bendl (jako V. Čeněk Stránický, Č. Stránický), J. A. Dunder, V. J. Dunder, K. J. Erben, J. Feifalik, V. Filípek, J. A. Gabriel, J. Gebauer, F. Hajniš, V. Hálek, V. Hanka, I. J. Hanuš, J. Hausmann (i pseud. J. H. Hořínský), E. Herold, Ladislav z Hory, F. J. Jezbera, H. Jireček, E. B. Kaizl (šifra Edm. Bř. K.), M. Katz, F. S. Kodým, J. J. Kolár, F. Kop, F. B. Kořínek, A. V. Maloch, E. Meliš, J. S. Menšík, B. Němcová, A. S. Neslovský, F. Palacký, J. Palacký, F. A. Paroubek, J. Perwolf (jako Pervolf), J. B. Pichl, J. Rank, F. L. Rieger, L. Ritter z Rittersberku (jako L. z Rittersberku), J. V. Rozum, A. F. Rybička, K. Sabina (i šifra K. S.), A. V. Saleš, K. Stefan, F. S. Štěpánek, P. J. Šulc, F. Tischler, V. V. Tomek, J. S. Tomíček, V. Vávra (pseud. J. Sl. Haštalský), P. M. Veselský, A. N. Vlasák (i šifra A. N. V.), J. E. Vocol, R. Voříšek, A. J. Vrtátko, K. V. Zap, H. Zapová (šifra H. z W. Z.). – *Divadelní kritiku* psal především F. B. Mikovec (šifra M.), dále P. Švanda ze Semčic (pravděpodobně šifra -a), V. Vávra (šifra H-ý), K. Sabina (šifra q a snad i B.), 1863 V. Hálek.

LITERATURA: J. Neruda: F. B. Mikovec, Hlas 24. a 25. 9. 1862 → Literatura 1 (1957) + F. B. Mikovec, Humoristické listy 31. 12. 1881 → Podobizny 1 (1951) + F. B. Mikovec, Zlatá Praha 1886 → Literatura 3 (1960); F. Schulz: Literární umění české, Čes. obzor literární 1, 1867/68, s. 82; J. L. Turnovský: J. K. Tyl, Almanach Matice divadelní na r. 1887; J. Kubík: Spor Mikovcův s Tylem, Čes. Thalia 1891, s. 169; ● polemika: J. L. Turnovský: Spor Mikovcův s Tylem, Čes. Thalia 1891, s. 184; J. Kubín: Závěrečné slovo ke sporu Mikovcovu, Čes. Thalia 1891, s. 198; J. L. Turnovský: Zasláno, Čes. Thalia 1891, s. 216; J. Kubín: Zasláno, Čes. Thalia 1891, s. 216 ●; J. L. Turnovský in Život a dílo J. K. Tyla (1892); A. Novák: Třicet let Lumíra, Lumír 31, 1902/03, s. 7; J. Máchal: F. B. Mikovec, Lumír 34, 1905/06, s. 1; K. Híkl: Český kosmopolitismus básnický, Čes. kultura 1, 1912/13, s. 302 + Zásluhy F. B. Mikovce o české divadlo,

Scéna 1913, s. 43; Š. Jež: Dějiny Lumíra, Lumír 1923, s. 48; F. Strejček: Proč zanevřel F. B. Mikovec na J. K. Tyla, Zvon 34, 1933/34, s. 215; J. K. (Kopecký): Příklad let padesátých, LidN 22. 9. 1942 + Konflikt Mikovec–Tyl v zrcadle úředních dokumentů, Listy z dějin českého divadla 1954, s. 241; F. Strejček: Neznámý Sabina, ČLit 1954, s. 379; M. Kačer in M. Otruba, M. Kačer: Tvůrčí cesta J. K. Tyla (1961); L. Klosová in Kolárové (1969); K. Krejčí: Sté výročí L. a romaneta, LD 30. 6. 1973.

zp

Lumír (2)

1865–1866

Beletristický časopis navazující na tradici Mikovcova a Hálkova Lumíra.

Podtitul: 1865–66 (roč. 1–2) Beletristický týdeník. – *Redaktoři:* 1865 (roč. 1 do č. 29) E. Petřík, od č. 30 E. M. Valečka; 1866 (roč. 2) E. M. Valečka a hlavní spolupracovník Josef Martin (Jaroslav Martinec), od č. 14 jen J. Martin (J. Martinec) jako hlavní spolupracovník. – *Vydavatel:* 1865 (roč. 1) E. Petřík a F. Valečka, od č. 30 E. M. Valečka; 1866 (roč. 2) E. M. Valečka, od č. 16 E. Petřík. – *Periodicita:* týdeník; 1865 (roč. 1) 52 čísel ročně ve dvou dílech od ledna do prosince; 1866 (roč. 2) jen první díl 26 čísel. 28. 6. t. r. vyšlo oznámení, že L. kvůli finanční tísní, k níž se přidružila i válka odvracející zájem veřejnosti od beletrie, přechodně přestává vycházet; vyjadřuje též naději, že za příznivějších poměrů bude časopis obnoven.

V úvodní výzvě k předplatnému zdůvodňují vydavatelé E. Petřík a F. Valečka obnovení L. absencí českého beletristického týdeníku. Časopis chtěl být věrnou kopií Mikovcova a Hálkova L., vycházel ve stejné úpravě, stejném rozvržení oddílů a rubrik i ve stejném časovém intervalu, jen jeho obsah byl o 8 stran menší (místo 24 stran 16). Na L. chtěl navázat i obsahově spojením zábavy s poučením, původní a překládané beletrie s populárně naučnou a kritickou složkou (články z archeologie, historie, zeměpisu včetně cestopisů, národopisu, estetiky, literární, divadelní i výtvarné úvahy). Nově zavedená rubrika *Rodinná kronika* byla určena vzdělání žen a praktickým radám, týkajícím se rodinného i veřejného života. Od začátku se L. potýkal s hospodářskými obtížemi; nakonec 1866 (roč. 2), kdy se živořícího časopisu ujal znovu E. Petřík a redaktorem se stal J. Martin, přešel do

řeže studentského spolku Ruch, který se zavázal obstarávat příspěvky svých členů a zároveň se podílet na jeho financování. Po vypuknutí prusko-rakouské války se však Ruch rozpustil a L. zanikl.

I v obnoveném L. se setkávali starší autoři s májovci: s F. Douchou, B. Jablonským, F. J. Vackem Kamenickým tu verše tiskl J. V. Frič, V. Hálek, A. Heyduk, G. Pfleger a vedle nich i mladší básníci E. Krásnohorská, J. Martinec, E. Špindler a řada dnes už zapomenutých autorů. Poměrně řídce se vyskytující původní beletrii (J. Neruda: Oněginský kuplet; K. Adámek, B. Janda, E. Just) opět doplnily národní i krajové pověsti a J. Svátek pokračoval v otiskování svých pražských pověstí. Noví překladatelé (s výjimkou F. Douchy a E. B. Kaizla) uváděli tytéž autory, které představil už předchozí L. (H. Ch. Andersen, N. V. Gogol, A. Chénier, M. Jókai, P. de Kock, J. Korzeniowski, Z. Krasinski, J. I. Kraszewski, E. A. Poe, W. Pol, A. S. Puškin, A. Tennyson). V značně různorodé naukové části převládala historie (též v podobě dokumentu), často jen regionální, a topografie (hlavně A. Sedláček a F. Kádner), vyskytly se i články o architektonických památkách (F. Beneš) i stati přírodovědné; ojediněle se objevily překlady kulturně historických pojednání a úvah (J. Michelet, V. Hugo). L. přinesl též přehled českého časopisectví roku 1865. K literatuře míří připomenutí 400. výročí Dantova narození (životopis, podobizna, epizoda z jeho života od K. Sabiny a úryvek z Douchova překladu Božské komedie). Na předchozí L. navazovaly stati o divadle (J. L. Turnovský o historii hereckých cestujících společností, V. Podhorský o divadle a dramaticích v Rusku, Dramatické aforismy J. Nerudy, vztahující se k divadlu od antiky až po německou romantiku). V naukové části i ve *Fejetonu* se objevují informace i o slovenské literatuře (zpráva o Matici slovenské, recenze Básní dramatických J. Záborského). Jisté oživení *Fejetonu* představovala rubrika *Směs*, která vedle anekdot a příhod ze života pravidelně uváděla epigramy z Havlíckovy pozůstalosti a aforismy evropských spisovatelů (V. Hugo, J. Korzeniowski, G. E. Lessing, Jean Paul, G. Sand, Ch. A. Tiedge, Voltaire, J. H. D. Zschokke aj.). *Fejeton* nedosáhl však životnosti svého předchůdce mj. i proto, že hned ze začátku přestala vycházet divadelní kritika. Vedle oznamování nových knih a ojedinělých recenzí původních prací (Povídky a Novely K. Světlé,

Básně 2 A. Heyduka) vycházel i seznam her vydaných v Divadelní bibliotéce nakladatele J. Pospíšila. – S patronací Ruchu nad L. přestali v něm publikovat májovci (s výjimkou V. Hála) a uplatňovala se nová generace: svou prvotinu tu tiskl J. V. Sládek, poprvé pod svým jménem vystoupil S. Čech, objevily se verše a překlady J. Golla. V próze je patrný další úbytek původní tvorby, převládají pověsti, náladové přírodní obrázky, cestopisné stati, v naučné části převažuje historie. Ubývá i překladů: omezují se hlavně na verše N. Lenaua (Č. Vyhnis, J. V. Kočí), R. Burnse (P. Sobotka) a P. J. Bérangera (J. Goll), v próze na román A. Schradera Z vyššího světa (an.). V kritické části se začíná rodit kult V. Hála (L. též přinesl ukázky z jeho dramatické básně Amnon a Tamar). Zájem o život a dílo J. K. Tyla zároveň svědčil o národní orientaci časopisu, což potvrdila i stať Slovo o naší literatuře (šifra -o-). Polemické pojednání o verších E. Špindlera, recenze novely Rozcestí od K. Světlé provázejí nekrology a vzpomínky na J. S. Tomíčka, J. V. Kamarýta, I. L. Kobra, B. J. Dlabáče; Č. Vyhnis tu otiskl stať o Hugových Dělnících moře a bývalý redaktor Pražských novin J. Šesták své vzpomínky. Znovu se objevují kritiky divadelních představení (hry F. V. Jeřábka, K. Sabiny a V. Vlčka); zájem o ochotnické divadlo se projevil uvitáním spolku ochotníků a seznamem děl, jež chystal J. Mikuláš Boleslavský v edici Divadelní ochotník. Vcelku se však obnovenému L. nepodařilo dosáhnout úrovně jeho předchůdce a zvláště druhý ročník zůstal koncepčně nevyhraněný. – *Poezii* se v L. představili zejména V. M. Bělohorský, V. A. Crha, S. Čech, J. Čelakovský, V. D. Černínský, F. Doucha, E. Engel (epigramy), J. V. Frič, J. Goll, V. Hálek, A. Heyduk, B. Jablonský, E. B. Kaizl, (šifra Edm. Bř. K.), S. Kapper, J. V. Kočí, E. Krásnohorská, J. Martinec, G. Miškovský, G. Pflieger (Gustav P. Moravský), samouk J. V. Pokorný, B. Ptáčovský, J. V. Reiter (též šifra J. V. R-r.), J. V. Sládek, F. J. Smetana (z pozůstalosti), K. P. Smrt, P. Sobotka, E. Špindler, F. J. Vacek (F. J. Kamenický), E. Züngel, (šifra E. Z.). S *prózou* mj. vystoupili: K. Adámek, F. Göbl Kopidlanský, F. A. Hora (též jako H. Vinařovský), J. K. Hraše, B. Janda, E. Just, F. Kádner, F. Krekule, J. Martinec, B. Mühlsteinová, J. Neruda, J. Nosek (též jako Vysocký a Ryba), F. J. Pechánek, K. Sabina, T. Schwarzová, J. Svátek, E. Špindler, S. Tábořský, E. M. Valečka (též jako

Svatobor Věrnosta), E. Züngel (šifra E. Z.). *Překlady* publikovali: V. Bambas, F. Doucha, E. Engel, G. Erhart, J. Goll, J. V. Jelínek, F. J. Jezbera, E. B. Kaizl (šifra Edm. Bř. K.), S. Kapper, J. V. Kočí, M. Moravec, E. Nyklíček, K. J. Pička, J. V. Reiter, J. Růžek, S. Skala, A. Smrž, P. Sobotka, E. M. Valečka (jako Svato-pluk Věrnosta), B. Vodin, F. L. Vorlíček (z pozůstalosti), Č. Vyhnis (šifra Č. V.). *Naučnými články* přispěli: K. Adámek, F. Beneš, J. Goll, J. K. Hraše, F. Kádner, J. Nosek, V. Podhorský, J. Rabyška, E. V. Řičák, K. Sabina, A. Sedláček, K. V. Seydler, A. P. Schmitt, A. Smrž, J. Svátek, J. L. Turnovský, E. M. Valečka, P. M. Veselský, F. J. Zoubek aj.

LITERATURA: F. Strejček in O S. Čechovi (1908).

zp

Lumír (3)

1873–1940

Nejdéle vycházející český beletristický časopis založený J. Nerudou a V. Hálkem a volně navazující na tradici stejnojmenného časopisu Mikovcova. Za redakce J. V. Sládka se orientoval především na původní českou a cizí překládanou literární tvorbu a rozhodným způsobem se podílel na vytváření podoby české literatury, zejména poezie v poslední třetině 19. století; později širě koncipovaná revue věnující se vedle literární tvorby též otázkám umění, literární historie a historie. Na začátku 20. století se L. stal mluvčím tradicionalisticky zaměřené skupiny kolem Literárního odboru Umělecké besedy a Kruhu českých spisovatelů; ovlivňován hlavně svým redaktorem V. Dykem, zaujímal za první světové války protirakouský, v republice pak nacionalistický postoj.

Podtitul: 1873–75 (roč. 1–3) Týdeník zábavný a poučný; 1876 (roč. 4) Časopis zábavný a poučný; 1877 (roč. 5) Časopis pro zábavu; 1878 (roč. 6) Časopis zábavný a poučný; 1879–80 (roč. 7–8) Časopis beletristický; 1881–98 (roč. 9–26) Časopis zábavný a poučný; 1898–1904 (roč. 27–32) Časopis pro literaturu a umění; 1904/05 (roč. 33) Měsíční revue pro literaturu, umění a společnost; 1905–19 (roč. 34–47) Měsíční revue pro literaturu, umění a společnost. *Orgán Literárního odboru Umělecké besedy*; 1921–26 (roč. 48–53) *Revue pro literaturu, umění a společnost*. *Orgán Literárního odboru Umělecké besedy*; 1927–39 (roč. 54–65) *Revue pro literaturu, umění a společnost*. *Orgán Literárního odboru Umělecké besedy a Kruhu českých spisovatelů*; 1939/40 (roč. 66) bez

podtitulu. – *Redaktoři*: 1873 (roč. 1) V. Hálek, J. Neruda (do č. 27); 1873–74 (roč. 1–2) od č. 28 1873 do č. 9 1874 S. Čech, O. Hostinský, od č. 10 1874 S. Čech, J. Goll; 1875–76 (roč. 3–4) S. Čech, S. B. Heller; 1877–98 (roč. 5–26) J. V. Sládek; 1898–1905 (roč. 27–33) V. Hladík; 1905–07 (roč. 34–35) V. Hladík, J. Vlček; 1907–10 (roč. 36–38) V. Dyk, J. Vlček; 1910–11 (roč. 39) V. Dyk, J. Kamper; 1911/12 (roč. 40) V. Dyk (č. 1 ještě s J. Kamprem); 1912–21 (roč. 41–48) V. Dyk, H. Jelinek; 1922–23 (roč. 49–50) V. Dyk, H. Jelinek, F. Skácelík (odp. red.); 1924–27 (roč. 51–54) V. Dyk, H. Jelinek (odp. red.), F. Skácelík; 1928/29 (roč. 55) red. kruh V. Dyk, H. Jelinek, Š. Jež, R. Medek, J. Opolský, F. Skácelík (odp. red.); 1929–31 (roč. 56–57) red. kruh V. Dyk, H. Jelinek (odp. red.), Š. Jež, R. Medek, J. Opolský, F. Skácelík (od č. 8 1931 bez V. Dyka); 1931/32 (roč. 58) red. kruh H. Jelinek (odp. red.), Š. Jež, Z. Kalista, R. Medek, K. Sezima, F. Skácelík; 1932–37 (roč. 59–63) redakce H. Jelinek (odp. red.), Z. Kalista, R. Medek s red. kruhem Š. Jež, J. Opolský, K. Sezima, F. Skácelík; 1938–39 (roč. 64–65) redakce H. Jelinek, Š. Jež (odp. red.), Z. Kalista, R. Medek s red. kruhem J. Čarek, F. Kropáč, V. Renč, K. Sezima; 1939/40 (roč. 66) redakce J. Hobzek (odp. red.), H. Jelinek, Z. Kalista, R. Medek. – Majitelé a vydavatelé: 1873 (roč. 1 do č. 27) V. Hálek, J. Neruda; 1873–74 (roč. 1, č. 28 – roč. 2) S. B. Heller, J. V. Sládek; 1875–76 (roč. 3–4) S. Čech, S. B. Heller; 1877–98 (roč. 5–26) J. V. Sládek (přítom od října 1893, roč. 22 se majitelem a vydavatelem stává J. Otto, ale podle smlouvy je uváděn jako majitel a vydavatel ještě J. V. Sládek); 1898–1932 (roč. 27–58) majitel J. Otto, od 1928/29 (roč. 55) s tit. nakladatelství J. Otto, spol. s r. o., vydavatel Literární odbor Umělecké besedy a Kruh českých spisovatelů; 1932–39 (roč. 59–65) majitel Kruh českých spisovatelů, vydavatel Literární odbor Umělecké besedy; 1939–40 (roč. 66) majitel Kruh českých spisovatelů, vydavatel Melantrich a. s.; všichni Praha. – *Periodicita*: 1873–75 (roč. 1–3) týdeník, 52–53 čísel ročně; 1876–92 (roč. 4–20) desetideník, 36 č. ročně; 1893 (roč. 21) desetideník, 27 č. od ledna do září; 1893–1900 (roč. 22–28) po deseti dnech, 36 č. od podzimu do podzimu; 1900/01 (roč. 29) týdeník, s letní přestávkou 46 č.; 1901–04 (roč. 30–32) po deseti dnech, 36 č. od podzimu do podzimu; 1904–1918 (roč. 33–46) měsíčník, od podzimu do podzimu, přitom roč. 33 12 č., ostatní 11 č. s letní přestávkou, 1916 (roč. 44) výjimečně od ledna do října; 1918/19 (roč. 47) měsíčník s většími přestávkami, od 19. 12. 1918 do 28. 1. 1920 10 č.; 1920 nastala ve vydávání mezera; 1921–39 (roč. 48–65) měsíčník, 10 č. ročně, přitom roč. 55 (1928) se protáhl pro technické obtíže až do 30. 6. 1929 a od té doby vycházel časopis opět od podzimu do podzimu; 1939/40 (roč. 66) jen 4 č. Začátkem 1940 byl L. okupanty zastaven. – *Přílohy literární*: 1914/15 (roč. 43) O. Hansson: Zlaté mládí (přel. K. Kamínek, V. Dyk); 1925–27 (roč. 52–54) M. Janin: Moje účast na československém boji za svobo-

du (přel. H. Jelinek); *obrazové*: 1905/06 (roč. 34) portréty zakladatelů L.; 1913/14 (roč. 42) malířské portréty českých spisovatelů od F. Ženiška, P. Maixnera aj., též fotografie; 1915/16 (roč. 44) portrét J. Otty od H. Böttingera; 1916/17 (roč. 45) Böttingerovy portréty soudobých českých spisovatelů a Hellichův portrét J. J. Kaliny; 1925–27 (roč. 52–54) kresby soudobých českých spisovatelů od dr. Desideria (H. Böttingera), 1926 (roč. 53) též fotografie P. Valéryho; 1928/29 (roč. 55) portréty českých a slovenských spisovatelů od A. Moravce a karikatura H. Jelínka od A. Hoffmeistera; 1929/30 (roč. 56) portréty soudobých českých spisovatelů od A. Moravce, dr. Desideria a B. Jelínkové (V. Dyk); 1930/31 (roč. 57) portréty českých spisovatelů od různých malířů, též fotografie k úmrtí V. Dyka a karikatura A. Hoffmeistera (Smír K. Čapka s R. Medkem).

V. Hálek a J. Neruda, kteří založili L. místo obrázkových Květů, si položili náročný úkol vyrovnat jeho úroveň s nejlepšími cizími beletristickými časopisy. Také jejich L. navazoval na časopis Mikovcův a původní i přeloženou beletrii v něm provází zábavně nauková složka; nejproměnlivější byla opět rubrika *Fejeton* s několika podrubrikami. Hlavní náplní Fejetonu se však nyní stala původní a překládaná beletrie i odbornější stati, dále komentáře ke vztahu soudobé společnosti k umění, též v souhrnné formě *Listů z Prahy* a *Listů o divadle*, jež od 1885 (roč. 13) po několik let psali J. Vrchlický (pod nejrůznějšími latinskými a řeckými pseudonymy) a J. Zeyer (pseud. Trut), dále krátce vlastní fejetonní žánr (J. Arbes, J. Lier, J. V. Sládek), polemiky, prohlášení i nepravdivá literární, divadelní a výtvarná kritika (poslední hlavně z pera J. Liera, šifra J. L.). Po krátkém období řízení V. Hálkem a J. Nerudou, z nichž zvláště Neruda vtiskl L. základní ráz, podnítl vznik malých prozaických forem (cestopisná črta, fejeton, causerie) a svou náročností vytvořil zavazující příklad, oba redaktoři otiskli prohlášení (1873, roč. 1, č. 25) o rezignaci na své funkce v zájmu širší součinnosti všech českých literárních sil, zavázali se však k další spolupráci. Po proměnách redakce, kdy se L. ocitl v rukou představitelů literární mládeže, která vystoupila v almanachu Ruch a v L. uskutečnila symbiózu obou generací, se profil časopisu ustálil za vedení J. V. Sládka, jenž spatřoval hlavní poslání L. v rozvíjení domácí literatury doplňované překladatelskou činností s důrazem na soudobé jevy světových literatur. Zprvu orgán obou generací, postupně (zvláště po založení Květů S. Čechem) se stává hlavním mluvčím

družiny kolem J. V. Sládka, J. Vrchlického a J. Zeyera (lumírovci), i když stálými přispěvateli zůstali i starší autoři, zejména J. Neruda a A. Heyduk; prózu reprezentovali především generační souběžci lumírovců. V průběhu 80. let a později se okruh přispěvatelů rozšiřoval o mladší autory, zprvu z řad tzv. epigonů Vrchlického, později i z generace 90. let. Přelom nastává v době bojů starších spisovatelů s Českou modernou, v nichž se L. angažoval, a představitelé Moderny s ním proto přestali spolupracovat. Sládek nakonec řešil tuto jistou izolaci předáním časopisu V. Hladíkovi, generačně autorovi 90. let, nesvázanému však s Modernou. Sládkovo prohlášení (roč. 26, 1897/98), že se pro dlouholetou nemoc vzdává řízení L., doprovázelo stanovisko nového redaktora, doufajícího v pomoc předních spisovatelů starších i mladších a zavazujícího se dále pracovat na rozvoji literatury a umění v duchu českém a moderním. – Ač se za Sládkova řízení L. distancoval od politického dění a sporů politických stran, vyhraněným zájmem o rozvoj české literatury a kultury stál v napjatém vztahu k politické praxi. Intenzivní pocit „vlasteneckého úpadku“ a krize literatury, vyvěrající nikoli z vlastní umělecké tvorby, nýbrž z malého zájmu čtenářů, ze slabosti kritiky a z nedostatku kulturních nakladatelů, přerůstal v útočný tón vůči tvůrcům veřejného mínění, zejména pak vůči praxi Národních listů. L. poukazoval v podstatě na tytéž okolnosti, které generaci 90. let přiměly k vystoupení proti českému veřejnému životu, zejména jeho žurnalistu; toto vystoupení paradoxně obě generace rozdělilo, protože zároveň postihovalo literární jevy L. uznávané. – Za Sládkovy redakce se L. ocital i v polemikách literárních. Zprvu se účinně bránil proti nařčení z cizáctví (zejm. v případě J. Vrchlického), které vyslovila mladá moravská kritika. Už 1877 (roč. 5) na ně odmítavě reagovala S. Podlipská (Ještě slovo o našem písemnictví), později (proti E. Krásnohorské v Osvětě a v referátu o Hálkovi v Umělecké besedě, F. Schulzovi v Osvětě, V. Guthovi v Politik, R. Pokornému v Palečku) rozhodněji i J. V. Sládek. S moravskou kritikou pokračovaly spory i v době, kdy v Čechách už opadly (např. 1885 invektiva vůči L. Čechovi jako vůdci nové moravské školy, 1887 vystoupení Vrchlického proti Bartošovým úpravám literárních děl pro školy apod.). Zdrženlivější postoj zaujal L. k rukopisným bojům, a to 1886, nejprve žertovnou glo-

sou J. Vrchlického (Carpio), dále střídým článkem S. Podlipské (Myšlenky prostého čtenáře o Rukopise Z. a K.); na obranu RKZ přinesl jen obsáhlou stať historika F. Dvorského (Zůstatky starých našich zpěvů), zároveň však otiskl i stanovisko T. G. Masaryka k prohlášení správního výboru Muzea. Nejprudšími boji prošel L. však až v době nástupu generace 90. let. Po prvních náznamech nesouladu došlo k přímému střetnutí nad Šaldovým odsudkem veršů A. Klášterského (1892, roč. 20) a v polemice s Herbenovým Časem (1893, roč. 21). Poté Vrchlický provokativně podepsal svou kladnou recenzi veršů A. Škampy jako Parnasista (hanlivé označení lumírovců v Lit. listech) a otiskl pod pseud. Josef Vocásek parodii na symbolisty Sláva západu, věnovanou J. Karáskovi, A. Procházce a O. Březinovi. Definitivní rozchod s mladými nastal, když L. přetiskl (1894/95, roč. 23) z Hlasu národa Vrchlického stať, reagující na Macharův kritický článek o Hálkovi v Naší době. V témže ročníku se L. též postavil na stranu M. A. Šimáčka, obviněného Šaldou z upravování textů mladých autorů; boje uzavřelo pak Sládkovo stanovisko, podporující všechno umělecké a odmítající krajnosti „ať nejmodernějšího naturalismu a dekadentismu, ať starého idealismu“. Hlavní přispěvatelé, kteří s L. spolupracovali od jeho založení do konce Sládkovy éry (J. Vrchlický, J. Zeyer, A. Heyduk, S. Čech a do své smrti i J. Neruda), vytvářeli osobitost listu spočívající především v původní básnické tvorbě. L. se rozhodujícím způsobem podílel na jejím rozmachu a podobě, označované jako lumírovské období české poezie. V L. vyšly poprvé básnické skladby J. Vrchlického (Satanela, Eloa, Vittoria Colonna, Legenda o sv. Prokopu, Twardowski), J. Zeyera (1. díl Vyšehradu, Zpěv o pomstě za Igora, Kronika o sv. Brandanu, Olgerd Gejstör, Zpěv lásky z Provence), S. Čecha (Adamité, Handžár, Čerkes, Evropa), A. Heyduka (Milota). Jednotlivými verši i cykly v něm byly zastoupeny všechny významné sbírky J. Nerudy (počínaje Písněmi kosmickými), A. Heyduka, J. Vrchlického, J. V. Sládka, J. Zeyera, S. Čecha až po Macharovu sbírku Tristium Vindobona 1–20 (Na Kahlenbergu). Vedle následovníků Vrchlického plynule do L. vstupovali svými verši i představitelé nejmladší generace: 1883 A. Sova (pseud. Ilja Georgov, 1884 Valburga Turková), 1884 J. S. Machar, 1885 F. X. Šalda a A. Klášterský (pseud. Petr Jasmín). – Záslouhou hlavních překladatelů J. Vrchlického a J. V. Sládka spočíva-

la i váha překladů na poezii, a to převážně soudobé. Vedle ojedinělých překladů z němčiny (J. W. Goethe aj.), angličtiny, polštiny (Z. Krašínski) a s J. B. Košutem z perštiny (Háfiz) obstarával J. Vrchlický tvorbu románskou (především francouzskou a italskou, méně španělskou), z níž spolu s ukázkami z Dantovy Božské komedie a z některých již překládaných autorů uvedl do českého povědomí desítky nových jmen současných básníků až po Verlaina, Mallarméa a G. D'Annunzia. J. V. Sládek překládal zejména poezii anglo-americkou, ale i básníky ruské a polské, rovněž i poezii norskou (H. Ibsen), dánskou a švédskou. Slovanskou poezii tlumočil hlavně F. Kvapil (zejm. polskou), v prvních ročnících i A. Durdík, J. Holeček, E. Krásnohorská (Mickiewiczův Pan Tadeáš), O. Mokřý, A. Černý (lužickosrbská poezie i próza). Jistou kuriozitu znamenaly v L. překlady poezie turecké (J. Červenka s R. Dvořákem), bukolické poezie řecké (J. Král), poezie čínské (V. Petřů), perské a indické (Džámí, Kálidása; přel. J. Brandejs). – Ráz prozaických příspěvků i ukázek dramát určovali zprvu ještě starší autoři: V. Hálek (Poldík rumář, Husar, „Student“ Kvoch), J. Neruda (jednotlivé Malostranské povídky), A. Stašek (Švec Matouš), J. Arbes (romaneta), později i J. J. Kolár (Smířičti). Brzy se však prosadila vlastní lumírovská generace, zejména J. Zeyer povídkami (Dobrodružství Madrány, Sestra Paskalina, Obnovené obrazy, Tři legendy o krucifixu aj.), romány (Ondřej Černýšev, Román o věrném přátelství Amise a Amila, Jan Maria Plojhar) i divadelními hrami (Bratři, Sulamit, Legenda z Erinu, Libušin hněv), J. Vrchlický hlavně hrami (Smrt Odyssea, Noc na Karlštejně), J. V. Sládek (jednoaktovka Práce), S. Čech povídkami (Jestřáb kontra Hrdlička, pseud. Václav Malina, aj.), dále F. Herites a J. Lier, z generačních druhů lumírovců hlavně V. Beneš Třebízský, A. Jirásek (po jednotlivých Povídkách z hor i romány Ráj světa, Skály, povídka Záhořanský hon, drama Vojnarka, část kroniky U nás aj.), A. V. Šmilovský (mj. román Krupář Kleofáš) a L. Stroupežnický (vedle povídek i hra Paní mincmistrová), z mladších autorů v posledních letech Sládkova redigování K. V. Rais, z nejmladších J. K. Šlejhar, A. a V. Mrštíkové a R. Svobodová. – I překlady prózy obsáhly širokou škálu světových literatur, opět s důrazem na současnost. Na vůdčího překladatele L. se vypracoval B. Frida, orientující se na ro-

mánské literatury a uvádějící řadu nových jmen (např. už na konci 70. let E. Zolu). Francouzskou prózu překládala i jeho žena B. Fridová (za svobodna B. Veselá) a M. Kalašová. J. V. Sládek, specializující se na Bret Harta, překládal i z polštiny, dánštiny, švédštiny a z norštiny, ze severských literatur včetně finské i A. Koudelka (pseud. O. S. Vetti), ze slovanských literatur A. Durdík, A. Šváb Polabský, F. Marjanko, K. Špecingerová, B. Prusík, A. Černý a nakonec i V. Mrštík, z maďarské literatury J. L. Hrdina a G. N. Mayerhoffer, z anglo-americké vedle Sládka O. Klazar a Jos. Bartoš, ojediněle i z perské R. Dvořák. – Rozsáhlou složku L. tvořila nauková část; zahrnovala techniku, přírodní vědy (hlavně F. Vejdovský, např. studie o Darwinovi), medicínu, zvláště psychiatrii (J. B. Ceyp z Peclince, J. Bureš), zeměpis a topografii, cestopisy, národopis a folklór, historii, estetiku, hudbu, výtvarné umění a literaturu a její historii. Zprvu, zvláště za J. Nerudy a V. Hála, se zdůrazňovala zábavnost, hlavně v preferované cestopisné části, později za Sládka naučná orientace s převahou historických a literárních témat. Cestopisné články z pera J. Golla, F. Klementa (pseud. Q. Mansvet), J. Wünsche, B. Kroupy, J. Kořenského, P. Durdíka, E. Faita aj. doplňovaly články kulturně historické, zejména ze studijních pobytů v Itálii (B. Schnirch, O. Hostinský), z cest za lidovou písní (L. Kuba), i beletrizované črty (S. Heller a S. Čech z cesty na Krym a jinam). Rozsáhlou publicitu měly přírodní obrázky J. Thomayera (pseud. R. E. Jamot) a A. Steckera, později též B. Bauše. O historické příspěvky pečovali zejména J. Goll a A. Rezek, později též J. Svátek, Z. Winter a Č. Zíbrt. Významné zastoupení měla v L. estetika zásluhou O. Hostinského (Darwin a drama, Náboženství a umění, Slovo o krasovědě, Disonance, Co jest malebné?, O melodramatu), J. Durdíka (Slovo o fantazii aj.), T. G. Masaryka (O studiu děl básnických), J. J. Kolára (Rozpravy krasoumné) a M. Tyrše v článcích o výtvarném umění, kterým se zabývali i R. Tyršová, K. Chytil a později K. B. Mádl. O hudbě psali V. J. Novotný, E. Chvála a V. V. Zelený. Nejvíce pozornosti věnoval L. literatuře a literární historii. Významné bylo první vysoké ocenění Nerudy fejetonisty S. Hellerem, máchovské práce J. Arbesa a J. Thomayera, rozsmárné pojednání J. Nerudy o pražském písničkáři F. Haisovi aj. Historií české literatury se dále

zabývali J. Hanuš, F. Schulz, J. Truhlář, ruskou a polskou literaturou J. Dunovský, A. Durdík (Puškin), J. Hrubý, E. Jelínek, J. K. Jireček, F. Marjanko (ruské divadlo v 17. stol.), O. Mokrý, J. J. Toužimský (A. Fredro), lužicko-srbskou A. Černý, antickou F. Krsek, čínskou V. Petřů, perskou J. B. Košut. Vedle popularizujících kulturně historických statí J. Arbesa, B. Fridy, K. Adámka se v L. objevily i odborné studie: obsáhlé pojednání J. Hanuše o H. Tainovi a jeho teorii literární kritiky a dějepisu, portréty francouzských a italských básníků (Leconte de Lisle, V. Hugo, Sully-Prudhomme, F. Coppée, S. Mallarmé, G. Carducci) a stať o humoru v Dantově Božské komedii od J. Vrchlického a studie J. Krejčího o Goethově Faustovi. Anglickým divadlem se zabývali J. Zeyer, V. E. Mourek a K. Šmídek, německými dramatiky E. Bozděch, herectvím J. Neruda (odmítavá kritika Meiningských). – Soustavnou kritickou a recenzentskou činnost odkazoval L. do jiných časopisů. Střídala se v něm období, kdy podával jen stručné informace o novinkách, s obdobími, kdy přinášel referáty pravidelněji (1875–79 O. Mokrý, 1883–84 E. Miřiovský, 1896–98 B. Prusík pod pseud. J. Ščerbinský, 1887–89 o divadle B. Frida). Přesto vyšlo v L. velké množství referátů někdy anonymních, častěji pod rozmanitými šiframi. O vztahu L. k soudobé české literatuře vypovídají však více častá příležitostná vystoupení J. V. Sládka (hlavně o poezii) a J. Vrchlického (o divadle a poezii). Sládek vedle soustavného oceňování sbírek Vrchlického vysoce hodnotil poezii J. Nerudy, Vrchlický věnoval značnou, často kritickou pozornost mladší básnické generaci (např. prvním projevům symbolismu a dekadence ve sbírkách J. Kvapila a J. Boreckého); za nejnadanějšího z ní pokládal J. S. Machara, postihl i osobitost Sovových Realistických slok a prvotiny S. K. Neumanna. Kriticky se L. stavěl k naturalismu, a to v dramatu (Gazdina roba G. Preissové) i v próze (např. u příležitosti Šlejharovy povídky Kuře melancholik). Vztah L. k symbolismu vyjadřuje nejen Vrchlického parodie z 1893, ale v téměř ročníku i jeho vcelku pozitivní pojednání o symbolismu francouzském, svědčící o tom, že příčiny jeho odmítavého vztahu k českému symbolismu vyvěraly především z napětí mezi lumírovci a mladou generací. – Soustavnou redakční práci bez podpory vydavatelského podniku a odkázán i hmotně sám na sebe vytvořil Sládek z L. náš

nejstálější beletristický časopis. Byl kritický ke kulturně politickým poměrům a zároveň se ze všech tehdejších časopisů nejvýrazněji podílel na utváření české poezie posledních desetiletí 19. století; znamenal i celou epochu v dějinách českého básnického překladu. – Z významných autorů nebo hojněji do L. verši v období 1873–98 přispívali: O. Auředníček, Jos. Bartoš, B. Bittner, J. Borecký, S. Bouška, S. Čech (i jako J. Kazda a G. V.), E. Čenkov, B. Čermák, A. Černý (pseud. Jan Rokyta), J. Červenka, O. Červinka, G. Dörfel, F. Doucha, X. Dvořák, A. Dvořáková-Mráčková, I. Geisslová, J. Goll (i pseud. M-uus V-ens), B. Grünwald, J. Haasz, V. Hálek, M. Haunerová, A. Heyduk, J. Holeček, J. V. Hrubý, F. Chalupa, B. Jablonský, J. V. Jahn, M. Jahn, B. Jelínek, R. Jesenská (i pseud. Eva z Hluboké), A. Jirásek, V. A. Jung, J. Kalus, B. Kaminský, S. Kapper, A. Klášterský (i pseud. Petr Jasmín), F. Klejslová-Krákorová, A. J. Klose, J. Košín (pseud. Josef Radostov), S. A. Košťál, M. Krajník, J. Královec, E. Krásnohorská, J. Kratochvíl, J. Kubelka, K. Kučera, J. Kuchař, F. Kvapil, J. Kvapil, K. Leger, F. Lifka, J. S. Machar, T. Mellanová, E. Miřiovský, O. Mokrý, B. Mühlsteinová, A. E. Mužík, J. Neruda, A. Nevšimal (i šifra A. N.), J. Niederle (z pozůstalosti), Č. Ostravický, J. B. Pichl, R. Pokorný, V. J. Pokorný, F. S. Procházka, L. Quis (též šifry L., L. H.), K. V. Rais, A. Skůček, J. V. Sládek, G. Smolík, A. Sova (i pseud. Ilja Georgov a Valburga Turková), A. Stašek, L. Stroupežnický, B. Studničková, L. Suchý, F. X. Svoboda (i pseud. Arnoštka Farkačová), F. X. Šalda, M. A. Šimáček, A. Škampa, P. Škampová (i jako P. Maternová), A. V. Šmilovský, E. Špindler, F. Táborský, L. Tesař, J. Tilšer, F. Ulrich, J. Vrchlický, J. Zeyer. *Prózu a divadelní hry* psali zejména: P. Albieri (i Albier), J. Antoš, J. Arbes, V. Beneš Třebízský (i pseud. B. Periklid a B. Václavovič), J. J. Benešovský-Veselý, E. Bozděch, S. Čech (i pseud. Boleslav Smutný, Giovanni Vranini, J. Kazda, Jan Volavec, Václav Malina, šifry G. V., -yzž), B. Čermák, K. Čermák, J. Červenka, O. Červinka, V. Červinka (pseud. G. F. Renatus), M. Červinková-Riegrová, A. Dostál, G. Dörfel, J. V. z Finberka, J. Flekáček, B. Frida, B. Fridová (i jako B. Veselá), I. Geisslová, B. Guldener (z pozůstalosti), V. Hálek, B. Havlasa, J. Havlík, S. Heller, F. Herites (i pseud. Tavolletto), I. Herrmann, V. Hladík, J. Holeček, I. Hořica, J. M. Hovor-

ka, J. L. Hrdina, M. Jahn, S. Jarkovský, O. Jedlička, B. Jelínek, E. Jelínek, R. Jesenská, A. Jirásek, E. Just, B. Kaminský, F. Klejslová-Krákorová, J. Klecanda (pseud. Jan Havlasa), P. Kles, I. Klicpera, K. Klostermann, J. J. Kolár, J. D. Konrád, M. Krajník, R. J. Kronbauer, J. Lier, F. Marjánko, E. Miřiovský, A. Mrštík, V. Mrštík, B. Mühlsteinová, A. E. Mužík, F. Nečásek, J. Neruda, J. Osten, O. Pinkas, V. Pittnerová, S. Podlipská, G. Preissová, K. V. Rais, F. Ruth, V. Rezníček, J. V. Sládek, A. Sova (pseud. Ilja Georgov), A. Stašek, P. Starý, L. Stroupežnický, J. Svátek, T. Svatoová, F. X. Svoboda, R. Svobodová, J. K. Šlejhar, A. V. Šmilovský, J. Štolba, P. Švanda ze Semčic, J. Thomayer (i pseud. R. E. Jamot), F. Téver, J. J. Toužimský, B. Viková Kunětická, J. Vrchlický, Z. Winter, J. Wunsch, R. K. Zahálka, J. Zeyer, V. Žižala Donovský aj.

Za redakce V. Hladíka dostal L. 1898 novou secesní grafickou úpravu; po letech bojů se v něm opět sešli lumírovci s generací 90. let (s výjimkou J. S. Machara a F. V. Krejčího), k níž ještě přibyli autoři mladší (V. Dyk, O. Theer – pseud. Otto Gulon, K. Toman, K. Sezima, A. Novák). J. V. Sládek přispěl sice jen vstupní básní k celému ročníku (Nové stráži) a pak už v Hladíkově L. nevystoupil, ale J. Arbes, A. Heyduk, J. Holeček, J. Vrchlický a zejména J. Zeyer patřili k častým přispěvatelům. Trumfem obnoveného L. měl být F. X. Šalda, který ještě nedávno s Hladíkem polemizoval o představení pro sociálně demokratické dělnictvo v Národním divadle a který měl nyní obstarávat divadelní referát v rubrice Fejeton. Šalda spatřoval v L. možnost, jak získat nezávislou tribunu, jeho vstup do L. však vyvolal několikerou polemickou reakci. Zejména A. Procházka (pseud. Mortuus) v Novém kultu ho obvinil, aniž ho jmenoval, ze zrady literární revoluce 90. let a dokonce ze zjištěných úmyslů; téměř celým 28. ročníkem (1899/1900) probíhá vleklá polemika s Novým kultem a s Moderní revuí (A. Procházka, J. Karásek, S. K. Neumann) a s dalšími časopisy (Akademie, Česká stráž), do níž se na stránkách L. vedle Šaldy zvláště zapojil K. Sezima (Glosy ke kritice a estetice oněch bouřlivých let 90.), okrajově i A. Novák, V. Hladík, společným zaslánem F. X. Šalda, K. Sezima, O. Šimek, O. Theer, L. Veltruský, J. z Wojkowicz a zvláštním listem O. Březina. Jádrem konfliktu spočívalo především v otázce nezávislosti L., kterou Šalda sám palči-

vě pociťoval při svých polemikách, v nichž byl omezován nakladatelem J. Ottou i ústupností V. Hladíka. Důsledkem byla vnitřní krize L. a 1900 Šaldův odchod z listu. Téměř současně L. opouští i V. Dyk, přestávají tu publikovat K. Toman, O. Březina, A. Sova, nakonec i A. Novák. Příspěvky v L. se omezují na starší autory, na ojedinělé příslušníky generace 90. let (V. Mrštík, J. K. Šlejhar), na epigony lumírovců i symbolismu, kteří nespolupracovali s Moderní revuí, a na Hladíkovy kolegy z redakce Nár. politiky a Nár. listů. Postupný úpadek L. nezadrželi ani noví autoři (od roč. 31 a 32) F. Gellner, F. Šrámek a A. M. Tilschová (pseud. Anna Maria), neodvrátil ho ani pokus vytvořit 1900 (roč. 29) z L. týdeník, ani 1904 (roč. 33) přechod na odborněji zaměřenou měsíční revui s rozšířeným rozsahem a s novou grafickou úpravou. V tomto ročníku mizí poezie a je omezena próza ve prospěch článků o literatuře, divadle a hudbě i obecných, filozofických a politologických orientovaných úvah; tradiční Fejeton nahradila rubrika *Z našeho a cizího světa*. Ani těmito opatřeními se L. nepodařilo překlenout propast mezi zdůrazňovanou světovostí (např. informace o soudobém evropském literárním a kulturním dění mj. v referátech V. Hladíka a O. Theera z pobytu ve Francii a A. Nováka v Berlíně, portréty cizích autorů, recenze cizojazyčných novinek, podpora česko-francouzských styků) a malou koncepčností a eklekticismem redakce, která v praxi často uplatňovala konzervativní stanoviska a liberálnost v hodnocení domácích děl. – Z významnějších básnických prací se objevily jen Zeyerovy Troje paměti Víta Chotěboře, v próze vedle Hladíkových módních románů (i pod pseud. Karel Hurych) části Holečkových Našich, Šlejharovo Peklo, Elgartovo Slunce a V. Mrštíka Zlatá nit. – Obdobným vývojem jako beletrie prošla i překládaná literatura. Rozsah určený překladům se postupně zmenšoval, přestože Hladík usiloval navazovat na tradici Sládkova L. a pokračovali zde i někteří jeho překladatelé: J. Bartoš (zvl. anglická literatura – R. Kipling; dále K. Hamsun, jehož tlumočil i J. Osten), M. Kalašová (M. Maeterlinck), V. Mrštík (G. I. Uspenskij), B. Prusík (H. Sienkiewicz aj.). K nim přibyli noví: A. A. Vrzal (pseud. A. G. Stín – A. P. Čechov, M. Gorkij), A. Breska (německá, anglická a francouzská literatura), K. Mušek (Jerome K. Jerome), J. Kvapil (Ch. Morgenstern), A. Klášterský (americká literatura), K. Bačkovský (G. D'Annunzio aj.),

O. Šimek (G. Flaubert), I. Grégrová (A. France), dále J. Borecký, E. Lešehrad a O. Theer (O. Mirbeau). Na začátku Hladíkova řízení tlumočil finskou národní lyriku J. Holeček a staroškotské balady L. Quis. – Poměrně bohatě jsou zastoupeny stati o literatuře a umění: vedle Šaldových esejů z budoucích Bojů o zítřek přinášel L. úvahy K. Bačkovského i jeho bratra A. Bačkovského (pseud. Jean Rowalski, též šifra A. B.), články a studie J. Arbese, L. Quise (náčrt Nerudova vývoje), A. Nováka (J. V. Sládek aj.), V. Mrštika (J. Zeyer aj.) a zejména A. Pražáka (J. Zeyer, J. V. Sládek, J. Vrchlický, A. Jirásek), o vývoji své generace psal O. Theer. Z cizích literatur se především německou zabýval A. Novák (i pseud. Skapino), příležitostně i A. Breska, anglickou J. Bartoš, J. Rowalski (ojediněle též dánskou) a K. Mušek, francouzskou O. Šimek, O. Theer, J. Rowalski i J. Vrchlický, italskou J. Havlasa, o ruské a polské psali B. Prusík (i šifra B. P.), V. Dresler, později též J. Havlasa a V. Červinka (i šifra V. Č.); o ruské i francouzské literatuře, nyní už z konzervativních stanovisek, psal V. Mrštík. – Koncepční nevyhraněnost L. se projevila obzvláště v kritické části, v níž se vystřídali pisatelé různého zaměření: F. X. Šalda, A. Novák, O. Theer, O. Šimek, V. Hladík, A. Nečásek, V. Ř. (V. Řezníček?), J. Osten, A. Pražák, H. Jelínek, J. Rowalski (i šifry J. R., -nr-), V. Tille. Divadlo sledovali po Šaldovi pseudonym Dugazon, pak soustavněji A. Nečásek, občas V. Hladík, A. B. Dostal (šifra A. B. D.), V. Tille a šifra -s-, operu M. Čtrnáctý (i šifra M. Č.), výtvarné umění hlavně V. Hladík, H. Jelínek, K. Chytil, O. Theer (i pseud. Sesam a Sézam), hudbu J. Boleška (i šifry -ka, -KA), později též J. Vyšněl. – V publicistice převládly obecné úvahy o duchovní krizi, náboženství apod. (mj. Mrštíkův překlad antisemitsky zabarveného článku z čas. Novoje vremja), dále úvahy o politickém vývoji v evropských zemích (Charvátsko, Rusko – V. Červinka), ojediněle stati o filozofii 19. století (posmrtná studie T. Nováka o M. Stirnerovi). V L. proběhly polemiky o modernizaci Prahy, vyprovokované V. Mrštíkem (Bestia triumphans), v nichž vystoupili architekt L. Jefábek, V. Hladík a W. Ritter. Pro odběratele L. začal Hladík vydávat i beletristickou edici Knihovna L. (1902–16), v níž vedle překladů vyšla díla K. M. Čapka Choda, V. Dyka, V. Hladíka, R. Jesenské, K. Kamínka, S. Kovandy, V. Mrštika, R. Svobodové a J. K. Šlej-

hara. – Z významnějších autorů nebo soustavněji v L. za Hladíkovy redakce (1898–1905) tiskli *poezii*: B. Adámek, L. Arleth, K. Babánek, K. Bačkovský, S. Bouška, A. Breska, O. Březina, V. Čech, E. Čenkov, J. Červenka, A. B. Dostal, K. Dostal, T. Dubrovská (i pseud. F. Zvěřina), X. Dvořák, V. Dyk, M. Fučík, F. Gellner, J. Havlíček, A. Heyduk, V. Houdek, V. Chaloupecký (pseud. Jiří Banjom), M. Jahn, H. Jelínek, R. Jesenská, K. Jonáš, F. Khol, A. Klášterský, B. Knoesl, S. Kovanda, J. Kvapil, B. Květ, E. Lešehrad, J. Mach (jako J. S. Mach), V. Mácha, J. Müldner, A. E. Mužík, K. Novotný (i pseud. Miloslav Silén), G. R. Opočenský, J. Opolský, Č. Ostravický, B. Reimann, F. S. Rybář, F. Sekanina, J. Skarlandt, J. V. Sládek, A. Sova, F. X. Svoboda, F. Šrámek, O. Theer (i pseud. Otto Gulon), K. Toman, L. Veltruský, J. Vrchlický, Q. M. Vyskočil, J. z Wojkowicz, J. Zeyer, J. Žeranovský; *prózu*: J. Arbes, K. Babánek, K. Bačkovský (i pseud. Pavel Nach), A. Breska, O. Březina, V. Dyk, K. Elgart (i jako E. Sokol), J. Havlasa, J. Havlík, V. Hladík (i pseud. Karel Hurych), F. S. Holeček, J. Holeček, M. Jahn, V. Jedličková (pseud. E. Stoy), R. Jesenská, K. Jonáš, S. Kovanda, R. J. Kronbauer, B. Kvapilová, J. Merhaut, A. Mrštík, V. Mrštík, H. Nosková (Malířová), A. Novák (pseud. Skapino), J. Opolský, J. Osten, G. Preissová, V. Schwach (pseud. Pavel List), J. Sumín, R. Svobodová, J. K. Šlejhar, F. Šrámek, F. Téver, R. Těsnohlídek, O. Theer, V. Tille, A. M. Tilschová (pseud. Anna Maria), E. Tréval, L. Veltruský, J. z Wojkowicz, J. Zeyer, K. Žák.

Charakter L. jako měsíční kulturní revue posílil příchod Hladíkova spoluredaktora J. Vlčka (1905, roč. 34). První číslo nového ročníku přineslo redakční prohlášení, slibující rozšíření okruhu spolupracovníků i programu; od 2. čísla se L. stal orgánem Literárního odboru Umělecké besedy. Zatímco beletristická část, zajišťovaná Hladíkem, se příliš nezměnila (vrátil se jen A. Sova a V. Dyk), část odborná byla Vlčkovou zásluhou výrazně posílena. Přibyli další literární historici, historici a uměnovědci: P. M. Haškovec (francouzská literatura), M. Hýsek, J. Jakubec (G. Pflieger Moravský, A. Jirásek, K. Havlíček), J. Máchal (ruská literatura), Z. Nejedlý (počátky českého hudebního dějepiscectví, J. J. Langer), J. Vlček (V. Hálek, S. Čech, L. Quis, J. K. Tyl). Vedle nich pokračovali v článcích o literatuře ruské V. Červinka, anglické J. Bartoš, francouzské H. Jelínek, O. Theer

a V. Hladík, z italské J. Rowalski. Historickou orientaci, která se projevovala i vztahem k tradicím L. (portréty zakladatelů v jednotlivých číslech, studie J. Máchala o F. B. Mikovcovi, vzpomínky na počátky L. od J. Golla a S. Helle-
ra), vyvažovala rubrika *Obzor umělecký a literární* kulturními aktualitami (mj. zprávy z Umělecké besedy) a posudky soudobého literárního, divadelního, hudebního a výtvarného dění. Vedle souhrnných literárních referátů O. Theera sledovali českou beletrii i odbornou literaturu M. Hýsek, H. Jelínek (i šifra H. J.), J. Máchal, J. Rowalski (i šifra J. R.), J. Vlček (šifry č, č + k, e, J. V., o; též slovenskou lit.) a Q. M. Vyskočil, divadlo O. Theer (i šifra O. T.), výtvarné umění H. Jelínek, hudbu A. Piskáček. Příležitostně k nim přistupovali L. Brtnický, O. Fischer, M. Gebauerová, B. Heritesová, J. Jakubec, K. Mušek, Z. Nejedlý, F. Tichý (pseud. Z. Broman). Širší společenské problematiku se týkala jen pokračující diskuse o staré Praze a Hladíkova úvaha o poměru českých dělnických stran k literatuře a kultuře. V posledním čísle 35. roč. (1906/07) se Hladík rozloučil se čtenáři. Přiznal, že se mu nepodařilo vybudovat z L. nezávislý literární a kritický list a zároveň reagoval na kritiky svého beletristického díla. Za nového redaktora V. Dyka převládli mezi přispěvateli L. členové Kruhu českých spisovatelů, spolku založeného 1902 z iniciativy V. Dyka a H. Jelínka, který tehdy již ovládal Literární odbor Umělecké besedy (A. Dvořák, J. Hilbert, J. Holý, K. Kamínek, J. Kamper, J. Karásek, J. Matějka, K. Sezima aj.). Dykův příchod znamenal oživení beletristické složky časopisu. Vedle autorů Kruhu sem přispívali i S. K. Neumann (v roč. 36 např. překlad Rimbaudovy *Opilé lodi*), J. Mahen, F. Langer, K. H. Hilar, znovu K. Toman, dále M. Majerová, T. Nováková, bratři Čapkové aj.; nově se začínají objevovat divadelní hry a také fejetony V. Dyka komentující soudobé kulturní dění. Širší ohlas vyvolal zvláště jeho fejeton o bardech (roč. 37), vstupující do polemiky J. Holého a P. Bezruč o formu Slezských písní, do níž pak zasáhl i F. X. Šalda (s jeho Novinou se Dyk střetával takřka pravidelně). Dykův polemický temperament se projevil i v dalších soudech (např. o Macharově *Jedu z Judey a zejm. Římu*). Podstatné zvýraznění kritické části znamenaly souhrnné stati (v roč. 36 o poezii a překladech J. Rowalski, o próze O. Theer a K. Sezima, o historických románech J. Kamper, o divadle V. Dyk

a K. Kamínek atd.). Stále silně zůstávalo literárněhistorické zaměření reprezentované J. Vlčkem (Z počátků naší literatury národní), J. Jakubcem (Jiráskův F. L. Věk), M. Hýskem (O. Březina), A. Pražákem (P. O. Hvězdoslav, A. V. Šmilovský), J. Kamprem (Z počátků novočeského divadla), pokud jde o cizí literatury J. Rowalským (A. Rimbaud), H. Jelínkem, J. Kamprem, J. Máchalem a O. Theerem. Větší pozornost byla věnována hudební problematice (články J. B. Foerstra, O. Zicha, B. Čapka, který od roč. 37 vystřídal v referentské činnosti A. Piskáčka), o výtvarnictví psal R. Kepl. 1910 (roč. 39) pro zaneprázdnění opustil redakci J. Vlček a na jeho místo přišel J. Kamper; ve společném prohlášení s Dykem nově kladli důraz na beletrii a vyhlásili i široký, dosti vágní umělecký program. Na charakteru časopisu a na okruhu autorů se nic podstatného nezměnilo (z významnějších prací se objevila Lásky hra osudná bratří Čapků). Po Kamprově úmrtí řídil roč. 40 (1911/12) Dyk sám (otiskl tu svůj *Pravdivý příběh o krysaři*); objevily se beletristické práce i překlady O. Fischera (F. Nietzsche), verše a próza R. Weinera. Na závažnosti nabývaly Dykovy fejetony a glosy (zvláště o osudech vlastního dramatického díla, o tvorbě J. Vrchlického, o Nerudových fejetonech atd.) a významné nekrology (Z. Winter, J. V. Sládek, J. Vrchlický aj.). Nerudovy osobnosti se týkala i energická polemika A. Pražáka s A. Novákem u příležitosti zveřejnění dopisů Nerudy se Světlou. – Počínaje roč. 41 (1912/13) získal Dyk nového spoluredaktora H. Jelínka, který se ujal divadelní rubriky, zatímco jeho výtvarný referát přejal J. Čapek a po něm ještě před válkou K. Čapek; Čapkové se také stali předními beletristickými přispěvateli L. Jelínek vnesl nové impulsy do překladů poezie, hlavně soudobé (francouzská K. Čapek, S. Diviš, V. Dyk, J. Haasz, H. Jelínek; ruská P. Křička; z americké W. Whitmana překládal J. Foustka). Po celou dobu svého redigování Jelínek také získával za původní přispěvatele francouzské kritiky, publicisty a učence. – Nejvýznamnější posládkovské období L. nastalo za světové války. Zasluhou obou redaktorů (za šestiměsíčního věznění V. Dyka na přelomu 1916–17 L. řídil Jelínek sám) se L. nekompromitoval loajálními projevy (jako jediný český časopis neotiskl povinný nekrolog za císaře Františka Josefa), a to přesto, že v něm přibývaly aktuální společenské úvahy (E. Beneš: *Válka a kultura*, S. K. Neumann:

Naši spisovatelé a válka aj.) i stati historické, motivované např. Husovým jubileem (K. Krofta, F. M. Bartoš, V. Dyk, F. Zavřel). Zveřejnil také řadu významných textů posilujících národní vědomí čtenářů (některé z nich s cenzurními zásahy): Dykovu báseň *Země mluví* a další jeho verše, Theerovy *Mé Čechy*, Kříčkovu báseň *Medynia Glogowska*, příspěvky J. Čapka, S. K. Neumanna, K. Tomana, J. S. Machara, M. Rázuse aj.; dále tu vyšel Dykův aktualizující překlad z Hugových *Pokut* (*Trestů*), jeho recenze Jiráskova *Temna*, komentáře k poselství českých spisovatelů českým zástupcům na říšské radě aj. První poválečný ročník přinesl mj. Dykův článek pozitivně bilancující aktivitu L. za války, dále Tomanovu báseň *Pohřeb*, verše *Hviezdoslavovy* a povídku *Anděl*, jediný příspěvek V. Vančury v L. Ve válečném období nedošlo k výraznějším proměnám autorského složení; výtvarné kritice se nově věnoval V. V. Štech a J. Marek, hudbě V. Štěpán a L. Vycpálek. – 1905–19 přispěli *verši*: J. Borecký, R. Broj, L. Bubelová, K. Čapek, V. Dyk, O. Fischer, V. Frida, J. Haasz, J. Hanka, S. Hanuš, Z. Hásková, P. M. Haškovec (pseud. J. Hanský), K. H. Hilar, J. Holý, J. Karásek, L. Kleiner, B. Klička, B. Knoesl, J. Košek, S. Kovanda, P. Kříčka, J. Mahen, J. S. Machar, H. Malířová, R. Medek, J. Müldner, S. K. Neumann, J. Opolský, J. Pelíšek, K. Pittich, B. Polan, M. Rutte, F. Rybář, J. V. Sládek, A. Sova, J. Šimánek, F. Taufer, E. Taussig, R. Těsnohlídek, O. Theer, K. Toman, Ad. Veselý, Ant. Veselý, L. Vladyka, J. Vrba, J. Vrchlický, R. Weiner, J. z Wojkowicz a slovenští básníci M. Rázus a P. O. Hviezdoslav. Obdobně *prózu* zastupovali: L. Blatný, F. Bořek Dohalský, M. Calma, J. Čapek, K. Čapek (těž společně), J. Durych, V. Dyk, J. Frič, M. Gebauerová, Z. Hásková, V. Hladík, K. Horký, A. Jirásek, J. John (oba za války), R. Jesenská, K. Kamínek, V. Kárník, F. Khol, B. Knoesl, K. Kolman, S. Kovanda, F. Langer, J. Mahen, M. Majerová, H. Malířová, M. Marten, J. Matějka, R. Medek, T. Meinecková, A. Mrštík, S. K. Neumann, T. Nováková, J. Opolský, J. Osten, J. Pasovský, J. Pelíšek, G. Preissová, M. Rutte (i pseud. Mirko Havelský a Mirko Rutte Havelský), O. Schäfer, A. Sova, L. Sovová, A. Stašek, P. Sula, R. Svobodová, K. Šarlih, J. K. Šlejhar, F. Šrámek, F. Taufer, R. Těsnohlídek, A. M. Tilschová (těž jako Anna Maria), J. Uher, V. Vančura, J. Vrba, Q. M. Vyskočil, R. Weiner, J. z Wojkowicz. *Dramatická díla* nebo

ukázky z nich tiskli: L. Blatný, A. Dvořák (z Husitů), V. Dyk (Ranní ropucha, Posel, Poražení aj.), bratři Čapkové, O. Fischer, J. Holý, K. Kamínek, S. Lom, J. Matějka, T. Nováková, O. Theer (Faëthón), A. Záhoř. Z cizích autorů se objevili A. Gide a O. Wilde.

Po roční přestávce způsobené vydavatelskou krizí i zaneprázdněním redaktorů pokračovalo 1921 vydávání L. ve stejném složení, avšak za podstatně změněné kulturně politické situace. Ve vstupním Slově ke čtenářům se redaktori V. Dyk a H. Jelínek hlásí k národní tradici a zdůrazňují úlohu tvůrčí individuality; v redakční praxi se hodlají opírat o spolupracovníky z dob předválečných a válečných i o „bojovnou a hledající“ mladou generaci. Příliv literárního mládí byl však jen nepatrný. 1921 se v L. objevily verše J. Wolkra, M. Jirka a J. Knapa, v dalších ročnících se příspěvky omezily na některé členy brněnské Literární skupiny (J. Chaloupka, B. Vlček) a na ojedinělé verše K. Biebla, V. Holana a V. Voňavky (V. Řezáč); jinak jednou nebo dvakrát vystoupila řada básníků, kteří zůstali neznámí. V básnických překladech si iniciativu udržoval H. Jelínek tlumočením soudobé i starší poezie francouzské a německé; dále uváděli poezii francouzskou V. Dyk (Ch. Baudelaire), L. Mašin (G. Apollinaire) a J. Palivec (P. Valéry), německou (R. M. Rilke) a srbskou O. F. Babler, německou těž Z. Tlamich (F. Werfel), chorvatskou J. Hudec (B. Lovrić), polskou J. Kárník (L. Staff), italskou B. Vlček a J. Haasz (Dante), anglickou F. Krsek (J. Keats), anticou O. Vaňorný (Vergilius) a ukázky z japonské poezie J. Bednář a K. Biebl. – V próze byla nevelká účast mladých autorů (J. Knap, A. C. Nor, E. Valenta) vyvažována spoluprací s autory z generace o něco starší (L. Blatný, J. Durych, H. Dvořáková, J. Kopta, F. Langer, J. Weiss), kteří se spolu s tradičními přispěvateli (V. Dyk, J. Opolský, R. Medek) stali hlavními prozaiky a někteří z nich i dramatiky poválečného L. Z cizí prózy, zastoupené minimálně, tlumočil ruskou, sovětskou i emigrační, V. Červinka (V. Inberová, J. N. Čirikov aj.), severskou a portugalskou H. Kosterka, italskou V. Jiřina (L. Pirandello) aj. S poválečnou politikací L., spjatou s pravicovou aktivitou V. Dyka, souvisel zmenšený okruh přispěvatelů i obsahové proměny, jež se projevyly jednak zesíleným historismem, publikací studií a dokumentů, vzpomínek a korespondence z časů Omladiny, státoprávně pokrokové strany (vězeňská korespon-

dence K. Sokola) a z války (Dykovy články proti nedoceňování domácího odboje), jednak zdůrazňováním Dykovy poválečné koncepce národního státu (kritika Masarykových snah o česko-německé vyrovnání, zpochybňování existence samostatného slovenského národa aj.). V literatuře se tyto Dykovy postoje promítaly do jednoznačného odmítání mladé levicové a kolektivisticky orientované literatury a do četných polemik (s K. Čapkem, J. Knapem, A. M. Pišou, O. Fischerem aj.), nejtvrději a nejsoustavněji vedených proti F. X. Šaldovi, zejména proti jeho podpoře mladé básnické generace. V odmítání literatury kolem Devětsilu podpořil Dyka R. Medek (Nástup generace? aj.) a některými negativními kritikami i A. Novák (např. Wolkrův Host do domu, Bieblův Věrný hlas, Hořejšího Korálový náhrdelník aj.), výpadů proti Šaldovi se účastnil i J. M. Augusta. A. Novák tehdy v L. patřil k vůdčím kritikům poezie, u prózy si toto postavení udržoval K. Sezima. Vedle nich se recenzím věnovali zejména V. Dyk, H. Jelínek, Š. Jež, F. Skácelík, O. Šimek, v menší míře J. M. Augusta, J. Folprecht, J. Chaloupecký, Z. Kalista, J. Krecar, A. Procházka, Ad. Veselý. Divadlem se zabýval především H. Jelínek a v dobách jeho pražské nepřítomnosti Z. Hásková a F. Skácelík. Soustavná hudební a výtvarná kritika z L. brzy zmizela, v prvních poválečných letech o hudbě psal V. Crha, o výtvarnictví Š. Jež, jednotlivými statěmi přispěli i O. Kerhart, J. Pečírka, V. Rada a F. Žákavec. – Široký tematický záběr měla odborná část: vedle studií a článků politických (V. Dyk, A. Hajn) a historických (J. Glücklich, J. Heidler, Z. Kalista, F. Roubík, R. Urbánek) se uplatnily práce literárněhistorické, zejména M. Hýska (A. Stašek, J. K. Tyl, K. Sabina), dále F. Krčmy (máchiana), A. Nováka (J. V. Sládek, J. Zeyer aj.), A. M. Piši (O. Theer), O. Šimka, Ad. Veselého, Ant. Veselého, O. Vočadla (Sládkovy překlady Shakespeara a vztahy Anglie k Čechám). K české literatuře se váže i causerie K. Čapka (Chvála novin, K teorii pohádky) a eseje J. Durycha. Rozsáhlou pozornost vyhranil L. cizím literaturám, o nichž pojednávali E. Jurčinová (ve svých Francouzských, Anglických a Amerických listech), A. Breska (H. de Balzac), P. M. Haškovec (Molière, G. Sand), H. Jelínek, J. Kopal (G. Flaubert), O. Levý (F. R. Chateaubriand, M. Proust, J. Racine), O. Novák (francouzská literatura), V. Mathesius (anglická renesance), O. Vaňorný a K. Svoboda

(antická literatura). Dále sledovali literaturu ruskou, klasickou, soudobou sovětskou i emigrantskou, s antisovětským akcentem V. Červinka, polskou V. Dresler a J. Svítíl, srbskou F. Sedláček a F. Bicek, italskou B. Vlček a severskou G. Pallas a J. Pelíšek. – Úmrtím V. Dyka 1931 končí první poválečná etapa L. Ročník 57 (1930/31) obsahuje zvláštní 9. číslo věnované jeho památce (studie H. Jelínka a V. Jiráta, projev R. Medka a A. Nováka, přetisky statí o Dykovi z jiných časopisů a četné verše od spolupracovníků L., též od J. Hory). – 1921–31 soustavněji *poezii* tiskli: A. Bebr, J. Bednář, S. Bojar, S. Buonaccini (jako L. Atsebešová), J. Durych, V. Dyk, V. Fryček, S. Hanuš, J. Holý, J. Hruša, J. Chaloupka, E. Jánský, H. Jelínek, J. Karník, L. Kleiner, B. Knoesl, F. Kropáč, R. Krupička, P. Kříčka, R. Medek, J. Opolský, J. Pelíšek, F. Skácelík, R. Těsnohlídek, F. Unger, V. H. Viednerová, B. Vlček, J. z Wojkowicz, ojedinele ze známějších autorů Z. Bár, K. J. Beneš, K. Biebl, K. Bodlák, R. Broj, L. Dyměš, O. Fischer, B. Grünwald, J. Hora, V. Holan, F. Hrbek, R. Jesenská, E. Jurčinová, J. Karásek, B. Klička, J. Knap, J. Krecar, V. Kripner, E. Lešehrad, J. Mahen, J. Mach, J. S. Machar, B. Novák, M. Pachnerová, A. Rubín, J. Spilka, F. A. Springer, L. Svoboda, K. Šelepá, F. Šrámek, J. Toman, A. Trýb, Z. Vavřík, F. Velkoborský, Ad. Veselý, L. Vladyka, K. Vokáč, V. Voňavka (V. Řezáč), J. Vrba, V. Vylefal, R. Weiner, A. Wenig, J. Wolker ad. S *prozaickými* nebo *dramatickými* příspěvky vystoupili L. Blatný, F. Bořek Dohalský, E. Cenek, K. Čapek, bratři Čapkové (ukázka Ze života hmyzu), K. M. Čapek Chod, J. Durych, H. Dvořáková, V. Dyk, M. Fričová, B. Golombek, J. Havlíček, R. R. Hofmeister, R. Jesenská, A. Jirásek (posmrtně z 2. dílu Husitského krále), J. Karásek, V. Kašpar, F. Khol, P. Kles, J. Knap, J. Kolman-Cassius, J. Kopta, F. Kropáč, R. Krupička, P. Kypr, F. Langer, J. Marcha, J. Maria, J. Masařík, R. Medek, V. Mixa, A. C. Nor, J. Opolský, J. Pasovský, V. Prokůpek, V. Raffel, A. Roček, M. Rutte, K. Sezima, O. Schäfer, O. Scheinplugová, F. Skácelík, V. Sojková, E. Sokol, O. Štorch-Marien, A. M. Tilschová, F. Unger, E. Valenta, Ad. Veselý, J. Vrba, R. Weiner, J. Weiss, F. Zavřel.

Po úmrtí V. Dyka se reorganizoval redakční kruh, L. se měnil obsahově i graficky a jeho majitelem se stal Kruh českých spisovatelů, který L. odkoupil od nakladatelství J. Otto. 1932

(roč. 59) přibyla k Fejetonu rubrika *Poznámky o knihách*, podávající přehled soudobé literární tvorby, a rubrika *Po obzoru* s aktuálními glosami o kulturních událostech (1938, roč. 64 obě rubriky s pozměněnými názvy *Poznámky o knihách, lidech a zásadách, Na okraj různých polí*). Od č. 10 ročníku 57 (1930/31) a v ročníku 58 (1931/32) byla v L. i rubrika *Dykův archiv* (informace o domácích i cizích pojednáních věnovaných D.). V redakčním prohlášení (roč. 58, 1931/32) se L. v duchu Dykova odkazu prohlašuje za orgán tradice, zároveň však chce reprezentovat celou národní kulturu a připoutat k sobě další, zejména mladší autory. Zásadní změny v obsahovém zaměření L. se projeví odklonem od politické problematiky a opětnou orientací na typ literární revue s významným podílem historie a literárního dějepisu. Styk s živým literárním děním se prohluboval jednak soustavnou recenzentskou činností (poezie Z. Kalista pod pseud. V. Hrbek, próza K. Sezima, divadlo H. Jelínek), jednak navázáním úzkého kontaktu s mladou literaturou. Již v prvním poddykovském ročníku se objevili básníci J. Alda, J. Čarek, F. Hrubín, F. Nechvátal, L. Stehlík, J. Šnobl, J. Zahradníček a V. Závada, v dalších roč. i K. Bochořák, H. Bonn, F. Gotlieb, J. Pilař, J. Týml, J. Urbánková, prozaici Č. Jeřábek, J. Mařánek, K. Schulz, poté J. Čep, J. Glazarová, E. Hostovský, I. Javor, M. V. Kratochvíl, V. Neff, Z. Němeček, J. J. Paulík, J. R. Vávra, A. Vaněček, s články J. Frejka, V. Stupka; s překlady veršů vystoupili S. Kadlec (A. Machado), M. Marčanová (ruská poezie) a A. Vaněček (americká poezie i ukázka z Pusté země T. S. Eliota). K nim přibyli, vedle dosavadních překladatelů H. Jelínka (francouzská poezie od V. Huga po P. Eluarda a též poezie německá), H. Kosterky (severská a portugalská poezie), J. Karníka (polská) a P. Křičky (A. S. Puškin, mj. I. Bureš (Ovidius), J. Čarek (slovinšská poezie), A. Felix (italská), Z. Kalista (italská a francouzská), F. Klein (anglická barokní poezie), V. Renč (R. M. Rilke), J. Říha (sovětští básníci), Z. Šmíd (F. García Lorca), A. Urbánková (charvátská poezie) a J. Urbánková (J. Keats). Rozšířil se i okruh autorů odborných statí: historií se zabýval Z. Kalista (středověk a pobělohorská doba, též starší čes. literatura), literární historií hlavně A. Novák (J. Neruda, V. Dyk, O. Březina aj.), dále A. Pražák, M. Hýsek, A. Grund, jednotlivě i Q. Hodura, K. Janský (K. H. Mácha), V. Jiráť, O. Králík, K. Krejčí, V.

Flajšhans (o pravopisných pravidlech), M. Novotný, J. V. Sedlák, B. Slavík, Ant. Veselý, A. Vyskočil, M. Weingart aj., o slovenské literatuře psal M. Pišút (V. Roy). Vystoupením A. Nováka zasáhl L. do dobového sporu o čistotu českého jazyka a postavil se recenzí sborníku Spisovná čeština a jazyková kultura proti puristickým snahám J. Hallera; do sporu zasáhl i P. Eisner. O cizích literaturách psali: V. Červinka (ruská, sovětská i emigrační), J. Heidenreich (L. N. Tolstoj) a F. Táborský (A. S. Puškin), P. Eisner, O. Fischer, I. Liškutín a A. Novák (německá), A. Krejčová (polská), J. Bukáček, O. Novák a J. Rosendorfský (italská), V. Černý, O. Novák, V. Stupka a O. Šimek (francouzská), Z. Šmíd (F. García Lorca), A. Skoumal (R. Kipling), ojediněle i Z. Vančura a O. Vočadlo (anglická); o francouzské literatuře ve statích psaných výhradně pro L. též J. Cassou aj. Jednotlivé statí o výtvarném umění psal V. V. Štech, o hudbě V. Zelinka. – Rubrika *Fejeton* přinášela nejružnější tematiku kulturně politickou (K. Čapek: Kam jde Československo?), literární a literárněhistorickou (J. Bukáček, K. Čapek, Z. Dyková, J. Durych, P. Eisner, D. C. Faltis, B. Jedlička, H. Jelínek, V. Jiráť, J. Karásek, B. Klička, R. Krupička, R. Medek, A. Novák, J. Opolský, A. Pražák, K. Sezima, F. Skácelík, J. V. Šimák, Ant. Veselý, G. Winter, F. Žákavec). Ostatní rubriky naplňovali tradiční spolupracovníci L. a mimo ně ojediněle B. Fučík, V. Renč (i pseud. Elogius), F. Tetauer aj. Ani přes svou literární orientaci se L. nevyhnul polemikám, které měly politický dosah. Vyvolala je zejména stať I. Liškutína *Nové Německo* (roč. 60, 1933/34), v níž autor, byť s výhradami k rasové politice, pozitivně hodnotil změny v Německu po Hitlerově nástupu k moci a naší kulturní politice vytkl jednostranné preferování německé levicové literatury a naprosté opomíjení literatury vyjadřující „duši Německa“; rozhořčená odezva řady představitelů české literatury a kultury měla v L. dozvuky v replice Liškutína a ve vystoupení A. Nováka (zvl. stať Lumír a literatura Nového Německa, odmítající rasové teorie, nicméně sympatizující s národním tradicionalismem v literatuře). Tyto a další materiály potvrzovaly, že L. přes snahu být mluvčím celé národní literatury zůstával orientován tradicionalisticky a nacionalisticky. Jistá názorová diferenciace uvnitř užšího okruhu spolupracovníků nastala v době Mnichova a okupace (nekrology za K. Čapkem od H. Jelínka a Z. Kalisty, Čar-

kovy a Knapovy verše z mobilizace a na obranu republiky, cenzurou zabavená povídka F. Křeliny, stať A. Nováka o ztracených krajích aj., a proti tomu např. Durychovy útoky na Masaryka, R. I. Malého odvolávání se na Hitlera). – 1931–39 verše publikovali zejména J. Alda, Z. Ančík, Z. Bár, A. Bebr, L. Bena, J. Berka, K. Bodlák, K. Bochořák, H. Bonn, J. Boudyš, J. Bouzek, S. Buonaccini, S. Cyliak, J. Čarek, A. Dokoupil, K. Doskočil, K. Dvořák, V. Dyk (posmrtně), K. Erban, D. C. Faltis, O. Fischer, V. Fischl, F. Gottlieb, J. Grmela, V. Helcl, J. Holý, B. Horst, F. Hrbek, F. Hrubín, B. Jedlička, H. Jelínek, M. Jirko, S. Kadlec, Z. Kalista, V. Kašpar, B. Klička, J. Knap, B. Knoesl, J. Kolman-Cassius, J. Kostohryz, F. Kovárna, F. Kropáč, R. Krupička, F. Křelina, F. Lazecký, R. Medek, V. Motyčka, J. Mucha, J. Nečas, F. Nechvátal, J. Opolský, M. Pachnerová, J. Pelíšek, J. Pilař, M. Přileská, J. Rohan, V. Renč, F. Skácelík, A. Sova, F. A. Springer, J. Starý, L. Stehlík, F. X. Svoboda, K. Šelep, J. Šnobl, J. Škvor, J. Týml, F. Unger, L. Urban, J. Urbánková, F. Uždil, Z. Valta, A. Vaněček, V. Vášová, Z. Vavřík, F. Velkoborský, Ant. Veselý, K. Voják, J. z Wojkowicz, J. Zahradníček, V. Závada, O. Zemek; *prózu*: K. J. Beneš, B. Benešová, J. Čep, J. Durych, H. Dvořáková, V. Dyk (posmrtně), D. C. Faltis, E. Formanová, J. Glazarová, J. Grmela, K. Hadrbolec, J. Havlíček, B. Horst, E. Hostovský, F. Jakubův, I. Javor, Č. Jeřábek, Z. Kalista, P. Kles, B. Klička, J. Knap, J. Kopta, M. V. Kratochvíl, F. Kropáč, V. Krška, F. Křelina, P. Kypr, F. Langer, F. Lesař, J. Marcha, V. Martínek, J. Mařánek, J. Masařík, L. Mattuš, R. Medek, K. Mlčoch, V. Neff, Z. Němeček, M. Nohejl, M. Nováková, J. Opolský, J. J. Paulík, V. Raffel, V. Renč, J. V. Sedlák, K. Schulz, F. Skácelík, F. A. Springer, V. Švarc, J. Teuchner, A. M. Tilschová, A. Vaněček, J. R. Vávra, F. Velkoborský, Ad. Veselý, J. Weiss, J. Zavadil; ukázky z *dramat*: V. Dyk (posmrtně), F. Langer, R. Medek, K. Pražáková, Ant. Veselý, J. Weiss; O. Fischer překlad *Vzbouření na vsi* Lope de Vegy. V tomto období vyšla také dvě zvláštní čísla: 1935/36 (roč. 62) k 60. narozeninám J. Opolského a 1936/37 (roč. 63) číslo věnované italské literatuře s překlady A. Felixe, Z. Kalisty a J. Kostohryze.

Poslední proměnou prošel L. ve svém již nedokončeném 66. ročníku 1939/40. Změna vydavatele (Melantrich a. s.), odpovědného redaktora (J. Hobzek) a zrušení redakčního kruhu při-

nesly novou úpravu časopisu a nové autorské seskupení, jež vedlo k jednotnějšímu národně obrannému zaměření L. Reprezentují je zvláště J. Hora (ukázka z *Jana houslisty*) a F. Halas (*Řeč naší pani Boženy Němcové*) a některé další příspěvky přimykající se k domovu. Opět nastal hromadný nástup nejmladších autorů (K. Bednář, B. Březovský, M. Hlávka, J. Kainar, K. Kapoun, J. Orten pod pseud. K. Jílek, I. Slavík, D. Šajner, Z. Urbánek); s nimi poprvé vystoupili i někteří starší autoři (básně B. Reynka, studie V. Rabase). O divadelním dění referoval J. Träger. V lednu 1940 byl L. zásahem německých úřadů zastaven.

LITERATURA: J. V. Sládek: Deset roků literární práce, Lumír 1883, s. 9 a 39; an.: O našem časopiscetvu, Čas 1887, s. 204; -ej- (F. V. Krejčí): L. a moravská kritika, Rozhledy 1893, s. 293; an.: Nový L., Čes. stráž 12. 10. 1898; sk (F. Skácelík): Fejeton, Samostatnost 11. 2. 1899; L'Etranger (J. Matějka): Fejeton, Lit. listy 1899, s. 150; J. Karásek: Kronika, MR 1900/01, sv. 12, s. 29; L. Quis in Kniha vzpomínek 2 (1902, s. 328); A. Novák: Třicet let L., Lumír 31, 1902/03, s. 7; A. Pražák: Vrchlický a L., Lumír 31, 1902/03, s. 149; A. N. (Novák): Nové ročníky, Samostatnost 31. 10. 1903; ● k tomu polemika: V. Hladík: A. Novák čili moral insanity, Lumír 32, 1903/04, s. 48; A. Novák: Na adresu pana V. Hladíka, Samostatnost 14. 11. 1903 ●; J. Goll: Moje vzpomínky na L., Lumír 34, 1905/06, s. 219; S. Heller: Z literárních vzpomínek, Lumír 34, 1905/06 → Z minulé doby našeho života národního, kulturního a politického 1 (1916); an.: L., Zlatá Praha 25, 1907/08, s. 11; V. Dyk: Nad čtyřicátým ročníkem L., Lumír 40, 1911/12, s. 522; F. Strejček in Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880 (1915); A. Novák: Rytmus vlny, Lumír 1923, s. 1; J. Holeček in Pero 3 (1924, kap. Procházky); J. Máchal in Boje o nové směry v české literatuře (1926); A. Pražák: Sedmdesát let Umělecké besedy, Lumír 59, 1932/33, s. 274; H. Jelínek: Na prahu šedesátého ročníku L., Lumír 60, 1933/34, s. 37; F. Skácelík: Společná práce redakční, Lumír 1938, s. 500; Z. Kalista: Posledních sedm ročníků L. a H. Jelínek, Lumír 1938, s. 502; M. Novotný: Příspěvky k historii jubilejního L., Lumír 65, 1938/39, s. 84; K. Sezima in Z mého života 1, 2 (1946); H. Jelínek in Zahučaly lesy (1947); R. Havel: Poznámky vydavatelské, in F. X. Šalda: KP 4 (1951); E. Macek: F. X. Šalda a Hladíkův Lumír (Š. dopisy H. a Sezimovi), Sborník NM 1964, sv. 9, ř. C, č. 1 a 5.

zp

Martin Lupáč

* před 1400 asi *Újezdec* u Týna nad Vltavou
† 20. 4. 1468 *Praha*

Radikální husitský teolog, kazatel, polemik a diplomat, představitel pražské strany, sympatizující s táboři a později s Jednotou bratrskou.

Studoval na pražské univerzitě, ale nenabyl univerzitních hodností. Hlásil se k učení Jakoubka ze Stříbra, vystupoval jako Rokycanův spolupracovník v úsilí o sjednocení husitských stran. Dlouho působil jako farář v Chrudimi. Živou účastí na nábožensko-politických zápasech ve 20. letech 15. stol. (přispěl 1426 k pádu a zajetí Zikmunda Korybutoviče) získal vedle J. Rokycany čelné postavení mezi kališnickým duchovenstvem; účastnil se jednání o kompaktátu na sjezdu v Chebu 1432 a pak 1432–34 po třikrát na koncilu v Basileji v stále významnější úloze, naposledy sám jako reprezentant celé země. 1434–35 zastupoval v zemském poselství kněžstvo při vyjednávání s císařem Zikmundem v Řezně a v Brně. 1435 byl zvolen kališnickým biskupem jako Rokycanův sufragán, v červenci 1436 se účastnil v Jihlavě vyhlášení kompaktát. Jako představitel radikálního křídla pražské strany, sympatizující s táboři, býval jejich prostředníkem v jednání s císařem i s J. Rokycanou. 1437 byl Zikmundem vypuzen z chrudimské fary a na víc než deset let zmizel z veřejného dění, patrně pro svůj nekompromisní odpor proti sblížování kališníků s římskou církví. 1452 je doložen jako farář v Klatovech, kde působil asi do 1456. Později žil a literárně pracoval v Praze a na Chotěbořsku. Ke konci života sympatizoval s mladou Jednotou bratrskou jako dědičkou důsledného husitského odporu proti Římu.

Jeho latinská, jen výjimečně česká literární produkce zhruba od 1448 (starší díla jsou ztracena až na postilový sborník asi z 1428–31) zahrnuje kázání, traktáty, listy s dobově příznačnými výklady o teologických otázkách, teologicko-politické obrany husitských stanovisek. V jednom z listů knězi polského původu Zacheovi podal cenné pozdní svědectví o posměšném průvodu proti odpustkům v Praze 1412, jehož se zúčastnil. Zvlášť významnou úlohu sehrály jeho polemiky s Hilariem Litoměřickým o přijímání podobojí *Contra Arcum gehennalem Hilarii* (Proti Hilariovu Lučšti pekelnému), polemický list Mikuláši Kusánskému

(1452) a polemická invektiva proti papeži Piovi II., který zrušil platnost kompaktát, *Contra papam* (Proti papeži, 1462). Spis *Super responso Pii papae* (O odpovědi papeže Pia, 1462), rekapitulující i historii sporů o kompaktáta a jednání basilejského koncilu, polemizuje proti zrušení kompaktát a byl v 2. polovině 16. století zpracován i česky s názvem *Hádání o kompaktátech*. Z 1435 pochází L. úprava českého znění Nového zákona. Sporné je jeho autorství agitacího spisku pro královskou volbu Jiřího z Poděbrad. O sympatiích Jednoty bratrské k L. svědčí to, že některé jeho spisy se dochovaly přepsány v Aktech Jednoty bratrské.

EDICE: in K. Höfler: *Geschichtsschreiber der hussitischen Bewegung in Böhmen 2* (1865, *Epistola ad amicum quendam* – List knězi Zacheovi); in Manuálík M. Václava Korandy (1888; *List vo kropáci, Contra aspersorium* – Proti kropáci, *Epistola ad amicum quendam*; ed. J. Truhlář); in F. M. Bartoš: *Německého husity Petra Turnova spis o řádech a zvycích církve východní*, *Věstník KČSN 1915* (*De organis* – O varhanech, výtah); in *Akty Jednoty bratrské 1* (1915; List kněze M. L. o večeri Páně, List o tom, čemu věřiti o svátosti oltářní...; *Zdali zlý kněz posvěcuje* – dub.; ed. J. Bidlo); M. L.: *Hádání o kompaktátech* (1953, ed. A. Císařová-Kolářová); in F. M. Bartoš: *Cusanus and the Hussite Bishop M. L. (Epistola ad Nicolaum Cusanum* – List Mikuláši z Kusy), *Communio viatorum* 5, 1962; M. L.: *Probatio praeceptorum minorum* (Zkoumání nižších učitelů, ed. A. Molnár), *Communio viatorum* 9, 1966. – *Překlady do češtiny*: in O volbě Jiřího z Poděbrad za krále českého (1958, dub., zlomek, přel. F. Heřmanský); in *Výbor z české literatury doby husitské 2* (1964, List knězi Zacheovi, přel. B. Ryba). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Jireček in *Rukověť 1* (1875); F. M. Bartoš: M. L. a jeho spisovatelské dílo, *Reformační sborník* 7, 1939; in *Literární činnost utrakvistů doby poděbradské a jagellonské*, sb. *Acta reformationem Bohemicam illustrantia* (1978). ■ LITERATURA: F. Palacký: M. L., *ČČM* 1835; J. Jireček in *Rukověť 1* (1875); J. Goll: *Jednota bratrská v 15. století*, *ČČM* 1885 → *Chelčický a Jednota v 15. století* (1916); J. Truhlář: *Paběrky z rukopisů klementinských*, *Věstník ČAVU* 7, 1898; J. Volf: *Hilaria z Litoměřic traktát Arcus gehennalis*, *ČČM* 1911; R. Urbánek in *Věk poděbradský 1–4* (1915, 1918, 1930, 1962) + in *Volba Jiřího z Poděbrad za krále českého*, Sb. příspěvků k dějinám města Prahy 5, 1926; F. M. Bartoš: *Postilový sborník M. L. z let 1428–1431*, *Reformační sborník* 7, 1939 + *Biskup M. L., in Bojovníci a mučedníci* (1939) + in M. L.: *Hádání o kompaktátech* (1953); R. Urbánek: *Novoutrakvistický humanista Matouš Kolín z Chotěřiny a starší tradice husitská*, *Čas. Společnosti přátel starožitností*

1956 + in O volbě Jiřího z Poděbrad za krále českého (1958); F. M. Bartoš: Cusanus and the Hussite Bishop M. L., *Communio viatorum* 5, 1962 + Husitští kazatelé a postily věku poděbradského, *Teologická příl. Křesťanská revue* 1962; B. Ryba: Latinské oslavné verše na české utrakvisty, *Zprávy Jednoty klasických filologů* 6, 1964; F. M. Bartoš: M. L. a Jednota bratrská, *Křesťanská revue* 1965 + O rodiště husitského státníka M. L., *Jihočes. sb. historický* 36, 1967; B. Souček in *Česká apokalypsa v husitství* (1967).

jk

Prokop Lupáč z Hlaváčkova

* po 1530 *Praha*

† 4. 4. 1587 *Domažlice*

Humanistický literát, skladatel příležitostných latinských básní a veršovaných evangelijních parafrází a autor průkopnických historických spisů v latině i v češtině.

Psán též Lupacius, Lupacyus, Lupatius. – Syn pražského staroměstského měšťana a právního písaře Jana L. Vystudoval na pražské univerzitě, 1555 byl členem koleje národa českého, 1558 dosáhl bakalářství, 1561 mistrovství. Jeho univerzitními učiteli byli J. Balbín, M. Dvorský a hlavně M. Collinus. 1561–63 učil na latinské škole v Nymburce, 1563 se stal profesorem pražské univerzity, 1566–68 děkanem artistické fakulty. Byl učitelem D. Adama z Veleslavína. M. Collinus ho uvedl už kolem 1556 do básnického okruhu J. Hodějovského. 1562 získal erb a přídomek „z Hlaváčkova“. K jeho blízkým přátelům náleželi humanisté P. Codicillus z Tulechova, D. Crinitus, K. Cropacius a T. Mitis. 1569 se stal radním písařem v Domažlicích, ve funkci setrval do 1572, pak byl městským radním. 1574 se oženil s vdovou po domažlickém měšťanu a dříve správcí školy M. Budychiovi Žateckém. Dobrým hospodářem a nakupováním nemovitostí se domohl značné zámožnosti. Pohřben byl v děkanském chrámě v Domažlicích. Cenné historické rukopisy z jeho pozůstalosti získal později humanistický historik husitství Zachariáš Theobald.

Nejvýznamnější složkou L. literárního díla je latinské zpracování historického kalendáře (*Rerum Bohemicarum Ephemeris...*), které po příkladu wittenberského profesora P. Ebera zpracovává rozsáhlý historický materiál podle posloupnosti dní v roce, tj. co se daného dne stalo

v kterém roce. Uspořádání znemožňuje sice chronologický a kauzální výklad historických dějů, ale registruje neobyčejné množství faktů a událostí nezřídka na základě pramenů dnes neznámých. Humanistický zájem o prameny vedl L. k tomu, že do díla zahrnul mnoho údajů z kulturního dění, zejména z literárního života své doby. Dílo má proto značnou pramennou hodnotu literárněhistorickou. Metodologickou protiváhou spisu je česky zpracovaná knížka o životě a panovníckých činech Karla IV. (*Historia o císaři Karlovi...*), sledující látku kronikářskými záznamy v chronologickém sledu od narození Jana Lucemburského do smrti Karla IV. s obsáhlým závěrečným zhodnocením jeho osobnosti; je příznačnou ukázkou českého humanistického dějepisceví. Česká kronika, kterou L. podle některých zpráv chystal ve spolupráci se Zikmundem z Puchova, nebyla patrně napsána. L. latinská humanistická poezie zahrnuje parafráze evangelijních čtení, modlitby, příležitostné skladby, vzniklé v souvislosti s jeho působením na univerzitě nebo věnované jako oslavné verše přátelům.

KNÍŽNĚ: *Brevia argumenta et loci praecipui evangeliorum, quae diebus dominicis usitate proponuntur...* (1568); *Precationes evangelicae singulis dierum dominorum lectionibus evangelicis subiungendae...* (1577); *Rerum Boemicarum Ephemeridis historicae liber primus...* (1578, ukázka z chystaného díla); *Flores evangelici seu illustres ex d. Matthaei evangelica historia sententiae, vario carmine comprehensae...* (1583); *Rerum Bohemicarum Ephemeris, sive Calendarium historicum...* (1584); *Historia o císaři Karlovi, toho jména Čtvrtém, králi českém...* (1584); *Genethlia Christi, Dei Virginisque filii unigeniti, et alia quaedam sacri argumenti meletemata atque preces religiosas* (1586); několik jednolistových tisků s básněmi a příspěvky v cizích publikacích. ■

BIBLIOGRAFIE: *Knihopis č. 5* 060 (srov. i č. 5 012); *Rukověť human. básnictví* 3 (1969). ■ LITERATURA: M. A. Voigt: *Acta litteraria Bohemiae et Moraviae* 1 (1775); M. Kalina v. Jäthenstein: *Nachrichten über böhmische Schriftsteller und Gelehrte* 3 (1827); F. Palacký: P. L. z H., *ČČM* 1833; K. Hájek: Něco z archivu domažlického, *Lumír* 1859; J. Jireček in *Rukověť* 1 (1875) + *Z dějin rodiny Hodějovské*, *Osvěta* 1883 + Jan Hodějovský z Hodějova, jeho rod a působení a latinští básníci tovaryšstva jeho, *Pojednání KČSN* 1884; V. Flajšhans: *Dodatky a opravy k biografii...*, *ČČM* 1905, s. 133; Č. Zíbrt, A. Truhlář: *Dodatky a opravy k biografii...*, *ČČM* 1913, s. 183; B. Jedlička: P. L. z H. a Dobrovského *Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur*, LF 1931; J. Hejnic: K drobným historickým spisům P. L.,

Zprávy Jednoty klasických filologů 8, 1956 + Marka Bydžovského rukopisný sborník Liber intimationum a jeho historická cena, AUC Praha, Historia Universitatis Carolinae Pragensis 8, 1967; Rukověť human. básnictví 3 (1969); J. B. Čapek: Z duchovní a básnické dílny 16. století, Kostnické jiskry 7. 1. 1981.

jk

Věnceslava Lužická

* 6. 12. 1835 *Hořice*

† 4. 5. 1920 *Praha*

Autorka próz s ženskou tematikou, knih pro mládež a výchovných a popularizačních publikací; publicistka, redaktorka, pracovnice v ženském hnutí a v dobročinných a vzdělávacích spolcích.

Vl. jm. Anna Srbová, roz. Kubátová; pod vl. jm. publikovala jen výjimečně. – Pocházela z národně probudilé rodiny obchodníka a radního, matka dosáhla vzdělání v klášteře Voršílek v Kutné Hoře (podle jména tamější představené si L. později zvolila křestní jméno svého pseudonymu; příjmení pak ve spojení s příjmením vlastním mělo vyjadřovat sympatie k Lužickým Srbům). V předškolním věku žila L. střídavě v rodišti a u prarodičů ve mlýně ve Stoupně u Nového Bydžova, kde na jaře 1842 zahájila školní docházku. Od září t. r. do poloviny 1845 navštěvovala základní školu v Hořicích, potom strávila rok „na handlu“ v Broumově (výjimečně byla přijata do 4. tř. chlapecké školy, která připravovala žáky pro středoškolská studia). Po návratu do Hořic chodila krátce do soukromé středoškolské přípravy, pak se vzdělávala doma, v Novém Bydžově a znovu v Broumově, především v literatuře, hudbě, ručních pracích a ve vedení domácnosti. Na podzim 1849 vstoupila do německo-francouzského vzdělávacího ústavu pro dívky v Praze, po několikaletém pobytu se vrátila do Hořic a pracovala u otce jako písařka při loterním úřadě; z té doby pocházejí její první nepublikované literární pokusy (básně, překlady povídek a dramát z francouzštiny). 1854 se provdala za listovního A. Srba, který ji podporoval v činnosti literární (1854 první povídky *Svatební den* a *Šílená*, kterými L. o deset let později debutovala v čas.

Otavan) i veřejné (1856 sbírka ve prospěch Z. Havlíčkové v Hořicích, 1862 první veřejné vystoupení projevem při svěcení praporu pěveckého spolku Ratibor), ale výchova dětí, péče o domácnost a dlouholetá těžká nemoc manžela ji bránila v plné seberealizaci. 1867 ovdověla a přestěhovala se s třemi dětmi do Prahy, kde se v různých funkcích účastnila práce vlastenecké (Pěvecký spolek Beseda), vzdělávací (Dozorčí komitét dam k vyučování ženským pracem ručním při českých dívčích obecných a měšťanských školách) a dobročinné (Spolek sv. Ludmily). Pravidelně se stýkala s rodinou Riegrovou, Braunerovou, Náprstkovou, Neffovou, Fügnerovou, Tyršovou, Smetanovou, Šimáčkovou aj. 1869 byla členkou zakládajícího výboru Tělocvičného spolku paní a dívek pražských, 1871 členkou zakládajícího výboru Ženského výrobního spolku a 1900 Prvního českého penzionátu pro dívky, 1897 zahajovala 1. sjezd žen českoslovanských jako jeho předsedkyně a nadále byla až do první světové války protektorkou Ústředního spolku českých žen. Bohatá byla i její přednášková činnost. Ženskou a sociální otázku, ženské školství a vzdělání vůbec studovala i v cizině (Německo, Itálie, Švýcarsko). Do pražské literární společnosti ji uvedl vzdálený příbuzný G. Pfeleger Moravský, který ji vyzval ke spolupráci se Světozorem a seznámil ji s členy družiny májové (stýkala se pravidelně především s K. Světlou, S. Podlipskou a V. Hálekem). V první polovině 70. let redigovala dvoje Ženské listy, spolu s E. Krásnohorskou a L. Šimáčkovou položila základy ženské publicistiky, s L. Šimáčkovou stála u zrodu knižnice pro ženy Libuše, matice zábavy a vědění, pro niž od 1872 pracovala jako lektorka a překladatelka a v níž vyšla řada jejích próz. 1889 přejala od P. Moudré časopis Lada a vedla jej třicet let. Pohřbena byla na vyšehradském hřbitově. – Matka právníka, poslance na říšské radě a 1900–06 pražského primátora V. Srba (1856–1916) a operní pěvkyně a učitelky zpěvu M. Larry-Srbové (1858–1932).

Ve svých románech a povídkách pro dospělé i mládež (část vyšla jen časopisecky) zobrazila L. osudy žen a dívek z různých sociálních vrstev v soudobém i historickém prostředí. Jsou to většinou sentimentální příběhy, jejichž základní myšlenka se často ztrácí v množství podružných, neustrojných epizod a které používají romantických motivů a kulis. Hrdinkami jsou obvykle nalezenky, děti unesené, adoptované,

sírotci tajemného nebo neznámého původu, vydeděné šlechtičny; děj se často odehrává v ruinách hradů, ve starých kaplích a jeskyních obývaných podivíny, nechybí ani patetické sebevraždy a vyhledávání smrti na bojišti pro nešťastnou lásku. Jednání postav je často nemotivované a nelogické, prostředí je osobitěji vystiženo jen v prózách z Hořicka (*Polednice*, *Chlumy*). L. jako jedna z prvních čerpala náměty ze života továrních dělnic (*Mařenka*, *Zklamané naděje* v čas. *Dělnické noviny*); východisko z krutých sociálních poměrů nacházela v sebevzdělání a sebevýchově proletářů a v dobročinnosti. Prózy L. neměly umělecké ambice, byly podřízeny výchovnému cíli a prostoupeny didaktickými a moralizujícími úvahami. L. se v nich snažila vytvořit obraz ideální vzdělané ženy, jež si je vědoma své úlohy ve společnosti i v rodině; jako vzor pro tento obraz sloužila vlastní veřejná činnost, životní postoje a názory, propagované současně ve výchovných publikacích a člancích. Ideál ženy, vlastenky, dobré a skromné manželky a matky, spokojené se svým údělem a bez touhy po zásadnější změně, byl však v české společnosti překonán již v polovině 70. let, kdy L. začala knižně publikovat. Kritika její literární práce nikdy nepřijala, čtenářsky však byly ve své době velmi oblíbené jako nenáročná, zábavná četba pro ženy, mládež a lid, již se podařilo vytlačit z českých rodin německé a francouzské romány a týdeníky.

ŠIFRY: A. B. K. (Lada, PP Vlny lásky), V. L. ■ PŘÍSPĚVKY in: kal. Amerikán (Chicago); Beseda (1874); Beseda učitelská (1872); Budečská zahrada (1880–89); kal. Čechoslovan (1872, 1874); Čes. mládež (1897–99); Čes. včela (1877–78); Čes. mládeži (od 1894); Čes. noviny (1882–83); Dělnické noviny (1871–72); Hlas národa (1889); Jarý věk (1885–87); Jitřenka (Polička, 1883); Kalendář Lady (1913); Koleďa (Olomouc, 1877); kal. Koleďa (1893); Květy (1870–72); alm. Kytice (1879–82); Lada (1889–1920); Lit. listy (1892); Malý čtenář (1884–93); kal. Národ (od 1891); Nár. listy (1874); Naši mládeži (1883–92); alm. O bídě lidské (1889); Otavan (Písek, 1863–65, prvotiny V den svatební a Šílená); Pokrok (1871); Posel z Prahy (1873); kal. Práce (1872); Sborník Lady (1901–14); Světozor (1870–82); Svoboda (1872); sb. Škola ženských prací ručních (1876–85); kal. Tetín (1873–75); Vesna (Velké Meziříčí, 1886); Zábavné listy (1870–95); Zlaté klasy (Písek, 1872–93); Zlaté listy (Písek, 1873–95); Ženské listy (přil. Květů, 1870–72); Ženské listy (1873–74, 1889, 1897). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Babiččino tajemství (P pro ml., 1873); Královna plesu (P pro ml., 1874); Pavlinka a Karolinka (P pro ml., 1875); Na zříceninách

(R 1878); Povídky z malého města 1–4 (1878; 1879 R Otec a syn; 1883; 1884 též P Babiččino tajemství); Učte se! (P pro ml., 1879); Fialky (PP pro ml., 1879); Tužme se! (P pro ml., 1881); Výš a výše (R 1881); Pracuj! (P pro ml., 1883); Mařenka (P b. d., 1883); Z vesničky podkrkonošské (P pro ml., 1886); Zimní pohádky 1–4 (PP pro ml., 1886, 1887, 1890, 1903); Chlumy 1–3 (PP, 1. 1886, 2. a 3. 1890, nově usp. a rozšíř. vyd. in Spisy, sv. 22, b. d., 1912, sv. 23, b. d., 1913 a sv. 44, b. d., 1926); Vlastní silou (P pro ml., 1887); Salomena (R 1887); Nezhřeď! (P 1887); Květiny a ženy 1–4 (PP 1887, 1892, 1895, 1897, nově usp. a rozšíř. vyd. in Spisy, sv. 1, b. d., 1908, sv. 3, b. d., 1908, sv. 5, b. d., 1909, sv. 7, b. d., 1909, sv. 13, b. d., 1911, sv. 18, b. d., 1912 a sv. 28, b. d., 1914); Přepych naše zkáza (P 1888); Z chatrče a z domu (P pro ml., 1889); Povznášejte rodiny (P b. d., 1890); Pomněnky (PP pro ml., 1890); Tetina zkouška (D pro ml., 1890); Polednice (R 1891); Doktor Matějíček (R 1891); Potrhla Barbora (P 1891); O mlsné Evičce (P pro ml., 1891); Lehkověrnost a zlomyslnost – dvě škodlivé vady (P pro ml., 1891); Šípková růžička (P pro ml., b. d., 1891); Luční kvítí (PP pro ml., 1893); Vřesová víla (P 1893); Zlaté srdce (R 1893); Opuštěná (R pro ml., 1894); Růžičky (PP pro ml., 1895); Babiččiny loutky (P pro ml., 1895); V bílém dvorci (R 1896); Dívčí povídky (pro ml., b. d., 1896); A v potu tváří budeš pracovat (P pro ml., 1897); Zlaté květy (PP pro ml., b. d., 1899); Panenky (P pro ml., b. d., 1899); Svatební dar (PP pro ml., 1900); U potoka Stříbrného (P pro ml., b. d., 1901); Z dob růží (PP b. d., 1902); Polní lilie (R b. d., 1909, Spisy sv. 6); Hlomožna (R b. d., 1909, Spisy sv. 8); Starosvětská (R b. d., 1910, Spisy sv. 9); Když se ku kytaře zpívalo (PP b. d., 1910, Spisy sv. 10); Citlivka (R b. d., 1910, Spisy sv. 11); Vymodlená (R b. d., 1910, Spisy sv. 12); Divišova ženitba (R b. d., 1911, Spisy sv. 15); Z malého města 1, 2 (PP b. d., 1911, Spisy sv. 16 a b. d., 1925, Spisy sv. 42); Madlenka (P b. d., 1911, Spisy sv. 17); Sváté listí (PP b. d., 1912, Spisy sv. 20); Krakonoška (R b. d., 1912, Spisy sv. 21); Dvojčata (R b. d., 1914, Spisy sv. 27); – posmrtně: Rodina (R b. d., 1921, Spisy sv. 30); Pastely (PP b. d., 1922, Spisy sv. 31); Bludné snění (R b. d., 1922, Spisy sv. 32); Co si stány a koše na břehu mořském v zimě vypravovaly (PP b. d., 1922, Spisy sv. 33); Boje (R b. d., 1922, Spisy sv. 34); V tanci (PP b. d., 1923, Spisy sv. 35); Dítě volnosti (R b. d., 1923, Spisy sv. 36); Vlny lásky (R b. d., 1923, Spisy sv. 37); V proudu roku 1, 2 (PP b. d., 1923, Spisy sv. 38 a b. d., 1926, Spisy sv. 47); Trosečníci života (R b. d., 1924, Spisy sv. 39); Když se sportům holdovalo (PP b. d., 1924, Spisy sv. 40); Rodina Čechova (R b. d., 1926, Spisy sv. 43); Odpoutání (P b. d., 1926, Spisy sv. 45); Dojmy a vzpomínky z cest (PP b. d., 1926, Spisy sv. 46); Vlny lásky (PP b. d., 1928, Spisy sv. 48); Ze starých mlýnů a českých lázní (PP b. d., 1928, Spisy sv. 49); Z mých pamětí (b. d., 1928, Spisy sv. 50). – *Překlad*: F. Bremer: Rodina, její radosti a starosti (1872). – *Ostatní práce*: Johana z Rožmítá-

la, manželka Jiřího z Poděbrad (1872); Žena ve svém povolání (1872); O působení matky v rodině (1877); Metodika. Škola ženských prací ručních sv. 8 (1885); Nauka o ženských pracích ručních v otázkách 1–5 (1885–87); Činnost ženy v domácnosti (1886); Jaro života 1–5 (1886–90); Pracovna pro loutky (1887); Krásno českých domácností (1888); O vývoji ženských prací ručních (1889); Upomínky z dvaadvacetileté činnosti v dozor k vyučování ženských prací ručních (1892, obs. též pod jm. Anna Srbová; Elaborát Spolku sv. Ludmily a Návrh na zlepšení vyučování ženským ručním pracím); Co sluší a nesluší (b. d., 1893); Deset roků činnosti spolku Domácnost (1896); Růže stolistá (b. d., 1914, Spisy sv. 25). – *Souborné vydání*: Sebrané spisy (nakl. K. Vačlena, Ml. Boleslav, 1908–28, 50 sv.). ■ **REDIGOVALA časopisy**: Ženské listy (přil. Květů, 1870–72), Ženské listy (prosinec 1872–duben 1874), Lada (prosinec 1889–1920); *knížnice*: Ženský svět (1872–79), Škola ženských prací ručních (1876–85, s B. Klimšovou); *sborníky*: kal. Tetín (1873–75), Kuchařská kniha Domácnosti (1890), Sborník Lady (1901–14), Kalendář Lady (1913–20, jmenována jen v 1. roč.). ■

LITERATURA: P. Sobotka: ref. Na zříceninách + Povídky z malého města 1, Osvěta 1879, s. 257; an.: ref. Fialky, Posel z Budče 1879, přil. Lit. obzor, s. 26; F. Bílý: ref. Výš a výše, Osvěta 1882, s. 653; ● ref. Povídky z malého města 3: B. Čermák, Světozor 1883, s. 295; F. Dlouhý, Lit. listy 1883, s. 120 ●; Č. (L. Čech): ref. Mařenka, Lit. listy 1884, s. 114; ● ref. Chlumpy 1: K. Kořínek, Lit. listy 1886, s. 191; F. V. Vykoukal, Hlas národa 20. 5. 1887 a Osvěta 1887, s. 666 ●; ● ref. Květiny a ženy 1: V. Vitězný, Lit. listy 1887, s. 368; F. V. Vykoukal, Osvěta 1888, s. 477 ●; ● ref. Salomena: Č. (L. Čech), Lit. listy 1888, s. 148; J. P. Šlechta, Hlídka literární 1888, s. 111; F. V. Vykoukal, Světozor 22, 1887/88, s. 656 a Osvěta 1888, s. 948 ●; J. Soukal: ref. Z chatrče a z domu, Hlídka literární 1889, s. 371; ● ref. Chlumpy 2, 3: J. V. Novák, Lit. listy 1890, s. 406; F. Šubrt, Vlast 7, 1890/91, s. 979 ●; an. in V. L.: O mlsné Evičce (1891, s. 30); ● ref. Potrhla Barbora: K. Volný, Lit. listy 1891, s. 258; J. Klenek, Hlídka literární 1891, s. 456 ●; ● ref. Doktor Matějčiček: jv. (J. Vodák), Lit. listy 1892, s. 177, 193; J. Vyhřídál, Hlídka literární 1892, s. 386 ●; jv. (J. Vodák): ref. Polednice, Lit. listy 1892, s. 207; ● ref. Šípková růžička: F. Pražský (Dlouhý), Lit. listy 1892, s. 212; C. K-ová (Kosová), Beseda učitelská 1892, s. 50 ●; ● ref. Květiny a ženy 2: J. Karásek, Niva 1893, s. 63; A. Procházka, Lit. listy 1893, s. 430 ●; ● ref. Vřesová vila: J. V. Veselý, Vlast 1894, s. 648; Jiří K. (Karásek), Niva 1894, s. 223; M. Zavoral, Hlídka literární 1894, s. 264 ●; J. Blokša: ref. Zlaté srdce, Hlídka literární 1894, s. 312; E. K. (Krásnohorská): V. L.-S., Ženské listy 1897, s. 141; an.: A. S., Zlatá Praha 14, 1896/97, s. 455; an.: V. L., Kalendář paní a dívek českých na r. 1898, s. 39; an.: V. L., Zlatá Praha 18, 1900/01, s. 48; an.: ref. U potoka Stříbrného, LidN 13. 9. 1901; ● k 70. nar.: an., Zlatá Praha 23,

1905/06, s. 943; an., Ženský svět 1905, s. 290; L. Grossmannová Brodská, Ženské listy 1905, s. 233 ●; V. L.: Souborné vydání Spisů V. L.-S., in 1. sv. Spisů, obálka, s. 2; an.: 75 let V. L., Máj 9, 1910/11, s. 142; ● k 80. nar.: K. Nevšimalová: Vzácné jubileum, Ženské listy 1915, č. 12; M. S. (Sisová), Ženský svět 1915, s. 358; an., Zvon 16, 1915/16, s. 140 ●; ● nekrology: E. J. Šarapatka, Naše kniha 1920, s. 48; an., Ženský svět 1920, s. 160 ●; J. F. Urban: V. L., in České ženy 2, 1922, s. 14; ne (A. Novák): V. L., LidN 6. 12. 1935; -čka: V. L., Úhor 1936, s. 25; J. Červenka: Opožděné obrození, ZM 1972, s. 533.

sm

Rudolf Lužík

* 25. 3. 1913 Zaječice u Chrudimi

† 8. 6. 1983 Praha

Folklorista a literární historik, překladatel ze slovanských jazyků, vydavatel pohádek.

Obecnou školu vychodil v Přelouči, gymnázium v Pardubicích (mat. 1933). Na filoz. fakultě UK v Praze studoval 1933–35 u J. Horáka, A. Pražáka, K. Chotka a J. Heidenreicha-Dolanského slavistiku a národopis, 1935–37 státní knihovnický kurs při filoz. fakultě; 1939 podal disertační práci *Matka v životě a díle Iva Vojnoviče*, za války byl tajemníkem profesora UK, slavisty M. Murka, který mu 1940–44 diktoval spis *Cesty za národní epikou srbocharvátskou v letech 1930–1932*. Po několika přechodných zaměstnáních (mj. 1939–40 v České akademii věd a umění) pracoval jako nakladatelský redaktor: 1942–44 u J. R. Vilímka, 1945–49 u A. Dědourka, 1949–51 ve Slovanském nakladatelství, 1951–52 v nakladatelství Mír–Družstevní práce, 1953–76 ve Státním nakladatelství krásné literatury, hudby a umění (později Odeon). Několik let přednášel nakladatelskou a redakční praxi na Vysoké škole ruského jazyka a literatury.

Do literatury vstoupil L. sice lyrickou sbírkou na motivy lásky a vzpomínek na mládí, ale celá jeho další literární činnost vyrůstala z jeho odborného školení folkloristického a slavistického. V centru jeho zájmu stála pohádka, již se v práci *Pohádka a dětská duše* zabýval též z hlediska pedopsychologického; pohádky vydával (K. J. Erben, J. Š. Baar), překládal (z ruštiny, polštiny a srbocharváťštiny), adaptoval, drama-

tizoval (pro rozhlas) a komentoval (v předmluvách a dosloveh). Dále psal národopisné, folkloristické a literárněhistorické stati, pořizoval antologie z lidové slovesnosti české a ruské i z české prózy 19. a 20. století a překládal folkloristickou, politickou a krásnou literaturu z ruštiny.

PŘÍSPĚVKY in: Almanach Naše vojsko (1957); Českosl.-jihoslovanská revue (1939); Českosl. etnografie (1959); sb. Dnešní dětská kniha (1945); Krajem Perštýněv (Pardubice, 1937); Krásná literatura (1955); Kurýr Odeonu (1970); Nové knihy (1963); Obrana lidu (1954); Slovanský přehled (1951); Slovník spisovatelů Jugoslávie (1979); Sovětská literatura (1955). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie, adaptace pohádek a práce o literatuře:* Dík životu (BB 1940); Pohádka a dětská duše (1944); Smrt matky Jugovičů Iva Vojnoviče (1945); Tři kouzelné dary (pohádka, 1956); Dlouhý, Široký a Bystrozraký (pohádka, 1958); Kozlátka a vlk (pohádka, 1958); O kohoutkovi a slepičce (pohádka, 1958); Zlatovláška (pohádka, 1959); Žabí král (pohádka, 1959); Slawische Märchen (1971, s O. Sirovátkou, V. Stanovským, později překl. i do jiných jazyků); Tiernmärchen. Märchen der weisen Eule (Hanau 1981). – *Překlady:* O. J. Kornijčuk: Sovětská ukrajinská literatura (1950); V. Kirsanov: Jugoslávský lid pod vládou fašistických zaprodanců amerického imperialismu (1951); D. Šepilov: Veliký sovětský lid (1951); Bolševická strana v období Veliké vlastenecké války Sovětského svazu (1952); S. M. Kovaljov: O národní hrdosti sovětských lidí (1952); S. Viskov: SSSR v předních řadách boje za mír (1952); M. S. Gus: Američtí imperialisté – inspirátoři mnichovské politiky (1953); Pravicoví socialisté ve službách podněcovatelů války (1953); A. A. Nečajev, N. Rybakova: Ruské lidové pohádky (1956); A. J. Gliński: O žabce princezně (1959); V. S. Karadžić: Srbské lidové pohádky (1959); Lidé na cestě k zítřku (1960, s L. Kubištou); M. S. Šagiňan: Zrození syna (1960); V. D. Puškov: Kdo seje vítr (1961); V. G. Bělskij: Stati a recenze 1846–1848 (1973, s J. Kohoutovou, J. Zumrem); Zlatá listina. Lidové povídky o V. I. Leninovi (1974); V. J. Gusev: Estetika folklóru (1978); G. L. Permjakov: Pohádky a mýty Oceánie (1979, s N. Slabihoudovou); A. N. Afanasjev: Ruské lidové pohádky (1984, s K. Dvořákem). ■ **REDIGOVANÉ knižnice:** Milá edice dětská (1946–48), Studium a škola (1947), České besedy (1947–48), Malá slovanská knihovna (1950–52), Živá díla minulosti (1953–54, s J. Křesálkovou), Lidové umění slovesné (1954–78). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Srdce andělská (příběhy o dívkách, 1946); Čarovnou lučinou (pohádky čes. klasiků, 1947); Český lidový humor (výbor, 1947); Slovanská družba. Čítanka nového slovanství (1948); M. Gorkij v obrazech (1952); K. J. Erben: České národní pohádky (1955) + České pohádky (1958) + O kohoutkovi

a slepičce (výbor pohádek, 1968) + Zlatovláška a jiné české pohádky (1969) + Pták Ohnivák a liška Ryška (výbor pohádek, 1970) + Dlouhý, Široký a Bystrozraký (výbor pohádek, 1976) + Hrnečku, vař! (výbor pohádek, 1977) + Pohádková kytice (1980) + Tři zlaté vlasy děda Vševeda (výbor pohádek, 1981); Malý průvodce ediční činností SNKLU 1953–1962 (1962, s jinými); J. K. Šlejhar: Kuře melancholik a jiné povídky (výbor, 1964) + Kuře melancholik, Ukolébavka (1974); J. Vrba: Srnčí milování a jiné obrázky z chodské přírody (výbor, 1968); Alšovy pohádky (1969, s V. Formánkovou, J. Sirovátkovou); Nezapomenutelné chvíle. Česká setkání s V. I. Leninem (1970); Malované kvítí (výbor z čes. lidové poezie, 1971); A. Sedláček: Historické pověsti lidu českého (1972); J. Š. Baar: Chodské písně a pohádky (1976). ■

LITERATURA: ● ref. Pohádka a dětská duše: kp. (K. Polák), Nár. práce 27. 9. 1944; E. Pejchovský, LidN 14. 10. 1944 ●; -ll-: ref. Smrt matky Jugovičů..., Svob. Československo 16. 3. 1946; ● k 60. nar.: O. Sirovátka, Národopisné aktuality 1973, s. 211; D. Klímová, ČL 1974, s. 50 ●; O. Sirovátka: Za R. Lužikem, Národopisné aktuality 1983, s. 204.

os

Lyrika středověká viz 4. díl (Dodatky)

Öndra Lysohorsky

* 6. 7. 1905 *Frýdek* (F.-Místek)

† 19. 12. 1989 *Bratislava*

Bilingvní, revolučně orientovaný básník, píšíci jednak tzv. laštinou, literárním jazykem jím samým vytvořeným na základě nářečí hornoostravského, jednak německy.

Vl. jm. Ervín Goy (psáno též Goy). Narodil se jako deváté dítě horníka a hutníka v české, národnostně nevyhraněné rodině. Vychodil něm. obecnou školu ve Frýdku a něm. gymnázium ve Frýdku (1916–19, 1921–22), v Bohumíně (1921, privatista) a 1922–24 v Ostravě (1919–21 navštěvoval české reálné gymnázium v Místku). Po maturitě (1924) studoval na něm. univerzitě v Praze němčinu, francouzštinu a češtinu, vedle toho i srovnávací literaturu, angličtinu, dějiny

umění a filozofii (doktorát 1928 prací *R. M. Rilke im Rahmen einer kulturphilosophischen Betrachtung*; stát. zkoušky dokončil 1929); 1928–29 studoval na UK slavistiku. Živil se většinou kondicemi. Po několika měsících bez místa a půlročním stipendijním pobytu v Itálii nastoupil na slovenském reálném gymnáziu v Kremnici (konec 1930), záhy však přešel na něm. reálné gymnázium v Bratislavě (1931–35, 1937–38), kde navázal styky se slovenskou levicovou inteligencí; 1935–36 učil na něm. dívčím reformním gymnáziu v Ostravě, potom na slovenských reálných gymnáziích v Trnavě (1936–37) a v Bratislavě (1938–39). 1931 se oženil. V srpnu 1939 emigroval přes Polsko do SSSR, kde po pobytu v internačním táboře přednášel 1940–46 na moskevské První státní pedagogické vysoké škole cizích jazyků němčinu a češtinu (od 1944 docent); za evakuace (říjen 1941–leden 1943) působil na Vysoké pedagogické škole v Taškentu. 1944–46 zároveň vedl katedru českého jazyka na Vojenské vysoké škole cizích jazyků Rudé armády v Moskvě; 1942 byl přijat do Svazu sovětských spisovatelů, od 1941 pracoval ve Vseslovanském výboru jako jeden ze tří zástupců Československa. V květnu 1946 se vrátil do Bratislavy, kde učil na gymnáziu (1947–50), poté pracoval jako referent pro sovětskou a cizojazyčnou literaturu v univerzitní knihovně, od 1955 do penzionování (1961) byl vedoucím katedry jazyků na filoz. fakultě (1960 jmenován docentem něm. jazyka). Procestoval podstatnou část Evropy. – 1934 v doslovu ke sbírce Spiwajuco piasč proklamoval Ľ. svou teorii o dvoumilionovém lašském národě, utiskovaném a vysávaném Němci a potom Čechy a Poláky; přitom se mu příslušnost k lašskému jazyku kryla s příslušností k vykořisťované třídě. Řešení si sliboval od vítězství socialismu, jež by lašskému lidu poskytlo kulturní autonomii uprostřed socialistické Evropy. Chtěje jej probudit a semknout sociálně i národně, vytvořil literární jazyk na základě rodného nářečí hornoostravského (frýdeckého), nejvzdálenějšího spisovné češtině, které doplnil některými prvky nářečí opavských, v syntaxi a slovníku pak prostředky spisovné češtiny a částečně i polštiny; v pravopise se více blížil polskému systému. Teorie lašského národa došla téměř obecného odmítnutí (nejprudčeji vystoupili proti ní na Ostravsku K. Gorovský, vl. jm. K. Goliath, a Z. Vavřík, v centru F. Soldan a I. Lesný; zastání se v tomto směru dostalo

Ľ. pouze od B. Václavka a K. Jiříčka, vl. jm. O. Kučery); také další vývoj potvrdil, že byla anachronismem. Většina československé kulturní levice (od Šaldy přes P. Eisnera až po J. Horu, B. Václavka aj.) však hájila básníkovo právo na osobní výraz v dialektu a na revoluční obsah jeho veršů; někteří další kritikové alespoň uznávali, že využitím nářečí dosáhl Ľ. osobité výraznosti (např. V. Martínek). Příznivého ohlasu došel Ľ. u slovenské kritiky nejružnějšího zaměření (jedna část zdůrazňovala proletářskou revolučnost, druhé byl blízký protičeský akcent některých básní). Hned 1934 se Ľ. přidružil ke skupině básníků kolem B. Václavka, usilujících o novou proletářskou poezii, 1935 se podílel na vzniku skupiny socialistických realistů Blok. Pro podporu svých snah o vytváření svébytné socialistické lašské kultury založil 1936 v Ostravě sdružení Lašsko perspektywa, jehož dalšími členy se stali básník, dramatik a publicista J. Stunavský (J. Stónawsky, vl. jm. J. Lisník), prozaik J. Šinovský (J. Šénowsky, vl. jm. J. Bilan), básník J. Hanys (vl. jm. B. Marek), kulturní publicista K. Kavan (K. Kawan, vl. jm. F. Ošanec) a J. Samková; připojením podstatné části českého Slezska k Německu a Polsku v důsledku mnichovského diktátu skupina na sklonku 1938 zanikla. Svou koncepci utiskovaného lašského národa neopustil Ľ. ani za války, kdy jej přivedla do konfliktu s českou politickou emigrací v Moskvě (zvl. Z. Nejedlým a V. Kopeckým), jelikož znejasňovala národnostní problematiku Československa a zpochybňovala českost severovýchodní Moravy a přilehlých oblastí Slezska; otázkou se pak z pověření ÚV KSSS zabývala i Akademie věd SSSR. Důsledky těchto sporů se projeví na postavení Ľ. po návratu domů, kdy nedostal slíbené místo na univerzitě a v poúnorových letech byl obviněn z buržoazního nacionalismu; další těžkosti mu způsobila 1960 kniha V. Kopeckého ČSR a KSČ, po 1969 opět nemohl v Československu publikovat.

Pod vlivem svého školního vzdělání začal Ľ. již za gymnaziálních studií psát německé básně, na veřejnost však vystoupil až o desítky let později studií *Einsicht und Aussicht*, v níž mu Goethovo jubileum bylo podnětem k aktuálním úvahám o perspektivách společenského vývoje a úkolech mladé inteligence po boku proletariátu; snahy integrovat ještě ve 20. století společnost na nacionálním základě označil za absurdní a přihlásil se k marxismu a Sovětskému sva-

zu. V téže době vytvořil svou literární laštinu a začal ji psát verše (*Spiwajucu piasč*), prohlašuje se za dědice P. Bezruč a sugeruje podobou pseudonymu svůj krajový původ. Strohými, často až primitivizujícími verši, omezujícími se leckdy jen na lakonický záznam pochmurných faktů a typických osudů (balady), stejně jako vášnivými invektivami proti vládnoucímu režimu (reprezentovanému zde českou Prahou a podnikateli z Čech) chtěl zachytit z pozice třídně uvědomělého proletářství sociální tragiku slezské přítomnosti a burcovat uvědomění lidu. Další *Ł.* kniha *Hłos hrudy* překonala jistou tezovitost prvotiny rozšířením tematiky o křehké a melodické obrazy přírody a intimní lyriku i bohatšími básnickými prostředky. Sbírka, v níž *Ł.* upustil od protičeských invektiv, které hrozily zkreslit problematiku a převést sociální otázky v nacionální, vyústila v proklamaci socialismu, podnícenou poznáním Sovětského svazu. Další sbírky *Ł.* zůstaly jako celky v rukopise, některé jejich básně byly však publikovány časopisecky, v drobném svazečku *Wybrane wérše* a v poválečných antologiích. V Sovětském svazu došla za války sociální a antifašistická poezie *Ł.* značného ohlasu; 1942–46 vyšly čtyři knihy jeho veršů předválečných i nových v ruských překladech N. N. Asejeva, M. I. Cvetajevové, V. M. Inberové, V. V. Kazina, V. Levika, V. A. Lugovského, S. J. Mařaka, S. A. Obradoviče, B. L. Pasternaka, I. L. Selvinského, A. A. Surkova, N. S. Tichonova aj., jednotlivé básně byly přetiskovány i v dalších jazycích. V Československu byl vydán výběr z této tvorby *Ł.* v lašském originále až 1958 v antologii *Aj laške řeky plynou do moře*, která ukázala, jak básník rozvíjel své umění v baladách podnícených nacistickou agresí, v líčení dojmů ze Sovětského svazu (zvláště jeho Orientu) i v milostné a reflexivní poezii. Z poválečných básní vyšla u nás pouze poéma *Moja odpowiedź*. Básníkovo setrvání na obtížně srozumitelné laštině a cize působícím pravopisným systémem stavělo nadále bariéru mezi ním a domácí čtenáře i na Ostravsku (česky psal jen ojediněle – epigramy); proto došlo k pokusům zpřístupnit jeho tvorbu naší veřejnosti ve slovenském (*Brázdou k vesmíru*) i českém (*Jediný pohár*) překladu. Dílo *Ł.* však v dobrých překladech našlo ohlas v zahraničí (knižní výběry v 60. a 70. letech v NDR, Francii, Anglii, Švýcarsku, Řecku, Norsku); v západním Německu byl 1988 vydán také úplný soubor jeho lašských básní v originálním znění

a 1989 v německých překladech. V posledních desetiletích se *Ł.* opět věnoval tvorbě v německém jazyce; v těchto básních se mu příroda stávala podobenstvím lidské existence a snažení.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Dr. Johann Hall; Ó. Ł. (čas. U), -us (Rudé právo, bratislavská Pravda 1931), -uš (Levá fronta 1933). ■ PŘÍSPĚVKY in: Básnický almanach 1959 (1960, poéma *Moja odpowiedź*); sb. Básníkův rok (1936); sb. Československý podzim 1938 (1939); Haló noviny (1935); Hornická ročenka 1947 (1946); Jahrbuch der philosophischen Fakultät der deutschen Universität in Prag 5, 1927/28 (1929, resumé disert. práce); Kulturní život (1958); Levá fronta (1933); Lid. noviny (1933–37); Neues Pressburger Tagblatt (1931); Nová literatura (1957); Ostravský dělnický deník (1936); Panoráma (1934–37); Pravda (Bratislava, 1931); Rudé právo (1931, 1935–36); Sborník 1935 (1935); Slovenské pohľady (1960); Slovo a slovesnost (1936); sb. Španělsko v nás (1937); Turbina (1935); Tvorba (1934–37); U (1936–38); – posmrtně: Těšinsko (1990); dále četné zahraniční časopisy a sborníky, zvl. ruské a německé. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Einsicht und Aussicht. Nachfeier des Goethe-Centenariums (stať, Kežmarok 1932, pseud. Dr. Johann Hall); *Spiwajucu piasč* (BB 1934); *Hłos hrudy* (BB 1935); *Wybrane wérše* (výbor, 1936, i BB knižně nevydané); *Pesň o matěři* (B, Moskva 1942, přel. V. Levík); *Zemlja moja* (BB, Taškent 1942, přel. kolektiv); *Aj laške řeky plynou do moře* (výbor z předválečné a válečné poezie publikované i nepublikované, 1958); *Danksagung* (BB psané německy 1945–60, Lipsko 1961); *Ich reif in meiner Zeit* (BB psané německy 1923–28 a 1960–75, Berlín 1978). – *Výbory*: *Brázdou z vesmíru* (1960, sloven. překl.); *Jediný pohár* (1964, v českých překladech E. Sojky); *Lachische Poesie 1931–1976 in deutschen Übersetzungen und Nachdichtungen* (Kolín n. R. – Vídeň 1989); další antologie v překladech do maďarštiny, němčiny, ruštiny, slovenštiny aj. – *Souborná vydání*: *Laško poezija 1931–1977* (Böhlau Verlag, Kolín n. R. – Vídeň 1988, ed. J. Marvan, P. Gan); *Lachische Poesie 1931–1976 in deutschen Übersetzungen und Nachdichtungen* (Böhlau Verlag, Kolín n. R. – Vídeň 1989, ed. J. Marvan, P. Gan, F. Rohder). ■ KORESPONDENCE: in O. Ł.: *Laško poezija 1931–1977* (P. Bezručovi z 1932, J. Marvanovi z 1985; Kolín n. R. – Vídeň 1988). ■

BIBLIOGRAFIE: Bibliographische Notiz, in Ó. Ł.: *Ich reif in meiner Zeit* (Berlín 1978, soupis knih včetně knižních překladů v zahraničí). ■ LITERATURA: W. Ligota: Ó. Ł. (leták, Katovice 1936); J. Bilan Šinovský: *Dilo Ōndry Ł.* – promarněná mince rodného kraje (1960); P. Marie: Ó. Ł., *Poesies. Matériaux bio-bibliographique* (Ženeva 1966); P. Garnier: *O. Ł., une étude* (Ženeva 1970); sb. *Umělecký a lidský odkaz básníka Ó. Ł.* (1992, usp. K. Bogar). ■ F. X.

Šalda: Ó. Ľ. a jeho Spiwajuco piasč, Panoráma 1933, s. 128 (totéž 1934 úvodom ke stejnojmenné sbírce) → Z období Zápisníku 2 (1987); J. Hora: Ó. Ľ., Panoráma 1933, s. 141; -zb-: Lašská řeč? NL 25. 1. 1934; ● ref. Spiwajuco piasč: -á- (J. Rybák), Doba 1, 1934/35, s. 91; Z. V. (Vavřík), Duch času 17. 2. 1934 (k tomu polemicky F. X. Šalda, ŠZáp 6, 1933/34, s. 232 → Z období Zápisníku 2, 1987); P. Eisner, Prager Presse 17. 2. 1934; Ant. Veselý, Pražské noviny 18. 2. 1934; Jdv. (J. Dvořák), Robotnické noviny 25. 3. 1934; Dr. V. M. (Martínek), Moravskoslez. deník 27. 3. 1934 → Živné zdroje (1972) a Kolo 1934, s. 39; AMP (Piša), PL 1. 4. 1934; L. M. (Ondřejov), Národní noviny 26. 5. 1934; Z. (V. Závada), LUK 1934 (Informace, č. 2); p., Rozhledy po literatuře a umění 1934, s. 80; B. V. (Václavěk), Středisko 1934, s. 99; pgh. (P. G. Hlbina), Elán 4, 1933/34, č. 7; I. Lesný, LitN 7, 1934/35, č. 1; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 42, 1934/35, s. 566; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 35, 1934/35, s. 110; Z. Bár in Literatura jednoho roku na Ostravsku (1934); R. Brtán: Slovenské smery umelecké a kritické 2, 1934/35; Z., Čin 1935, s. 28; Dr. K. D., Literární kruh 1935, s. 190 ●; an.: Kdo se skrývá pod pseudonymem Ondry Lysohorského?, Moravskoslez. deník 20. 9. 1934 (k tomu an.: Kdo je Ó. Ľ., Panoráma 1934, příl. Zpravodaj DP, s. 58); Jdv. (J. Dvořák): Problém Ó. Ľ., Robotnické noviny 30. 9. 1934 + Rozhovor s básníkem Ó. Ľ., Robotnické noviny 28. 10. 1934 (přetisk Tvorba 1934, s. 439); F. Soldan: Bezruč a Ľ., LitN 7, 1934/35, č. 13, 14; ● ref. Hłos hrudy: J. Hora, Panoráma 1935, s. 37; Jdv. (J. Dvořák), Robotnické noviny 5. 7. 1935; jv (J. Vodák): Čes. slovo 19. 7. 1935; an. (J. Seifert?), Ranní noviny 23. 7. 1935; P. Eisner, Prager Presse 1. 8. 1935; vbk. (V. Běhounek), PL 11. 8. 1935; an., Student odborář 3, 1935, č. 1; B. Slavík, LidN 9. 12. 1935 (k tomu polemicky F. Soldan, LidN 11. 12. 1935); J. V. S. (Sedlák), Venkov 14. 12. 1935; F. X. Šalda, ŠZáp 7, 1934/35, s. 375 → Z období Zápisníku 2 (1987); M. Rusinský, sb. Slezský rok (1936, s. 61); B. V. (Václavěk), U 1936, s. 90; J. Strnadel, Čin 1936, s. 396; Z. Bár in Literatura jednoho roku na Ostravsku (1936) ●; J. Strnadel a Z. Bár in Sborník výstavy Bezručova kraje ve Frýdku (1935); k. (K. Konrad): Dva lašští básníci, Tvorba 1935, s. 497; K. Jiříček (O. Kučera): Básník Ó. Ľ., Tvorba 1935, s. 592 (k tomu polemicky R.: Věc Ľ., Útok 4, 1934/35, s. 299); ● diskuse o literární laštině: Z. Vavřík: Pražský případ neboli Ó. Ľ., Věstník Matice opavské, 1935; V. P. (Prokůpek): Věstník Matice opavské, Svob. republika (Opava) 18. 10. 1935 + Pranepatrní lidé a vzdělání muži, Svob. republika 8. 11. 1935; -k: Věstník Matice opavské, Moravskoslez. deník 10. 11. 1935; Ó. Ľysohorsky: Proč píš lašsky, Tvorba 1935, s. 775, 798; Z. Vavřík: Proč píše Ó. Ľ. lašsky, Černá země 12, 1935/36, s. 84 ●●● diskuse o teorii lašského národa: K. Gorovský (K. Goliath): Ó. Ľ. čili Koždoň na Parnase, Turbína 1935, s. 149; Prohlášení redakční rady, Turbína 1935, obálka č. 10; B. Václavěk: Ve věci Ó. Ľ., Index 1936, s. 14 (k tomu -chb-, t.j. V. Cháb: Kmen, „jehož dozrávání v národ

se v Evropě odehrává“, NO 13. 3. 1936); J. Stónawsky: Slezský lid rozhodne sám o své národní příslušnosti, Ostravský dělnický deník 27. 3. 1936; Ó. Ľ. odpovídá Turbině, Tvorba 1936, s. 207; B. Václavěk: O lašském básnictví, Index 1936, s. 38 ●●● ref. Wybrane wérše: an., Knička veršů pro dělníky, RP 13. 1. 1937; Ihm., Slovenské zvesti 3. 2. 1937; K. Kawan (F. Ošanec), Tvorba 1937, s. 76; Z. Bár in Literatura jednoho roku na Ostravsku (1937) ●; F. Karásek Rudin: Bratislavčan Ó. Ľ. v Polsku, Slovenská politika 8. 4. 1939; A. Dejč in Ó. Ľ.: Pesň o matěri (1942) + in Ó. Ľ.: Zemlja moja (1942); J. Hrabák in Petr Bezruč a jeho doba (1946, s. 13); J. Rumler in Ó. Ľ.: Aj lašské řeky plynu do mořa (1958); ● ref. Aj lašské řeky plynu do mořa: M. Tomčík, Kulturný život 1958, č. 31; Z. Klátik, Práca 28. 8. 1958; M. Rusinský: Slovo o šlonzácťvi, Červený květ 1958, s. 146; Z. Vavřík, Červený květ 1958, s. 169; Z. Heřman, LitN 1958, č. 44; J. Skulina: Poezie a nářečí hornoostravské, Vlastivěda Ostravského kraje – Těšínsko 1959 ●; M. Chorváth in Ó. Ľ.: Brázdou k vesmíru (1960); ● ref. Brázdou k vesmíru: O. Marušiak, Pravda (Bratislava) 25. 3. 1960; D (M. M. Dedinský), Predvoj 1960, č. 14; Z. Klátik, Kulturný život 1960, č. 24; L. Pallas, SISb 1960, s. 412 ●; V. Kopecký in ČSR a KSČ (1960, s. 316); P. Gan in Ó. Ľ.: Gedichte (Berlin 1960); L. Pallas: K problematice díla Ó. Ľ., SISb 1960, s. 443 + ref. Gedichte, SISb 1961; P. Garnier in Ó. Ľ.: Poèmes choisis (Paříž 1961); F. A. Hünich in Ó. Ľ.: Danksagung (1962); K. M.: Lašské rieky plynú do sveta (o překl. do němčiny a maďarštiny), Kulturný život 1962, č. 30; P. Garnier in Ó. Ľ.: Mais la vie est la plus forte (Paříž 1963); J. Rumler in Ó. Ľ.: Jediný pohár (1964); ● ref. Jediný pohár: O. Rafaj, Červený květ 1965, s. 94; M. Chorváth, Kulturný život 1965, č. 13 → Z prielomu (1970); B. Balajka, LitN 1965, č. 23; urb (J. Urbánková), Večerní Praha 26. 8. 1966 ●● k šedesátinám: K. R. (Rosenbaum), Kulturný život 1965, č. 28; V. Brett, La vie tchécoslovaque 1966, č. 3 ●; J. Bělič: À propos du problème de la nation et de la langue lachiques, Philologica Pragensia 1967, s. 102; C. Čítek: „Trpím za plamen svých zpěvů“, Mladý svět 1968, č. 33 (rozhovor s Ó. Ľ.); Z. Bár: Francouzi o Ó. Ľ., Moravskoslez. týden 1969, č. 36; L. Pallas: Tzv. lašská otázka a dílo Ó. Ľ., in Jazyková otázka a podmínky vytváření národního vědomí ve Slezsku (1970); D. Drobiš: Ó. Ľ., Nová svoboda 9. 7. 1970; G. Desczyk in Ó. Ľ.: Ich reif in meiner Zeit (Berlin 1978); (bj): Dědic Bezručův, Pravda (Plzeň) 4. 7. 1980; P. Pešta: Ó. Ľ., Kulturnopolitický kalendář 1980 (1979); P. Gan, E. Osers in Ó. Ľ.: Lachische Poesie 1931–1976 in deutschen Übersetzungen und Nachdichtungen (Kolín n. R. – Vídeň 1989); ● nekrology: an., Lud 23. 12. 1989; D. Machala, Pravda 5. 1. 1990 ●; K. Bogar: Zemřel básník Ó. Ľ., Těšínsko 1990, č. 2; (ZM): Ve jménu člověka, Nová svoboda 7. 6. 1990; (hla): Ó. Ľ., Nová svoboda 13. 9. 1990; (vy): Zapomínáný básník, Moravskoslez. den 17. 9. 1990; (oř): Problém Ľ., LidN 18. 10. 1990; E. Borčin: Prometheus z Lysej hory, Práca 22. 12. 1990.